

POHJOIS-SAVON SISU

Suunnitelmallisen ilmastotyön juurruttaminen
Pohjois-Savoon (SISU) -hanke

Loppujulkaisu 2026

Sisällysluettelo

1 Suunnitelmallisen ilmastotyön juurruttaminen

Pohjois-Savoon (SISU) -hanke 4

2 Tausta ja tavoitteet 5

2.1 Hankkeen tavoitteet..... 6

3 Ilmastotyö..... 8

3.1 Ilmastokoordinaattoriverkosto 9

3.2 Ilmastokoordinaattorimalli 11

3.3 Ilmasto-ohjelmat ja -suunnitelmat13

3.4 Ilmastomuutokseen sopeutuminen16

3.4.1 Sopeutumis- ja varautumissuunnitelmat.....17

3.4.2 Muut ilmastomuutokseen sopeutumisen toimenpiteet.....18

3.5 Ilmastojohtamisen kehittäminen19

3.5.1 Ilmastobudjetointi 20

3.5.2 Vähähiiliset hankinnat..... 23

3.5.3 Hiilijalanjäkilaskennat ilmastojohtamisen tukena 25

3.5.4 Päätöksenteon ilmastovaikutusten arviointi 27

3.6 Ilmastotyön seuranta 28

3.6.1 Ympäristövahti/Ilmastovahti 28

3.6.2 Kuntien ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointit..... 30

4 Ilmastoviestintä ja osallisuus 33

4.1 Kampanjat ja tapahtumat 35

4.1.1 Earth Hour -tapahtuma 37

4.1.2 Energiansäästöviikko ja Energiailta -tapahtumat 39

4.1.3 Ilmastosisua arkeen! -kampanja..... 40

4.1.4 Kiertotaloustarinat -somesarja..... 42

4.2 Kestävyy sviestinnän huippuvuosi 2025 43

4.3 Ruokahävikiverkosto ja Hävikkiviikko 46

4.4 Lasten ja nuorten osallistaminen 49

4.4.1 Siilinjärven Lapsiparlamentti.....51

4.4.2 Ylä-Savon Nuorisofoorumi51

4.4.3 Ilmastovaalipaneelit 52

4.5 Muissa tapahtumissa mukanaolo..... 53

4.6 Kuntakokeilut 55

4.7 Ilmastokumppanuus- ja yritysysteistyömallien selvitys 57

5 Tilaisuudet ja koulutukset	59
5.1 Pohjois-Savon ilmastofoorumi 2023 ja 2025.....	60
5.2 Itä-Suomen ilmastokonferenssit	63
5.3 Päättäjien ilmastoinfot 2024–2025.....	64
5.4 Maakunnallinen ilmastokiertue – Pohjois-Savon Roadshow 2025	66
6 Verkostot ja yhteistyöt	67
6.1 Kuntien ilmastotyöryhmät ja seudulliset ilmastoverkostot.....	67
6.2 Muut verkostot ja ilmastotyöstä kertominen	68
6.2.1 Finnish Sustainable Communities, FisU-verkosto.....	69
6.3 Hankeyhteistyöt.....	70
6.3.1 GreenSavo - Ilmasto- ja ympäristötekoja yhdessä -hanke	70
6.3.2 Hiilineutraali Pohjois-Savo, HIPO ja Hiilineutraali Pohjois-Savo vastuullisesti ja vaikuttavasti, HIPOVA -hankkeet	70
6.3.3 Ilmastokestävä Pohjois-Karjala 2030 -hanke.....	71
6.3.4 Pohjois-Savon energianeuvonta -hanke	71
6.3.5 Pohjois-Savon Energia Masterplan -hanke	72
6.3.6 Savonia-ammattikorkeakoulun hankkeet	72
6.3.7 Vastuullista metsäsuunnittelua kuntametsänomistajille -hanke	72
7 Tulokset ja onnistumiset	73
7.1 Kuntien näkökulmat ilmastotyöstä	77
8 Liitteet	78
8.1 Kuntien ilmasto-ohjelmat ja suunnitelmat.....	78
8.2 Seudulliset ilmasto-ohjelmat	78
8.3 Kiitos yhteistyöstä.....	78

Tekijät:

Sanni Kalilainen
Anssi Kemppinen
Tanja Pöyhönen
Kirsi Savolainen
Stella Siitonen
Heidi Stellberg

1 Suunnitelmallisen ilmastotyön juurruttaminen Pohjois-Savoon (SISU) -hanke

Toteutusaika:

1.1.2023–30.6.2026

Toteuttajat:

Kuopion kaupunki (Kuopio ja Siilinjärvi)

Iisalmen kaupunki (Iisalmi, Kiuruvesi, Lapinlahti ja Sonkajärvi)

Navitas Kehitys Oy (Joroinen, Leppävirta ja Varkaus)

Kehitysyhtiö SavoGrow Oy (Keitele, Pielavesi, Rautalampi, Suonenjoki, Tervo ja Vesanto)

Budjetti:

n. 1,3 milj. €

Rahoittajat:

Pohjois-Savon liitto (EAKR) 75 %, mukana olevat kunnat ja Keski-Savon Jätehuolto Llky

Resurssit:

Kuopion kaupunki

Projekti- ja viestintävastaava Stella Siitonen (2.5.2023–8.6.2026)

Ilmastokoordinaattori Tanja Pöyhönen (2.5.2023–30.6.2026)

Iisalmen kaupunki

Ilmastokoordinaattori Kirsi Savolainen (17.4.2023–31.5.2026)

Navitas Kehitys Oy

Ilmastokoordinaattori Katri Nuuttila (2.5.2023–31.7.2025)

Ilmastokoordinaattori Heidi Stellberg (8.9.2025–10.5.2026)

Kehitysyhtiö SavoGrow Oy

Ilmastokoordinaattori Anssi Kempainen (2.5.2023–31.1.2026)

Ilmastokoordinaattori Elli Hämynen (2.5.2023–31.7.2024)

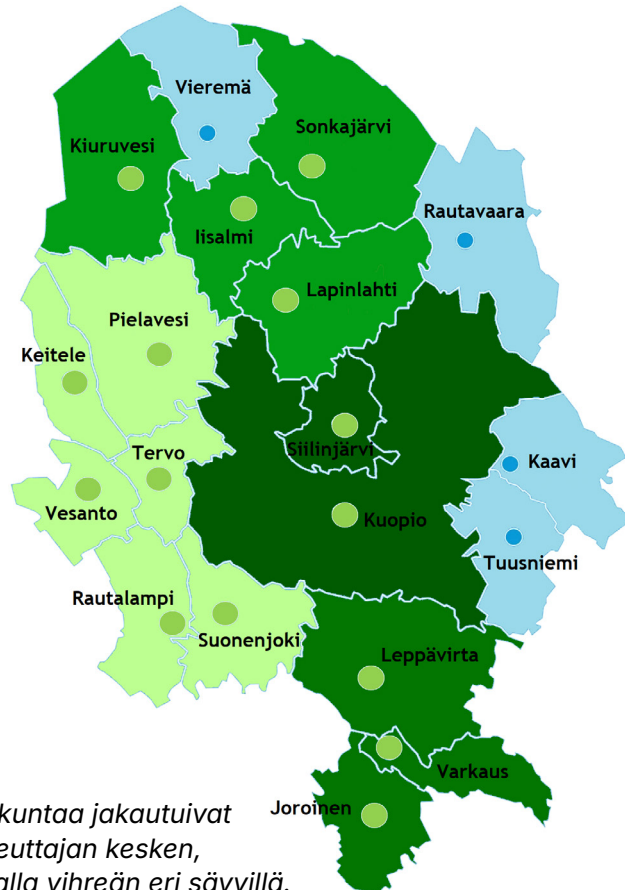
Ilmastokoordinaattori Sanni Kalilainen (1.8.2024–30.4.2026)

2 Tausta ja tavoitteet

Suunnitelmallisen ilmastotyön juurruttaminen Pohjois-Savoon (SISU) -hanke käynnisti laajan 15 eri kunnan ja seutukunnan välisen ilmastoyhteistyön. Hanke tähtäsi ilmastotavoitteiden saavuttamiseen ja ilmastotyön suunnitelmalliseen juurruttamiseen kuntien jokapäiväiseen toimintaan. Näkyvän ja avoimen ilmastotyön tavoitteena oli lisätä Pohjois-Savon maakunnan ja seutujen vetovoimaa muun muassa elinkeinoelämän keskuudessa.

Kolmivuotinen hanketyö jakautui neljän toteuttajan (Iisalmen kaupunki, Kuopion kaupunki, Navitas Kehitys Oy ja Kehitysyhtiö SavoGrow Oy) kesken, joista päätoteuttajana toimi Kuopion kaupunki. Kuntien ilmastotyötä koordinoitiin viiden ilmastokoordinaattorin ja yhden projekti- ja viestintävastaavan voimin. Kuopion kaupungin toteutukseen kuuluivat Kuopio ja Siilinjärvi. Iisalmen kaupungin osatoteutukseen kuuluivat Iisalmi, Kiuruvesi, Lapinlahti ja Sonkajärvi. Navitas Kehitys Oy:n osatoteutukseen kuuluivat Joroinen, Leppävirta ja Varkaus. Kehitysyhtiö SavoGrow Oy:n osatoteutukseen kuuluivat Keitele, Pielavesi, Rautalampi, Suonenjoki, Tervo ja Vesanto. Hanketyötä tehtiin kuntakohtaisesti, seudullisesti ja maakunnallisesti, mikä loi vaikuttavuutta kuntien ja seutujen välisessä yhteistyössä sekä mahdollisti konkreettiset kuntakohtaiset ilmastoteot.

Kuva 1. Pohjois-Savon 15 kuntaa jakautuivat hankkeessa neljän osatoteuttajan kesken, ja nämä erottautuvat kartalla vihreän eri sävyillä.

Hankkeen aikana jatkui aikaisemmin aloitettu yhteistyö eri sidosryhmien, kuten Pohjois-Savon ELY-keskuksen, Itä-Suomen elinvoimakeskuksen, Savonia-ammattikorkeakoulun, Fisu-verkoston ja Ilmastokunnat-verkoston kanssa. Ryhmähankkeen avulla tiedonvaihto ja hyvät käytännöt valtakunnallisista verkostoista ja kunnista saatiin levitettyä hankkeessa mukana oleviin kuntiin ja laajemmin Pohjois-Savoon.

SISU-hanke jatkoi Kiertotalouden ja resurssiviisauden edistäminen Pohjois-Savossa (KierRe) -hankkeen ja Kestävän energiankäytön, materiaalitehokkuuden ja ilmaston toimintasuunnitelma (KESTO) -hankkeen aikana hyvin aloitettua ilmastotyötä kunnissa. SISU-hanketta rahoittivat Pohjois-Savon liitto Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja mukana olevat kunnat sekä Keski-Savon Jätehuolto Lky.

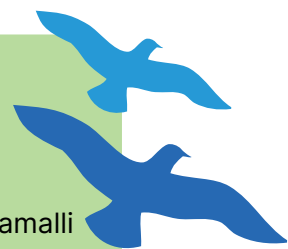
2.1 Hankkeen tavoitteet

Hankkeen avulla ilmasto- ja resurssiviisaustavoitteet sitoutetaan paremmin kuntaorganisaation tavoitteisiin ja kunnan strategiaan, jolloin tavoitteet kytkeytyvät osaksi kunnan kaikkea toimintaa, talouden suunnittelua ja seurantaa. Maakunnan ja kuntien elinvoimaa lisätään ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen toimien avulla.

Hankkeen tavoitteet jakautuivat viiteen päätavoitteeseen, joiden toimenpiteitä on listattu hanketta kokoavasti alle. Jokaisen toteuttajan omassa hankesuunnitelmassa eriteltiin kuhunkin osatoteutukseen omat tavoitteet ja toimenpiteet päätavoitteiden toteuttamiseksi. Kuntakohtaiset tavoitteet ja toimenpiteet poikkeavat osittain toisistaan ja siksi myös tehdyt toimet ovat olleet kunnissa erilaisia.

Tavoite 1. Yhteistyö sekä hyvien käytäntöjen ja toimintamallien jakaminen ja toimeenpano

- ✓ Rakennetaan ja toteutetaan seudullinen ilmastokoordinaattoritoimintamalli sekä neljän seudullisen ilmastokoordinaattorin välinen yhteistyö- ja toimintamalli Pohjois-Savoon.
- ✓ Aktiivinen yhteydenpito ja tiedonvaihto hyvistä käytänteistä ja toimintatavoista seudullisten koordinaattoreiden välillä.
- ✓ Tehdään laajaa yhteistyötä valtakunnallisesti, maakunnallisesti, seudullisesti ja paikallisesti kuntaorganisaatioiden, verkostojen ja eri sidosryhmien kanssa. Esim. seudullisten ilmastotyöryhmien toiminnan käynnistäminen ja Fisu-verkosto.
- ✓ Tehdään poikkihallinnollista työtä eri toimialojen ja yhtiöiden kanssa ilmastonäkökohtien huomioimiseksi kaikessa toiminnassa.

Tavoite 2. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja varautumisen sisällyttäminen toimintaan

- ✓ Tarkistetaan ja päivitetään kuntien varautumissuunnitelmat ilmastonmuutokseen sopeutumisen näkökulmasta.
- ✓ Viedään sopeutumis- ja varautumissuunnitelma osaksi kuntien ilmasto-ohjelmaa tai -suunnitelmaa.
- ✓ Hiilineutraali maakunta – Pohjois-Savo (HIMA) -hankkeen tuottamaa kunta-kohtaista tietoa käytetään avuksi riskinarvioinnin laatimisessa ja jatkotoimenpiteiden suunnittelussa.

Tavoite 3. Ilmasto-ohjelmien toimeenpano sekä ilmasto- ja talousjohtamisen kehittäminen

- ✓ Seudullisten ilmasto-ohjelmien ja kuntakohtaisten ilmasto-ohjelmien ja -suunnitelmien toimeenpano sekä toimenpiteiden konkreettinen toteuttaminen.
- ✓ Edellytysten ja vuosittaisen seurannan luominen ilmastotoimenpiteiden toteuttamisesta kuntaorganisaatiossa sekä kuntayhtiöissä.
- ✓ Rakennetaan avoin digitaalinen ilmastojohtamisen ja ilmastotoimenpiteiden seurannan järjestelmä (Ympäristövahti/Ilmastovahti), joka mahdollistaa reaaliaikaisen raportoinnin, visuaalisen viestinnän, sidosryhmien osallistumisen ilmastotyöhön sekä vaikuttavan ilmastoviestinnän.
- ✓ Kasvihuonekaasupäästöjen seuranta kunnissa ja mittarien kehittäminen.
- ✓ Ilmastojohtamiseen luodaan yhdessä kuntien kanssa seudulle sopiva malli (esim. ilmastobudjetointi), jonka avulla ilmastoasiat voidaan sisällyttää sopivalla tavalla kuntien strategiatyöhön ja taloudenpitoon.
- ✓ Toteutetaan kuntien ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointi selvitys taloudellisesta ja ilmastollisesta näkökulmasta.
- ✓ Lisätään ilmastotietoisuutta kunnan työntekijöiden keskuudessa edistämällä oman työn ilmastovaikutusten ymmärtämistä ja tunnistamista sekä ilmastopäästöjen vähentämistä. Esim. huoneentaulut ja vierailut sekä ilmastoaiheiset keskustelut, työpajat ja koulutukset.

Tavoite 4. Vaikuttava ilmastoviestintä ja osallisuus

- ✓ Käynnistetään suunnitelmallinen ilmastoviestintä.
- ✓ Ilmastoviestinnän toteuttaminen kuntien ilmastotoimista, keskeisistä ilmastoluuvuista ja hyvistä toimintatavoista sekä kuntakohtaisesti että seudullisesti (mm. nettisivut, some, blogit, tiedotteet ja ympäristövahti/ilmastovahti).
- ✓ Erilaisten tapahtumien ja tilaisuuksien järjestäminen kuntalaisille, yrityksille, yhteisöille ja sidosryhmille.
- ✓ Kokeillaan erilaisia tapoja aktivoida ja osallistaa asukkaita ilmastotyöhön.
- ✓ Benchmarking muista ilmastokunnista tai -toimista.
- ✓ Osallistutaan valtakunnallisiin kampanjoihin ja teemaviikkoihin.
- ✓ Hankkeen tuloksista ja Pohjois-Savon ilmastotyöstä viestitään valtakunnallisesti (esim. Fisu-verkosto).
- ✓ Lisätään yritys yhteistyötä ja yritysten aktivointia ilmastotyöhön esim. kumppanuuksien muodostaminen, ilmastokumppanuus-toimintamallin selvittäminen ja ilmastoyhteistyön vahvistaminen yritysten, hankkeiden ja kuntien välillä erilaisten tilaisuuksien ja kampanjoiden avulla.

Tavoite 5. Ilmasto- ja kiertotalousnäkökohtien sisällyttäminen hankintoihin ja investointiprosesseihin

- ✓ Tuetaan ilmasto-, vähähiilisyys- ja kiertotalousnäkökohtien sisällyttämistä hankintoihin ja investointiprosesseihin.
- ✓ Pehdytetään kuntien henkilöstöä vähähiilisiin hankintoihin esim. järjestämällä koulutuksia yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

3 Ilmastotyö

SISU-hankkeessa toteutettiin tavoitteen mukaisesti kuntien yhteistyön lisäämistä ilmastotyössä sekä seuduittain että seutujen välillä. Hankekunnissa oli osassa tehty koordinoitua ilmastotyötä jo useamman vuoden ajan, kun taas toiset kunnat saivat nyt ensimmäistä kertaa ohjausta ilmastotyön etenemiseen. Hankkeen ydintehtävänä oli suunnitelmallisen ilmastotyön juurruttaminen kuntiin, jonka tavoitteena oli edistää ilmastotavoitteiden saavuttamista. Keskeisenä työnä kuntiin laadittiin joko ensimmäinen tai päivitetty ilmasto-ohjelma tai -suunnitelma sekä ilmastotoimenpiteisiin toimiva seurantajärjestelmä. Ilmastotyötä tehtiin yhteistyössä ilmastokoordinaattoriverkostossa ja muiden sidosryhmien kesken. Hankkeen avulla ilmastotyötä jo pitkään tehneet kunnat olivat esimerkkinä kunnille, jotka vasta aloittivat suunnitelmallista ilmastotyötä.

3.1 Ilmastokoordinaattoriverkosto

Hankkeessa kokeiltiin seudullista ilmastokoordinaattoria usean kunnan yhteisenä resurssina sekä pilotoitiin ilmastokoordinaattoriverkoston toimintamallia, johon kuuluu viisi seudullista ilmastokoordinaattoria sekä projekti- ja viestintävastaava. Ilmastokoordinaattoriverkoston avulla kuntien ilmastotyö vahvistui ja ilmastokoordinaattorit saivat verkostossa toisiltaan tärkeän vertaistuen. Ilmastokoordinaattorit kehittivät ja juurruttivat suunnitelmallista ilmastotyötä osaksi kuntien toimintaa ja taloutta, tukivat vähähiilisten hankintojen suunnittelussa, järjestivät koulutuksia, sekä viestivät aktiivisesti ilmastotyöstä. Ilmastokoordinaattorit vastasivat ilmastotavoitteiden ja -ohjelmien seurannan ja mittaroinnin kehittämisestä, toimivat asiantuntijana ilmastokysymyksissä, ja tukivat ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja sopeutumiseen liittyvien toimien suunnittelua. Lisäksi ilmastokoordinaattorit kehittivät seutukuntien ilmastotavoitteiden toimeenpanoa ja koordinoivat kuntien ilmastojohtamisen kehittämistä.

Ilman ilmastokoordinaattoria kuntien ilmastotyö ei etenisi.

Ilmastokoordinaattoriverkostossa tehtiin tiivistä yhteistyötä päivittäin ja usein ilmastokoordinaattorit sparrailivat toisiaan jakaen ideoita ja kokemuksia siitä, mikä idea sopi juuri kyseiseen kuntaan ja millaisella toteutustavalla. SISU-hankkeeseen osallistuneet kunnat olivatkin hyvin erilaisia, joten verkoston kautta onnistuneet käytännöt levisivät jokaiseen hankekuntaan paikallisiin olosuhteisiin sopiviksi. Ilmastokoordinaattoriverkosto kokoontui vähintään kaksi kertaa viikossa yhteisiin etäkokouksiin tavanomaisen viestinnänvaihdon lisäksi. Hanketiimi tapasi säännöllisesti SISU-livepäivissä, joita järjestettiin lisämessä, Kuopiossa, Siilinjärvellä, Suonenjoella ja Varkaudessa. Livepäivien tarkoituksena oli jakaa tietoa ja ajankohtaisia alueellisia kuulumisia sekä suunnitella hanketyötä yhdessä eteenpäin. Lisäksi iltapäivän osuuteen kuului usein vierailu yrityskohdeissa esimerkiksi Olvi Oyj, Pakkasmarja Oy, Riikinvoima Oy, Spa Hotel Rauha-lahti, Varkauden museokeskus Konsti ja Yara Suomi Oy, joissa kuultiin yritysten vastuullisuudesta. Livepäivien lisäksi hanketiimi tapasi useissa tilaisuuksissa ja tapahtumissa.

Verkosto piti tiivistä yhteyttä myös muiden meneillään olevien ilmastohankkeiden kanssa kuten Ilmastokestävä Pohjois-Karjala 2030 -hankkeen kanssa, jotta hyviä käytänteitä saatiin käyttöön myös muista maakunnista. Pohjois-Savon laajuinen ilmastokoordinaattoriverkosto edisti ilmastotyötä kunnissa niin maakun-

nallisesti, seudullisesti kuin paikallisesti, mihin kuului myös laajaa sidosryhmäyhteistyötä kuntaorganisaatioiden ja eri sidosryhmien välillä.

Kaiken lisäksi SISU-hanketiimin tiivis yhteistyö palkittiin erityiskiitoksilla Pohjois-Savon ilmastoteot 2025 –palkintojen jaossa, jonka luovuttivat Pohjois-Savon ELY-keskus ja Hiilineutraali Pohjois-Savo vastuullisesti ja vaikuttavasti (HIPOVA) -hanke Pohjois-Savon ilmastofoorumissa 23.10.2025. Palkinnon perusteena oli muun muassa ahkera, eteenpäin katsova ja tiimiytymiseen perustuva ilmastotyö Pohjois-Savon kunnissa sekä ilmastotyön suunnitelmallinen ja pitkäjänteinen eteneminen, mikä näkyy konkreettisina ilmastotekoina ja ilmastotoimien toteutuksena.

Erityiskiitosten perustelut:

"SISU-hanke päättyi ensi vuoden keväänä. Haluamme kiittää hanketiimiä ahkerasta, eteenpäin katsovasta ja tiimiytymiseen perustuvasta työstä Pohjois-Savon kuntien ilmastotyön parissa. On merkille pantavaa, että SISU-hankkeen jokaisesta mukana olevasta 15 kunnasta löytyy nyt voimassa oleva ilmastosuunnitelma tai -ohjelma. Kunnissa tehtävä ilmastotyö on edennyt suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti, mikä näkyy konkreettisina ilmastotekoina ja ilmastotoimien toteutuksena. Kunnat ovat suuressa vastuussa alueellisen ilmastotyön etenemisestä ja SISU-hanketiimin myötä kuntien ilmastotyö on ollut näkyvämpää, sitä on tehty osallistavasti ja uusia työkaluja kuntien ilmastotyöhön on syntynyt. Erytyskiitos SISU-hanketiimi!"

Kuva 2. SISU-hanketiimi pokkaamassa Erytyskiitoksia. Lämmin kiitos tästä upeasta kunnianosoituksesta. Kuva: Markus Aspegren.

3.2 Ilmastokoordinaattorimalli

Hankkeessa laadittiin seutukohtaiset ilmastokoordinaattorimallit, jotka toimivat ehdotuksina kuntien ilmastotyön järjestämiseksi hankkeen jälkeen. Ilmastokoordinaattorimallien avulla tuetaan kuntien ilmastotyön jatkumista ja varmistetaan riittävät resurssit ilmastotyön tekemiseen. Ilmastoasioita hoidetaan erityisesti pienemmissä kunnissa oman työn ohessa, jolloin ne helposti jäävät muun työn jalkoihin. Pysyvämpi resurssi varmistaisi, ettei työ pysähdy hankkeiden päättyessä. Ilmastokoordinaattori toimii kullakin seudulla kuntien yhteisenä asiantuntijana, joka auttaa kaikkia kuntia etenemään ilmastotavoitteissaan sekä tukee ilmastotyön kokonaisuutta ikään kuin ollen "ilmastotyön projektipäällikkö". Tittelit sekä tarkemmat työnkuvat määritettiin malleihin seuduittain ja alueellisten tarpeiden mukaan, jolloin pystyttiin luomaan kullekin seudulle sopiva malli.

Ilmastokoordinaattorin tehtäviksi kirjattiin mm. ilmasto- ja vastuullisuustyön kokonaisuuden koordinointi, toimialojen tukeminen ilmastotoimien toteuttamisessa, ilmastomuutokseen sopeutumisen edistäminen, kuntien päästökehityksen seuraaminen ja raportointi sekä kuntien tukeminen vaikuttavimpien toimien valitsemisessa päästöjen vähentämiseksi. Ilmastokoordinaattorin tehtäviin kuuluu myös rahoitushakujen ja hankkeiden valmistelu sekä kuntien, yritysten, yhteisöjen ja asukkaiden yhdistäminen yhteisen ilmastotyön tekemiseen. Kullekin mallille laskettiin myös kustannukset, joita sen käyttöönotto kunnille toisi. Seudut päättävät itsenäisesti mallin käyttöönotosta.

Kuva 3. Ilmastokoordinaattorimalli tukee kuntia ilmastotyön järjestämisessä seuduittain.

Ilmastokoordinaattorimallin yksi toteutustapa on toteuttaa se vastuukuntamallin mukaisesti niin, että yksi kunta toimii ikään kuin "isäntänä" ja muut kunnat osallistuvat kustannuksiin. Ilmastokoordinaattorin työpanos jakautuu kuntien kesken seudullisesti sovitun mallin mukaisesti esimerkiksi työajan tai kunnan asukasluvun mukaan. Kunnat hyötyvät ilmastokoordinaattorimallista siten, että ne saavat pysyvämmän, selkeän ja osaavan tuen ilmastotyöhön, joka edistää seudullisten ilmastotavoitteiden saavuttamista ja sopeutumisen valmiutta. Työ etenee tällöin suunnitelmallisesti ja tulee osaksi kunnan normaalia toimintaa, eikä jää muun työn jalkoihin.

3.3 Ilmasto-ohjelmat ja -suunnitelmat

Hankkeen alussa niissä kunnissa, joissa ilmastotavoitteita ei vielä ollut asetettu, aloitettiin tavoitteellinen ilmastotyö laatimalla ilmasto-ohjelma tai -suunnitelma, ja lähdettiin rakentamaan sen seuranta ja mittarointia. Niissä kunnissa, joissa ilmasto-ohjelmat tai -suunnitelmat olivat jo olemassa, hanketyöskentelyn pääpaino oli suunnitelmien toimeenpanossa, seurannassa ja päivittämisessä sekä konkreettisten toimien toteutumisessa.

// Hankkeesta on saatu raamit kuntien ilmastotyön tekemiseen ja seurantaryhmän palaverien avulla on mahdollista alkaa tekemään ilmastotyötä tavoitteellisesti.

SavoGrown toteutuksen kunnissa ei missään ollut ilmasto-ohjelmaa tai -suunnitelmaa hankkeen alkaessa kuin ei myöskään Sonkajärvellä. Ilmastosuunnitelmien valmistelun tueksi ilmastokoordinaattorit toteuttivat hankkeen alkuvaiheessa syksyllä 2023 ilmastokyselyn Keiteleellä, Pielavedellä, Suonenjoella, Rautalamilla, Tervossa ja Vesannolla sekä Sonkajärvellä. Kyselyn tavoitteena oli kerätä tietoa kuntalaisten ilmastotietämyksestä, odotuksista ja toiveista sekä saada arvokasta pohjatietoa kuntien ensimmäisten ilmastosuunnitelmien laadintaan.

Ilmastokysely antoi kunnille tärkeää tietoa siitä, millaisena kuntalaiset kokevat ilmastotyön omassa kunnassaan ja millaisia rooleja he toivoivat kunnan ottavan. SavoGrown kuntien vastausten perusteella kuntien toivottiin erityisesti näyttävän esimerkkiä, mahdollistavan arjen ympäristötekoja ja kannustavan ilmasto- myönteisiin valintoihin. Kuntalaiset pitivät ilmastotekoja ja ympäristöystävällisiä ratkaisuja tärkeinä sekä omassa arjessaan että kunnan toiminnassa. Sonkajärven kyselyyn vastanneet toivoivat kunnan painottavan ilmastotyössään kestävää ruokajärjestelmää sekä edistävän paikallisesti- tai lähellä tuotettujen elintarvikkeiden käyttöä.

SavoGrown kuuden kunnan yhteiseen ilmastokyselyyn vastasi yhteensä 365 henkilöä, joukossa kuntalaisia, vapaa-ajan asukkaita, kunnissa työskenteleviä sekä alueella vierailevia. Vastaukset koottiin kunnittain, ja jokaiselle kunnalle toimitettiin oma yhteenveto ja kuntakohtainen tiedote, jotta tulokset saatiin suoraan kuntien oman suunnittelun ja päätöksenteon tueksi. Sonkajärven ilmastokyselyyn vastauksia saatiin 56 kpl.

Ilmastokyselyn lisäksi ilmastosuunnitelmien valmistelussa painotettiin laajaa osallistamista. Koordinaattorit järjestivät SavoGrown kunnissa ilmastosuunnitelmaluonnosten kommentointikierrokset, jotka toteutettiin sekä sähköisesti että paperisina vaihtoehtoina, jotta mahdollisimman monella kuntalaisella ja sidosryhmällä oli mahdollisuus tutustua suunnitelmiin ja antaa palautetta. Myös oppilaitoksia osallistettiin kommentointiin, ja nuorten näkemyksiä hyödynnettiin osana suunnitelmien viimeistelyä. Sonkajärvellä järjestettiin päättäjille ja kunnan toimihenkilöille ilmastotyöpaja, jossa pohdittiin tavoitteita ja toimenpiteitä ilmastosuunnitelmaan. Myöhemmin toimenpiteet määriteltiin vielä tarkemmin painopistekohtaisissa pienryhmissä ja valmis luonnos kiersi lautakuntien ja kuntalaisten lausunnoilla ja kommentailla.

Koordinaattorit esittelivät ilmastosuunnitelmia lisäksi kuntien luottamushenkilöille ja osallistuivat keskusteluihin ilmastotyön tavoitteista, painotuksista ja käytännön toteutuksesta. Tämä tuki ilmastosuunnitelmien ymmärrettävyyttä ja auttoi kytkemään ne osaksi kunnan strategista päätöksentekoa.

SavoGrown alueen kuntien ilmastosuunnitelmat etenivät päätöksentekoon vaiheittain ja olivat käsittelyssä kunnissa ajanjaksolla joulukuu 2024–toukokuu 2025. Sonkajärven ilmastosuunnitelma hyväksyttiin joulukuussa 2024. Päätöksenteon myötä ilmastosuunnitelmista tuli virallinen osa kuntien kehittämistyötä ja pohja ilmastotyön jatkamiselle myös hankkeen päättymisen jälkeen.

Ilmastokysely ei jäänyt kertaluonteiseksi SavoGrown kunnissa. Vastaavanlainen kysely toteutettiin uudelleen hankkeen loppuvaiheessa vuodenvaihteessa 2025–2026. Tällöin painopiste oli jo tulevassa tekemisessä: kyselyssä kartoitettiin muun muassa toiveita ympäristötapahtumista ja ideoita ilmastotyön jatkokehittämiseen. Vastaukset tarjosivat arvokasta pohjaa myös hankkeen jälkeiselle työlle ja osoittivat, että kuntalaisten kiinnostus ja osallistumishalukkuus ilmastotyöhön oli säilynyt.

Ylä-Savon seudullinen ilmasto-ohjelma vuoteen 2035

Päivitys valtuustokaudelle 2025-2029

Kuva 4. Ylä-Savon seudullisen seitsemän kunnan yhteisen ilmasto-ohjelman päivityksen kansilehti.

Muissa SISU-hankekunnissa (Iisalmi, Joroinen, Kiuruvesi, Kuopio, Lapinlahti, Leppävirta, Siilinjärvi, Sonkajärvi ja Varkaus) oli jo olemassa oleva ilmasto-ohjelma tai -suunnitelma ja hankkeen tavoitteena oli päivittää ne muun muassa sisällyttämällä niihin ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja varautumisen tavoitteet ja toimet, jos kuntaan ei tehty erillistä sopeutumissuunnitelmaa.

Kuntien ilmasto-ohjelmien ja -suunnitelmien päivittäminen toteutettiin yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa eri toimijoiden kanssa. Kuntalaisia osallistettiin aktiivisesti: Heille suunnattiin aiheeseen liittyviä kyselyjä, joiden tuottamaa tietoa hyödynnettiin ohjelmien sisällön kehittämisessä. Järjestettiin työpajoja, joissa kuntalaiset pääsivät tuomaan esiin näkemyksiään ja ideoitaan tai kuntaorganisaation työntekijät saivat yhdessä suunnitella toteutettavaa ilmastotyötä. Myös oppilaitoksia ja nuoria osallistettiin kommentointiin, ja nuorten näkemyksiä hyödynnettiin osana suunnitelmien viimeistelyä.

Kuntien eri toimialat olivat tiiviisti mukana ilmasto-ohjelmien ja -suunnitelmien ja niihin sisältyvien toimenpiteiden kehittämisessä. Ilmastotyöryhmät tai vastaavat työtä ohjaavat ryhmät muodostivat keskeisen rakenteen ohjelmien päivitystyössä, koordinoiden valmistelua ja varmistaen eri näkökulmien huomioimisen. Ohjelmia esiteltiin kuntien luottamushenkilöille ja johtoryhmille, jotka osallistuivat aktiivisesti keskusteluun ilmastotyön tavoitteista, painotuksista ja käytännön to-

teutuksesta. Tämä vuoropuhelu vahvisti ilmastosuunnitelmien ymmärrettävyyttä ja tuki niiden kytkeytymistä osaksi kuntien strategista päätöksentekoa.

// Olemme saaneet konkreettista lisätietoa ilmastoasioista, minkä lisäksi ilmastokoordinaattorit ovat toimineet tietoa välittävänä ja eri yksiköitä yhdistävänä linkkinä kaupunkiorganisaatiossa.

Myös Keski-Savon ja Ylä-Savon seudulliset ilmasto-ohjelmat päivitettiin hanke-aikana. Ylä-Savossa ilmasto ohjelman seuranta ja päivitystyötä ohjaamaan nimettiin seurantaryhmä. Päivityksissä ajantasaistettiin ohjelmien tavoitteet, päästölaskelmat ja –skenaariot sekä määriteltiin tavoitteet myös ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi. Ennen hyväksymistä ohjelmat kiersivät kunnissa lausunnoilla ja kuntalaisten kommentoitavana. Hankkeessa laadittiin myös usealle kuntien vuokrataloyhtiölle ilmastosuunnitelma, kuten Joroisten Kiinteistö Oy Honkauralle, Varkauden Wartalo Kodit Oy:lle, Vesannon Vuokratalot Oy:lle, lisälmen Teollisuuskylä Oy:lle ja Pielaveden Kiinteistö Oy Pielaveden Vuokrataloille.

Vaikka ilmasto-ohjelmien ja suunnitelmien toteutus vaihteli jonkin verran kunnittain paikallisten lähtökohtien ja resurssien mukaan, etenemistavat olivat pääpiirteissään samankaltaisia. Yhteistä kaikille kunnille oli osallistava lähestymistapa, poikkihallinnollinen yhteistyö sekä pyrkimys tehdä ilmastotyöstä kiinteä osa kunnan arkea ja päätöksentekoa. Hankkeen päättyessä jokaiselta viideltätoista hankekunnalta löytyy voimassa oleva ilmastosuunnitelma tai -ohjelma. Liitteistä voi tutustua jokaisen kunnan ilmasto-ohjelmaan tai –suunnitelmaan sekä Ylä-Savon että Keski-Savon seudulliseen ilmasto-ohjelmaan.

3.4 Ilmastonmuutokseen sopeutuminen

Kunnissa on tunnustettu tarve ilmastomuutokseen sopeutumisen edistämiseen, jotta paikallinen ja alueellinen ennakointi- ja varautumisvalmius ilmastoriskeihin parantuisi. Ilmasto muuttuu päästövähennystoimista huolimatta, siksi myös ilmastomuutokseen sopeutuminen eli kyky toimia vallitsevassa ilmastossa ja varautua ilmastossa tapahtuviin muutoksiin, kuten sään ääri-ilmiöihin, on entistä tärkeämpää ja voi tuoda pitkällä aikavälillä myös kustannussäästöjä. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen edistäminen on tärkeää myös huoltovarmuuden ja kriisinsietokyvyn, kuten energian ja ruokahuollon omavaraisuuden näkökulmasta.

3.4.1 Sopeutumis- ja varautumissuunnitelmat

Hankkeessa sopeutumisen teema tuotiin osaksi kuntien ilmastosuunnitelmia ja -ohjelmia. Kunnissa tunnistettiin, että ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät jo arjessa, ja että varautuminen on olennainen osa kunnan palveluiden jatkuvuutta. Sopeutuminen liitettiin hankkeen aikana laadittuihin tai päivitettyihin ilmastosuunnitelmiin hyödyntämällä olemassa olevaa riskitietoa ja työvälineitä, kuten Hiilineutraali Pohjois-Savo -hankkeessa kehitettyjä kuntien ilmastoriskikortteja.

Siilinjärvellä ja Iisalmessa pilotoitiin kuntakohtaisten riskikorttien pohjalta laadittujen toimialakohtaisten riskikorttien hyödyntämistä sopeutumistoimien suunnitteluun. Tämä auttoi kuntia ja toimialoja jäsentämään omia ilmastoriskejään ja hahmottamaan, miten riskienhallinta ja päästövähennystoimet voidaan kytkeä samaan kokonaisuuteen.

Tiedot toimialasta
Kirjaa tähän toimialan nimi ja ilmastoriskitarkastelun näkökulmasta olennaiset tiedot (esim. henkilöstön määrä, asiakkaat, joihin vaikutuksia, kriittinen omaisuus jne.)

Riskeihin varautuminen ja sopeutuminen
Kirjaa tähän, millä tavoin riskeihin tulee varautua, millaisia sopeutumistoimia tulee toteuttaa, miten riskien realisoitumista voidaan ehkäistä, miten vahinkoja voidaan minimoida...

Toimiala
Kirjaa tähän toimialan nimi ja ilmastoriskitarkastelun näkökulmasta olennaiset tiedot (esim. asiakkaat, joihin voi olla vaikutuksia, rakenteet, kriittinen omaisuus tai materiaalit jne.)

- Toimitilat
- Noin 40 henkilötyövuotta.
- Kaupungin omistamia rakennuksia noin 114 000 h-m²
 - Kaupungin omassa käytössä (kuten koulut, päiväkodit ja liikuntatilat jne.) 64 % ja ulkopuolisessa käytössä 36 %

Toimialaan kohdistuvat ilmastoriskit
Kirjatkaa tähän ilmastoriskit (kuten sateisuus, talviolosuhteiden muutos, myrskyt, lämpötilan nousu ja luontokato), joita toimialaan kohdistuu ja miten ne voivat ilmetä toimialalla

- Sademäärän ja kosteusrasituksen lisääntyminen
 - Rakennusten pitkät käyttöiät, rakennukset suunniteltu ja tehty rakentamisaikajohdan ohjeilla
- Tuuli
 - Rakenteiden vahvistus- ja jäykistystarpeet
 - Perinteisten rakennusratkaisujen toimimattomuus (tiili, pelti)
 - Veden kulkeutuminen hallitsemattomasti
- Lämpötilan vaihtelut
 - Sulamis-jäätymissykli aiheuttaa halkeamisia, putkirikkoja
 - Kosteuden tiivistyminen rakenteisiin
 - Kuivumisolosuhteet eivät ole ihanteellisia, voidaan joutua etsimään esim. koneellisia ratkaisuja
- Hellejaksot
 - Viilennyksen tarve lisääntyy
 - Työteho voi alentua, tapaturmat työmailla
- Rakentamisessa voi tulla säästepäiviä, aiheuttaa kustannusten nousua
- Kuivuus, pohjaveden kuivuminen vaikuttaa maan rakenteeseen
- Varjot, rakennusten suunnittelussa huomioitava katokset ja puusto, huomioidaan mikroilmasto
- Paukkupakkaset
 - Rakentamisessa voi tulla säästepäiviä, aiheuttaa kustannusten nousua
 - Sulamis-jäätymissykli aiheuttaa halkeamisia, putkirikkoja
- Lumi
 - Kinostumat ja lumikuorma
 - Lumimyrskyissä lunta ajautuu yläpohjiin tms. muihin paikkoihin, joihin ei yleensä mene
- Ukkoset
 - Laitteet särkyvät

Toimet riskeihin varautumiseksi ja sopeutumiseksi
Kirjatkaa tähän, millaisilla toimilla riskeihin voidaan varautua ja millaisia sopeutumistoimia tulee toteuttaa, millä toimilla riskien realisoitumista voidaan ehkäistä, mitkä toimet minimoivat vahinkoja?

- Mikroilmastojen huomioiminen suunnittelussa, puusto ja muut varjot
- Rakennusten sijoittelu (tuultunneilit)
- Uusia rakennusratkaisuja
- Automaattikkaa, mittareita, vahteja
- Asiantuntija-avun käyttö
- Työtehtävien sopeuttaminen talviolosuhteiden muuttuessa (ei lumitöitä, enemmän esim. liukkauden estoa)
- Rakennusten viilennys → viilennyksen lisääminen voi aiheuttaa ongelmia kosteuden suhteen
- Tiedon lisääminen ja jakaminen sekä kouluttaminen

Toimitilat
Kirjaa tähän toimitiloiden nimi ja ilmastoriskitarkastelun näkökulmasta olennaiset tiedot (esim. henkilöstön määrä, asiakkaat, joihin vaikutuksia, kriittinen omaisuus jne.)

Kuva 5. Esimerkit Siilinjärvellä ja Iisalmessa käytetyistä toimialakohtaisista riskikorteista.

Hanke tarjosi kunnille myös valmius- ja varautumissuunnittelua tukevia materiaaleja, jotka auttoivat tunnistamaan haavoittuvuuksia ja ottamaan ilmastoriskejä huomioon osana kunnan kriisivarautumista. Osa kunnista hyödynsi materiaaleja jo hankkeen aikana, ja osa aikoo sisällyttää ne seuraavien valmiussuunnitelmien päivityksiin.

3.4.2 Muut ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimenpiteet

Pohjois-Savon ELY-keskuksen kanssa tehtiin tiivistä yhteistyötä koko hankkeen ajan esimerkiksi osallistuen toistemme tapahtumiin, kuten HIPOVA-hankkeen maakunnallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman laadinnan työpajoihin ja suunnitelman kommentointiin. Yhteistyössä järjestettiin esimerkiksi Kuntien valmiussuunnitelmat ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen –webinaari keväällä 2025, joka suunnattiin erityisesti valmius- ja varautumissuunnitelmista vastaaville henkilöille. Tilaisuuden aiheina olivat ilmastonmuutokseen sopeutuminen Pohjois-Savossa sekä valmius- ja varautumissuunnitelmat ja siihen osallistui 42 hlöä. Yhteisten tilaisuuksien lisäksi ilmastokoordinaattorit jakoivat tietoa ilmastonmuutokseen sopeutumisesta kuntatoimijoille. Esimerkiksi Kuopion seudulla ilmastokoordinaattori toteutti lyhyitä sopeutumisen koulutuksia eri toimialoille sekä valmiussuunnitteluryhmälle.

SISU-hanke kehitti Kuopiossa ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen tarkistuslistan asemakaavoituksen käyttöön. Excel-työkalun avulla kartoitetaan ratkaisuja ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen heti kaava-hankkeen alussa. Kuopiossa tarkistuslistaa hyödynnetään myös muiden suunnittelutasojen kanssa käytävien ilmastokeskustelujen pohjana ja se on integroitu osaksi asemakaavaprosessia viemällä se osaksi kaavoituksen työhohjeita. Tarkistuslista on vapaasti hyödynnettävissä myös muiden kuntien käyttöön ja sitä voi mukauttaa sekä täydentää oman kunnan tarpeeseen. Työkalua voi halutessaan käyttää myös yleis- ja maakuntakaavojen suunnittelussa sekä hankittaessa kaavoitusta ostopalveluna. Listaa voidaan hyödyntää tukena myös kaavan ilmastovaikutuksia arvioitaessa. Tarkistuslista kehitettiin yhteistyössä SISU-hankkeen, Kuopion kaupungin ja Pohjois-Savon ELY-keskuksen kanssa ja sitä on esitelty eri tilaisuuksissa.

1. Yhdyskuntarakenne

2. Liikenne ja infra

3. Energia

4. Massatasapaino

5. Rakennukset ja tontit

6. Hulevesien hallinta

7. Viheralueet ja kasvillisuus

Kuva 6. Ilmastonmuutoksenhillinnän ja sopeutumisen tarkistuslistassa kaavoituksen ilmastonäkökulmia tarkastellaan seitsemän teeman kautta.

// Hankkeessa on kehitetty asemakaavoituksen käyttöön Ilmastonmuutoksen tarkistuslista, joka on otettu käyttöön kaavahankkeiden alussa järjestettävissä useita suunnittelunaloja yhdistävissä suunnittelukokouksissa.

3.5 Ilmastojohtamisen kehittäminen

Ilmastojohtamisella ohjataan kunnan ilmastoon vaikuttavia toimenpiteitä. Ilmastojohtaminen ei ole kuitenkaan erillinen osa muusta kunnan johtamisjärjestelmästä, vaan se on toimintatapoja ja työkaluja, jotka auttavat muuta johtamisjärjestelmää ilmastotavoitteiden toteuttamisessa.

Lisäksi SISU-hankkeessa on edistetty ilmastoasioiden sisällyttämistä kuntien strategiatyöhön ja taloudenpitoon, ilmasto-, vähähiilisyys- ja kiertotalousnäkökohtien sisällyttämistä hankintoihin ja investointiprosesseihin sekä kehitetty työkaluja ja toimintamalleja ilmastotyön seurantaan, mittarointiin ja raportointiin.

3.5.1 Ilmastobudjetointi

Ilmastobudjetointi on yksi kuntien käyttämistä ilmastojohtamisen työkaluista. Sen avulla tehdään näkyväksi ja luodaan kokonaiskuva kunnissa tehtävästä ilmastotyöstä ja siihen käytetyistä resursseista sekä tuotetaan tietoa päätöksentekoon. Lisäksi sen avulla voidaan ohjata varoja ilmastotyön toteuttamiseen.

Ilmastobudjetointia edistettiin kaikissa hankekunnissa ja hankkeen aikana se otettiin käyttöön neljässä kunnassa. Ensimmäisenä ilmastobudjetointi käynnistettiin Siilinjärvellä. Siilinjärvellä ilmastobudjetoinnin kehittäminen eteni mutkattomasti talousjohtajan ja ympäristöpäällikön kanssa keskustellen ja yhteistyössä asioita päättäen ja Siilinjärven ensimmäinen ilmastobudjetti laadittiin osaksi vuoden 2025 talousarviota. Siilinjärven ilmastobudjetti sisälsi kunnan päästöseurannan, päästöbudjetin, ilmastotoimien taloussuunnitelma sekä sanalliset kirjaukset kustakin osa-alueesta. Siilinjärven ilmastobudjetti toimi esimerkkinä muiden kuntien ilmastobudjeteille ja talousjohtaja on esitellyt sitä sittemmin useissa eri tilaisuuksissa. Koska ilmastobudjetointi saatiin Siilinjärvellä käyntiin hyvissä ajoin, ehdittiin hankkeen aikana toteuttaa myös sen seuranta vuoden 2025 tilinpäätöksen yhteydessä. Tilinpäätöksessä tarkasteltiin päästöbudjetin kehitystä sekä ilmastotoimien taloussuunnitelman toteutumaa.

1.9 Ilmastobudjetti

Siilinjärven kunnan tavoitteena on, että ilmastotyö juurtuu osaksi kunnan perustoimintaa ja vähentää kasvihuonekaasujen päästöjä noin 60 % vuoden 2005 tasosta vuoteen 2035 mennessä. Lisäksi kunta tukee Pohjois-Savon hiilineutraalivaroitetta 2035 ja omalla toiminnallaan vahvasti edesauttaa tätä tavoitetta. Siilinjärven ilmastotyönä on määritelty kunnan toimenpiteet tavoitteen saavuttamiseksi. Ilmastotyön painopisteet ovat ympäristöyhteistyön lisääminen, kestävä energiantuotanto ja -kulutus, kiertotalous ja materiaalihiilijalkausta, elinvoimainen maa- ja metsätalous sekä metsät hiilineelaina ja hyvinvoinnin lähteenä. Ilmastotyönsuunnitelma toteutetaan osittain kunnan strategista tavoitetta elinvoimainen ympäristö.

Kuntaorganisaatio voi vaikuttaa toimillaan suoraan vain osaan kunnan alueella muodostuvien kasvihuonekaasupäästöihin, mutta mm. hankintojen, kaavotuksen, esimerkin ja yritys yhteistyön avulla välillisesti kaikkiin sektoreihin.

Ilmastobudjetti yhdistää kunnan ilmastotyön talousarvioon ja raportoinnin tilinpäätöksien yhteydessä. Ilmastobudjetoinnissa talousarviossa olevat ilmastotoimenpiteet ja -tavoitteet kootaan yhteen, tavoitteena on tuoda näkyväksi kunnan toimenpiteitä kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi ja ilmastotavoitteeseen sopeutumiseksi, sekä mahdollistaa avon keskustelu ja seurata toimenpiteiden riittävyyttä.

Suomen ympäristökeskuksen kunnan kasvihuonekaasupäästöjen mukaan Siilinjärven käyttöperusteet päästöt ovat vähentyneet vuoden 2005 tasosta vuoteen 2022 mennessä 23,7 %. Suurimmat päästölajit ovat tielike, maatalous ja työkoneet.

Siilinjärven kunnan alueella muodostuvat kasvihuonekaasupäästöt (ktCO2e) vuosina 1990 ja 2005–2022 Suomen ympäristökeskuksen kunnan kasvihuonekaasupäästöjäskennän mukaisesti sekä tavoitteen mukainen päästövähennystarve vuoteen 2035.

Päästöbudjetointi

Päästöbudjetti määrittää Suomen ympäristökeskuksen kunnan kasvihuonekaasupäästöjäskennän ja sisältää siten kunnan rajojen sisällä tapahtuvan kulutuskäytön, lämmityksen, teollisuuden, työkoneiden, liikenteen, maatalouden, jätteenkäytön sekä F-gaasujen aiheuttamat päästöt. Ruoka, materiaalien ja muun kulkutuksen muualla aiheuttamat päästöt eivät sisälly tavoitteisiin, mutta ilmastotoimet kohdistuvat myös niihin.

Päästöbudjetti estää Siilinjärven kunnan päästöjen vähennystarvoitteen mukaisen vuosittaisen päästöjen enimmäismäärän sektorikohtaisesti. Päästöbudjetin tavoite ei siis ole enustusta päästöjen kehitystä, vaan asettaa tavoitteet päästöjen enimmäismääräksi. Sektorikohtainen päästöbudjetin avulla voidaan seurata vähenevät päästöt riittävästi suhteessa tavoitteisiin.

Päästöbudjetti on laadittu vuosille 2025–2026 sekä tavoitevuodeksi 2035 (ktCO2e). Arviot perustuvat päästövaikutteen edellyttämään muutosarvioon. Päästöt on määritelty vähemmän lineaarisesti lähtökäytössä noin 60 % tavoitteesta, lukuun ottamatta kaukolämpöä ja öljylämmitystä, joiden osalta 60 % vähennystarvoite on jo saavutettu. Näiden osalta lähtökäytön päästöt nollautumiseen vuonna 2035 perustuen alueen kaukolämmön tuottajan hiilineutraalivaroitteen sekä välttämättömien periaatepäästöjen fossiilista lämmitystyöstä luopumisesta (YM/2024/17).

Päästöbudjetin toteutumista seurataan vuosittain talousarvion yhteydessä Suomen ympäristökeskuksen kunnan kasvihuonekaasupäästöjäskennän avulla.

Päästösektori	Tavoite	Muutos vt. 2005	Päästöbudjetti 2025	Päästöbudjetti 2035	Päästöbudjetti 2035
Käytöstä poistettu	7,7	-49,4 %	7,4	7,2	6,1
Käytöstä poistettu	5,1	-54,4 %	1,2	1,1	4,7
Käytöstä poistettu	1,8	-87,5 %	1,4	1,3	0,9
Öljylämmitys	4,2	-63,1 %	1,2	1,8	0,9
Muu lämmitys	3,2	-20,5 %	2,4	2,1	1,1
Tielike	2,1	-47,3 %	2,2	2,1	1,7
Työkoneet	31,7	13,5 %	26,9	23,4	11,2
Teollisuus	29,5	-12,5 %	34,3	33,9	38,1
Radiokäyttö	1,0	-51,2 %	0,99	0,97	0,8
Teollisuus	0,5	-32,9 %	0,47	0,45	0,3
Maatalous	28,1	10,4 %	24,1	22,7	10,2
Jätteenkäyttö	4,5	-42,2 %	4,2	4,1	3,4
F-gaasut	2,8	-31,0 %	2,3	2,4	1,6
Yhteensä	132,8		115,5	109,7	99,2
Päästövähennys vt. vuoteen 2005		-33,7 %		-37,6 %	-46 %

Ilmastotoimien taloussuunnitelma

Ilmastotoimien taloussuunnitelma pitää sisällään kuntaorganisaation ympäristöyhteistyöllisen lääkityksen, kestävän energiantuotanto ja -kulutus, kiertotalous ja materiaalihiilijalkausta, elinvoimainen maa- ja metsätalous sekä metsät hiilineelaina ja hyvinvoinnin lähteenä liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi ja investoinneiksi.

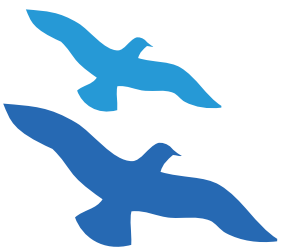
Ilmastotoimien taloussuunnitelma: kuntaorganisaation toimintameno

Vastuutaho	Toimenpiteiden kuvaus	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Joukkoliikenne	Lähieläisten siirtymisen päästöittömään liikenteeseen	17 000	17 000	17 000
	Maksukattamäärän 50 %:n kasvu vuoteen 2025 mennessä	50 000	50 000	50 500
Ympäristönsuojelu	SISU-hankkeen kurtussuus	7 000	4 000	
Yhteensä		67 000	67 000	67 500

Ilmastotoimien taloussuunnitelma: kuntaorganisaation investoinnit

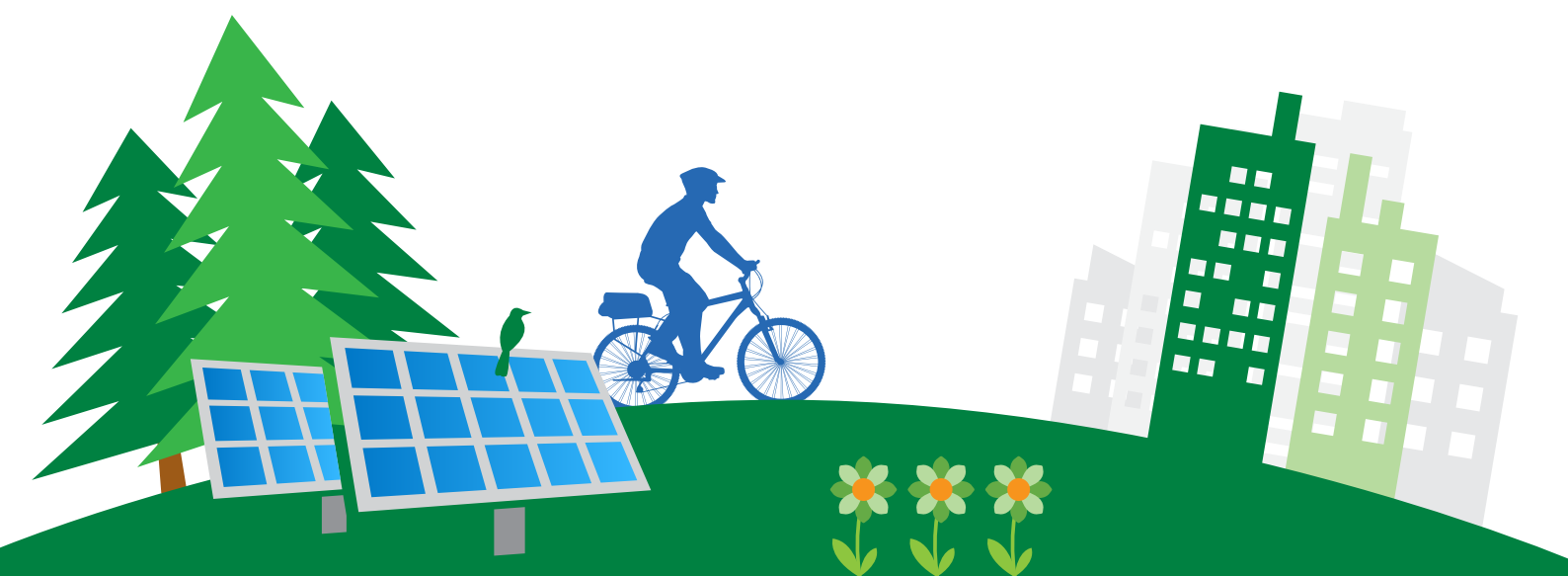
Vastuutaho	Toimenpiteiden kuvaus	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Toimialat	Väestösuojelun modernisointi (LED)	69 000	50 000	58 000
	Lämmitysmuodon muutokset	100 000	100 000	238 000
Kuntatekninen	Kuntateknisen investoinnit (LED)	39 000		350 000
Kuntatekninen	Jalanvalkeus ja pyöräily (KPP) väylien rak.	750 000	550 000	550 000
	Ilmasto- ja ympäristötoimet	270 000	400 000	300 000
	Kabaretoimien rakentaminen	80 000	60 000	60 000
Yhteensä		50 000	39 000	134 000
Elinkeinoelämä	Ympäristösuojelun esirakentaminen viijälämbetoniin E:n, ympäristö- arvi. level saantuntopaperiluvun	12 000	12 000	12 000
Yhteensä		1 234 000	1 244 000	1 277 600

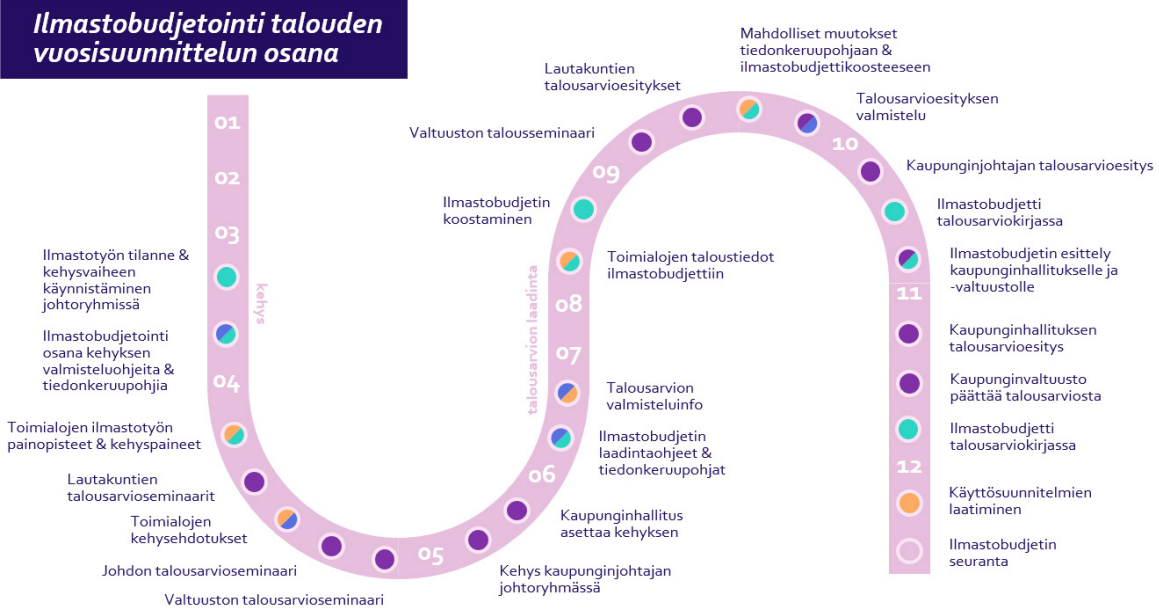
Kuva 7. Siilinjärven ilmastobudjetti vuoden 2025 talousarviokirjassa.

Kuopiossa ilmastobudjetoinnin kehittäminen käynnistettiin yhteistyössä talous- ja omistajaohjauksen kanssa syksyllä 2024. Kuopiolle laadittiin ilmastobudjetoinnin toimintamalli, tiedonkeruupohjat sekä toimialojen ohjeistus ilmastobudjetoinnin toteuttamiseen. Ensimmäinen ilmastobudjetti laadittiin osaksi vuoden 2026 talousarvioita. Mallin luomiseksi toteutettiin kaksi työpajaa, joista ensimmäinen oli suunnattu talouspäälliköille ja toinen vastuualueiden asiakkuusjohtajille. Lisäksi kehittämiseen osallistettiin toimialoja ja eri asiantuntijoita. Isossa organisaatiossa viestinnän rooli korostuu uusia asioita käyttöön otettaessa. Siksi Kuopiossa ilmastobudjetoinnista viestittiin useita eri kanavia hyödyntäen. Ilmastobudjetoimia esiteltiin Kuopiossa laajasti eri yhteyksissä vuoden 2025 aikana ja se nostettiin osaksi talousarviotyöskentelyä jo talousarviokehityksen laadintavaiheessa. Talousarvion laadintavaiheessa ilmastokoordinaattori tuki toimialoja ilmastobudjetin tiedonkeruussa, mikä auttoi toimijoita tunnistamaan ilmastobudjettiin nostettavia toimia ja lisäsi ymmärrystä ilmastobudjetoinnin tarkoituksesta. Yhteisissä kokouksissa päästiin käymään myös keskustelua siitä, millaisia toimia ilmastobudjettiin halutaan esiin. Kuopion ilmastobudjetin rakenne vastaa Siilinjärven ilmastobudjettia eli se sisältää sekä päästöbudjetin että ilmastotoimien taloussuunnitelman. Ensimmäiseen ilmastobudjettiin otettiin mukaan ainoastaan kaupungin toimialat, mutta tytäryhteisöjen sisällyttäminen ilmastobudjettiin käynnistettiin vuoden 2026 aikana.

**// Ilmastobudjetti on otettu käyttöön,
mikä tekee ilmastotyötä näkyväksi
uudella tavalla.**

Kuva 8. Ilmastobudjetoinnin prosessikuvaus on osa Kuopion ilmastobudjetoinnin mallia.

Hankkeen aikana ilmastajohtamista vahvistettiin Keiteleellä ja Pielavedellä tukemalla ilmastobudjetointiin liittyvää oppimista ja keskustelua. Syksyllä 2025 järjestettiin SavoGrown alueen kunnille Kohti ilmastobudjetointia webinaari, jossa ilmastobudjetointia käsiteltiin käytännönläheisesti osana kunnan talouden ja ilmastotavoitteiden yhteensovittamista. Keiteleellä ja Pielavedellä ilmastobudjetointia tarkasteltiin osana laajempaa ilmastajohtamisen kokonaisuutta. Työssä pohdittiin, miten ilmastosuunnitelmien tavoitteita ja toimenpiteitä voidaan huomioida talousarvioprosessissa kuntien omista lähtökohdista käsin. Ilmastokoordinaattori tuki kuntia keskustelujen, esimerkkien ja taustamateriaalin avulla. Työ konkretisoitui siten, että ilmastobudjetointi huomioitiin Keiteleen ja Pielaveden vuoden 2026 talousarviossa ensimmäistä kertaa. Hankkeen myötä kunnissa vahvistui ymmärrys ilmastotoimien taloudellisista vaikutuksista ja ilmastobudjetointiin liittyvistä mahdollisuuksista. SISU-hanke loi Keiteleelle ja Pielavedelle pohjaa ja valmiuksia jatkaa ilmastobudjetoinnin kehittämistä osana normaalia talous- ja strategiatyötä myös hankkeen jälkeen.

Joroisissa ilmastobudjetoinnin suunnittelu aloitettiin, mutta sitä ei ehditty toteuttaa hankkeen aikana. Ilmastokoordinaattori tarjosi kuitenkin luonnoksen ja materiaalia, jonka avulla kunta voi matalammalla kynnyksellä ottaa ilmastobudjetoinnin mukaan seuraavaan talousarvioon.

3.5.2 Vähähiiliset hankinnat

Hankkeen yhtenä tavoitteena on tukea ilmasto-, vähähiilisyys- ja kiertotalousnäkökulmien sisällyttämistä hankintoihin ja investointiprosesseihin. Tavoitetta edistettiin kehittämällä hankintaohjeita, toteuttamalla koulutuksia sekä edistämällä toimijoiden välistä yhteistyötä.

Kuntien hankintoja ohjaa hankintalaki, lisäksi kunnissa on usein käytössä kunta-kohtainen hankintaohje, pienhankintaohje tai hankintaohjelma, joilla hankintoja ohjataan kuntakohtaisesti. Ilmasto-, vähähiilisyys- ja kiertotalousnäkökulmat näkyvät hankintaohjeissa ja -ohjelmissa usein hyvin yleisellä tasolla esimerkiksi vain lyhyenä toteamuksena, että nämä asiat tulee huomioida hankinnoissa. Tämä antaa hankkijoille hyvin vähän selkänöjää siihen, miten niitä voidaan käytännössä huomioida hankinnoissa. Tämän vuoksi ilmastokoordinaattoriverkostossa laadittiin hankintaohjeisiin sisällytettäväksi tarkoitetut kuntakohtaiset tekstit, joilla vähähiilisten hankintojen toteuttamista ohjataan nykyistä tarkemmalla tasolla. Lisäksi hankkijoiden työn tueksi laadittiin vähähiilisten hankintojen tarkistuslista sekä linkkilista, johon koottiin erilaisia vähähiilisten hankintojen toteuttamiseen liittyviä tietolähteitä. Tuotettuja materiaaleja tarjottiin kaikkien kuntien käyttöön ja osa kunnista otti työkalut käyttöön ja sisällytti tekstit hankintaohjeisiin jo hankkeen aikana.

Vähähiilisten hankintojen tarkistuslistaa voidaan hyödyntää hankinnan valmistelun yhteydessä hankinnan ympäristövastuullisuuden arviontiin eri näkökulmista. Listan avulla hankkija voi pohtia, mitä eri näkökulmia hankinnassa tulee huomioida ja millä eri tavoille ympäristövastuullisuutta voidaan hankinnassa edistää. Tarkistuslistaan sisältyy sanasto-osio, jossa on avattu kiertotalouteen ja hankintojen ympäristövastuullisuuteen liittyvää sanastoa.

1. Tarpeen arviointi

Onko hankinta välttämätön? Tunnistetaanko, mikä tarve täytetään hankinnalla? Onko mahdollista korjata tai käyttää uudelleen olemassa olevaa?

Voidaanko hankkia käytetty, kunnostettu tai uudelleenvalmistettu tuote?

Onko tuotteen omistaminen välttämätöntä?

Voidaanko lainata, vuokrata, hankkia palveluna tai välttää hankinta jollakin muulla ratkaisulla?

Voidaanko tuote hankkia yhteiskäyttöön?

Onko kustannus-hyötyanalyysi ilmastonäkökulmasta tehty? Onko vähähiilinen ratkaisu taloudellisesti järkevä?

2. Hankinnan suunnittelu

Onko kunnan ilmastotavoitteet huomioitu hankinnassa?

Millaisia ympäristövaatimuksia tuotteelta/palvelulta vaaditaan?

4. Energiatehokkuus ja uusiutuvat energialähteet

Voidaanko hankintakriteerein asettaa energialuokkatavoite?

Onko tuotteen energiankäyttötapa kestävä? (esim. ladattava vs. paristot)

Käytetäänkö tuotanto fossiilivapaata energiaa? (hankinnat, joissa päästöt syntyvät valmistuksessa)

3. Elinkaarinäkökulma

Onko hankinnan elinkaari riittävän pitkä? Voiko sitä pidentää?

Syntyvätkö päästöt tuotteen käytöstä vai valmistuksesta? Mihin osoittaa kestävyyskriteerit?

Voiko hankintaa tehdä niin, että sillä on positiivisia ilmasto- tai luontovaikutuksia?

5. Logistiikka ja kuljetukset

Onko kuljetusten käyttövoima uusiutuvaa ja voidaanko kuljetuksia yhdistellä?

Voidaanko suosia paikallista toimittajaa lyhyempien toimitusmatkojen saavuttamiseksi?

Voidaanko kuljetukselle asettaa hiilijalanjälkitavoite tai -raja?

Selitteet

1. Tarpeen arviointi:
Voisiko tuote palvelu useampaa käyttäjää? Yhteiskäyttö vähentää yksittäisen käyttäjän resurssikuormaa ja kustannuksia, ja se voi olla erityisen hyödyllinen harvoin tarvittaville tuotteille.
Voiko hankinnan korvata kokonaan toisella ratkaisulla, kuten muuttamalla toimintatapaa, hyödyntämällä olemassa olevaa teknologiaa tai hankkimalla tavara palveluna? Tämä voi usein vähentää hankinnan tarpeen kokonaan.
Kuinka suuri ympäristöhyöty (esimerkiksi vähentyneet hiilidioksidipäästöt) saavutetaan sulitessa hankinnan kustannuksin? Tarkista myös, onko valittu vähähiilinen ratkaisu sekä taloudellisesti järkevä että ilmastotavoitteiden mukaan.

2. Hankinnan suunnittelu:
Hankintoja suunniteltaessa on hyvä tarkistaa kunnan ilmastotavoitteet ja niiden mahdolliset rajoitteet tai suuntaukset. Jo suunnitteluvaiheessa on hyvä huomioida mikä tarve hankinnalla täytetään. Tarkan suunnittelun tuloksena hankinta voidaan toteuttaa ilmastoystävällisemmin, esimerkiksi palvelun kautta tai paremmilla kriteereillä.

3. Elinkaarinäkökulma:
Onko hankittavalla tuotteella tai palvelulla riittävän pitkä elinkaari ja onko sitä mahdollista tulevaisuudessa pidentää esimerkiksi osia vaihtamalla tai muotoon päivittämällä? Mistä elinkaaren vaiheesta hankinnan päästöt syntyvät? Esimerkiksi huonekalun päästöt syntyvät valmistusvaiheessa ja sähkölaitteilla vaihtoa päästösäily voi syntyä käytön aikana. Halutaanko hankintavaiheessa osoittaa jollekin elinkaaren vaiheelle kestävyyskriteerintä?
Voiko hankinnalla luoda positiivisia ympäristövaikutuksia? Esimerkiksi tuotteen hiilijalanjälki kertoo, kuinka paljon kyseinen tuote säästää hiilijalanjälkeä.

Kuva 9. Esimerkki ote Kuopion käyttöön visualisoidusta SISU-hankkeen vähähiilisten hankintojen tarkistuslistasta.

Vähähiilisten hankintojen toteuttamisen tueksi hankkeessa järjestettiin yhteistyössä Motiva Services Oy:n kanssa neljä Ympäristövastuullisten hankintojen koulutustilaisuutta, jotka suunnattiin Pohjois-Savon kunnissa ja konserniyhtiöissä hankintoja tekeville. Koulutuksissa keskityttiin vaikuttavimpiin hankintoihin eli kuljetus- ja ajoneuvohankintoihin, infra- ja viherrakentamisen sekä työkoneiden hankintoihin, elintarvike- ja ruokapalveluhankintoihin sekä rakentamisen, purkamisen ja kunnossapidon hankintoihin. Koulutusten tallenteet jaettiin kuntien henkilöiden sisäiseen käyttöön. Jokaisen koulutuksen lopputuloksena syntyi toimialakohtainen hankintakortti, jota voidaan hyödyntää jatkossa kuntien hankintojen kehittämisen apuna. Koulutusten jälkeen hanketyöntekijöille toteutettiin Motiva:n asiantuntijoiden toimesta sparraustilaisuus siitä, kuinka jatkaa ympäristövastuullisten hankintojen kehittämistä kunnissa.

Hankkeen aikana edistettiin myös toimijoiden välistä yhteistyötä, jotta ilmasto- ja ympäristövastuullisuus saataisiin hankintoihin entistä paremmin mukaan. Monet hankekuntien hankinnoista on ulkoistettu Sansia Oy:lle, joka kilpailuttaa kunnille muun muassa kuljetus-, elintarvike- ja erilaisia tavarahankintoja. Jotta ilmasto-, vähähiilisyys- ja kiertotalousnäkökulmat saataisiin tulevaisuudessa entistä paremmin mukaan kuntien hankintoihin, oli olennaista käynnistää yhteistyö myös Sansia Oy:n kanssa. Hankkeen aikana toteutettiin kaksi hankintapilottia, jossa ilmasto-, vähähiilisyys- ja kiertotalousnäkökulmia pohdittiin yhdessä kuntien hankintayksiköiden, Sansia Oy:n asiantuntijoiden sekä ilmastokoordinaattoreiden kesken. Ensimmäinen pilotti oli irtokalusteiden puitesopimuksen

kilpailutus, jossa Kuopion kaupunki oli toimeksiantajana. Hankintaan osallistui Kuopion kaupungin hankintayksikön edustaja, Kuopion ja Ylä-Savon ilmasto-koordinaattorit, Kuopion ympäristöasiantuntija, Sansian hankinta-asiantuntija, joka vastasi kilpailutuksen toteutuksesta, sekä Sansian vastuullisuustiimin asiantuntija. Ilmasto- ja ympäristöasiantuntijat keräsivät tietoa irtokalusteiden ympäristövaikutuksista ja toivat keskusteluun kaupungin ilmastotavoitteet, joiden pohjalta pohdittiin, millaisia vaatimuksia ympäristövastuullisuuden osalta tarjouspyynnössä edellytetään. Hankinnassa tarjoajilta edellytettiin toimittamaan tarjouksen liitteenä ympäristövastuullisuusselostus, jossa kuvataan mm. miten yrityksessä on huomioitu tuotteiden elinkaaren pidentäminen, käytetyt materiaalit, suunnitelmat toiminnan ympäristövastuullisuuden ja vähähiilisyiden kehittämisen suhteen sekä hiilijalanjäljen laskennasta. Ympäristövastuullisuusselosteelle ei tässä hankinnassa asetettu laatuvaatimuksia vaan edellytyksenä oli suunnitelman toimittaminen.

Toisessa pilotissa paneuduttiin leikkikenttä- ja lähiliikuntavälineiden ympäristövaikutuksiin ja miten ne voidaan ottaa huomioon hankinnassa. Puitesopimuksen toimeksiantajana toimi Iisalmen kaupunki ja tavoitteena oli saada aikaan puitejärjestely, johon valitaan useampi toimittaja kummallekin osa-alueelle. Leikkikenttä- ja lähiliikuntavälineiden toimittajilla on erilaisia vastuullisuuspauksia ja niistä päästiin kuulemaan enemmän järjestetyissä markkinavuoropuheluissa. Toimijoiden välinen yhteistyö koettiin hyödyllisenä ja vastaava yhteistyö voi tulevaisuudessa tuottaa entistä ympäristövastuullisempia hankintoja. Ilmastokoordinaattoreiden osallistuminen hankintoihin koettiin hankkijoiden toimesta lisäarvoa tuottavana, sillä harvat kunnissa hankintoja tekevät ovat ympäristövastuullisuuden asiantuntijoita.

Kuopiossa yksi hankkeen toimesta toteutunut edistysaskel oli saada ilmasto-koordinaattori sekä kaupungin ympäristöasiantuntijat vakituiksi jäseniksi mukaan kaupungin hankintaverkoston kokouksiin. Hankintaverkosto on hankintapäällikön vetämä verkosto, jonka kokouksiin osallistuu kaupungin hankinnoista vastaavia henkilöitä. Tapaamisissa keskustellaan erilaisista hankintojen kehittämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä näkökulmista sekä tulevista hankinnoista, joten se tarjoaa hyvän foorumin ympäristönäkökulmien esiin nostamiseen ja asiantuntijatuen tarjoamiseen hankintojen toteuttajille.

3.5.3 Hiilijalanjälkilaskennat ilmastojohtamisen tukena

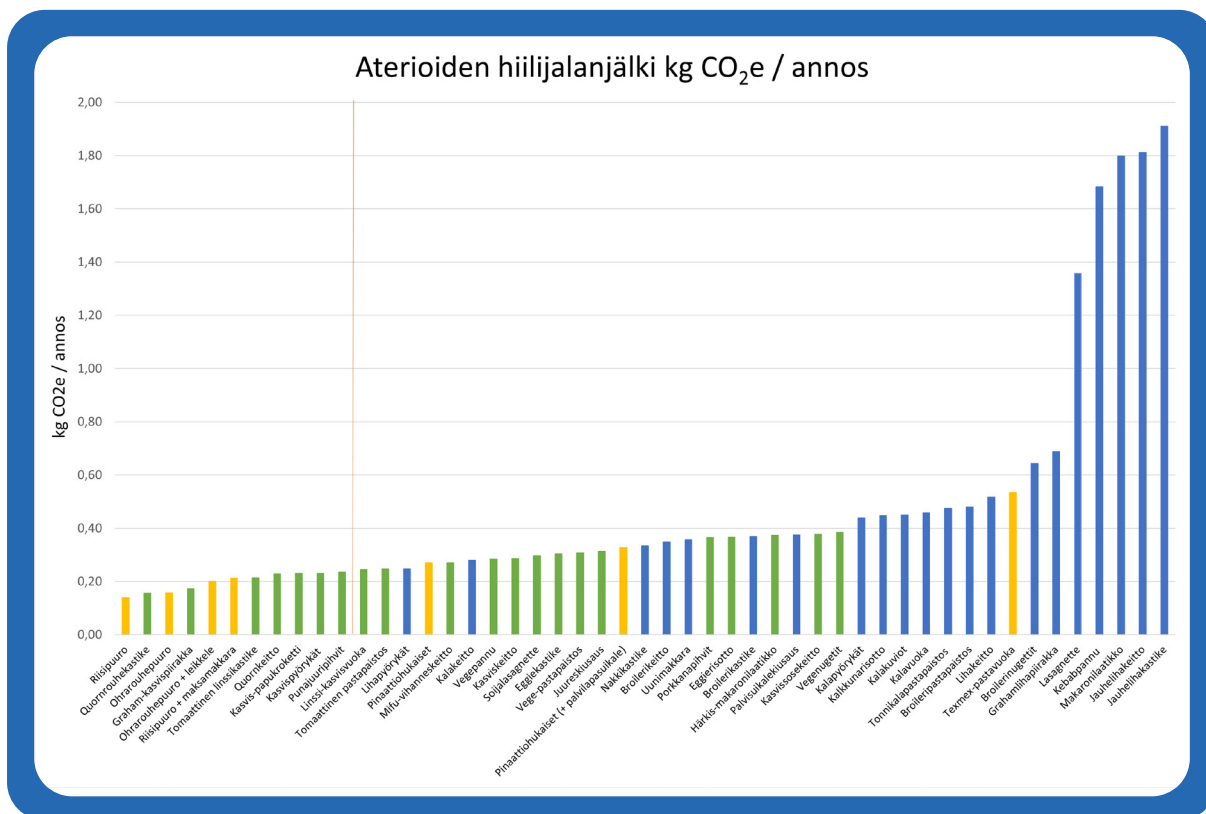
Hiilijalanjälkilaskentaa voidaan hyödyntää myös kunnan eri toimialojen ilmastojohtamisessa. Hankkeessa tehtiin hiilijalanjälkilaskentaa Kuopion kunnossapidolle sekä useamman kunnan ruokapalveluille.

Kuopiossa laskettiin hiilijalanjälki kunnossapitopalveluiden konetyölle keväällä 2024 ilmastokoordinaattorin ja kunnossapitopäällikön yhteistyönä. Laskenta tehtiin alueurakoissa ja puitesopimustoissa käytettävän työkonekaluston osalta. Laskennan ulkopuolelle jäivät metsuripalvelut, valaistuksen ja liikennevalojen hoitotyöt sekä päällystys- ja tiemerkinätyöt. Työkoneiden päästöjen vähentäminen on suurin yksittäinen tapa vaikuttaa kyseisten töiden hiilijalanjälkeen, minkä vuoksi oli olennaista selvittää kunnossapidon tilaamien töiden hiilijalanjäljen nykytila. Laskennan pohjana käytettiin kunnossapitourakoitsijoiden kaluston vuoden 2023 toteutuneita käyttötunteja ja ajokilometrejä. Kalustotiedot käyttövoimiseen, käyttötunnit ja ajokilometrit kerättiin urakoitsijoilta Excel-muodossa. Kalusto eriteltiin konetyypin, käyttövoiman ja päästöluokan mukaan. Päästökertoimina hyödynnettiin työkonekaluston osalta infrarakentamisen päästötietokannan kertoimia ja ajoneuvokaluston osalta Euroopan ympäristökeskuksen tietokannan kertoimia. Laskennassa tehtiin erilaisia oletuksia ja laskentaa hyödynnetään kunnossapitopalveluissa toteutettavien ilmastotoimien vaikutusten arvioinnissa sekä hiilijalanjäljen kehittymisen seurannassa.

Kuntien ruokapalvelujen aterioiden hiilijalanjäljet laskettiin Siilinjärvelle, Joroisiin ja Leppävirralle. Laskennassa hyödynnettiin Kuopion kaupungille Ilmastoviisasta ruokaa lapsille ja nuorille -hankkeessa laadittua laskuria. Laskurin avulla kullekin kunnalle saatiin määritettyä ruokapalvelujen tarjoamien aterioiden vuotuinen hiilijalanjälki sekä yksittäisten aterioiden hiilijalanjäljet. Laskurissa näkyy aterioiden komponenttien hiilijalanjäljet, joten ruokapalvelutoimijat saavat selkeän kuvan siitä, mistä aterioiden hiilijalanjälki koostuu ja millaisia hiilijalanjälkiä aterioilla, niiden eri komponenteilla ja raaka-aineilla on. Hiilijalanjälkilaskennan perusteella voidaan suunnitella toimenpiteitä, joilla ruokapalveluiden hiilijalanjälkeä saadaan pienennettyä. Siilinjärvellä laskennan avulla määritettiin myös tavoite aterioiden hiilijalanjäljen pienentämiseksi ja se vietiin osaksi ilmasto-ohjelmaa. Lisäksi laskentaa hyödynnetään reseptiikan kehittämisessä.

// Tiedonvaihtoa ja hyvien käytäntöjen jakamista puolin ja toisin. Olen saanut SISU-hankkeelta käyttöön mm. ruokapalveluiden päästölaskurin.

Kuva 10. Laskurin avulla selvitettiin aterioiden hiilijalanjäljet.

3.5.4 Päätöksenteon ilmastovaikutusten arviointi

Kunnan päätöksenteon yhteydessä tehtävä vaikutustenarviointi vaihtelee kunnittain merkittävästi. Päätökset sen sijaan vaikuttavat kunnasta riippumatta usein kuntalaisiin ja talouteen, kuten myös monet ilmastotoimet. Ilmastovaikutusten arviointi onkin usein osa laajempaa päätösten vaikutusten ennakoarviointia (EVA), joka koskee etenkin strategisesti tai taloudellisesti merkittäviä päätöksiä kunnissa.

lissalnessa päätettiin kaupungin strategiauudistuksen jälkeen uudistaa myös päätöksenteon vaikutustenarviointi strategian mukaiseksi. Strategiset tavoitteet kytkettiin ennakoarvioinnin arviointikohteisiin, joita ovat asukkaat, elinkeinoelämä, ympäristö, talous ja kaupunkiorganisaatio.

Vaikutustenarvioinnissa oli aiemman strategian aikaankin mahdollisuus valita päätöksen vaikuttavuus tavoitteeseen olla toiminnassa hiilineutraali, mutta nyt arviointiprosessia syvennettiin kauttaaltaan niin, että myös ilmasto- ja luontovaikutusten arviointi on mahdollista tehdä laajemmin. Uudistetussa päätöksen teon vaikutustenarvioinnissa kirjataan ylös mihin vaikutus kohdistuu, onko vaikutus pitkällä vai lyhyellä aikavälillä sekä onko vaikutus myönteinen, kielteinen vai molempia.

lisalmen kaupungin päätösten vaikutuksia ilmastoon ja luontoon voi nyt arvioida niin päästöjen, sopeutumisen ja ilmasto-oikeudenmukaisuuden kuin esimerkiksi metsien, luonnon monimuotoisuuden, liikkumisen, materiaalien käytön, yhdyskuntarakenteen ja energiankäytön kannalta.

3.6 Ilmastotyön seuranta

Ilmastotyön seurannan tavoitteina oli luoda edellytykset ja vuosittainen seuranta ilmastotoimenpiteiden toteuttamisesta kuntaorganisaatiossa sekä kuntayhtiöissä. Esimerkiksi kasvihuonekaasupäästöjen seuranta ja mittarointia kehitettiin kunnissa. Kuuteen hankekuntaan rakennettiin avoin digitaalinen ilmastojohtamisen ja ilmastotoimenpiteiden seurannan järjestelmä (Ympäristövahti/Ilmastovahti), joka mahdollistaa reaaliaikaisen raportoinnin, visuaalisen viestinnän, sidosryhmien osallistumisen ilmastotyöhön sekä vaikuttavan ilmastoviestinnän. Kunnissa, joissa järjestelmää ei otettu käyttöön, edistettiin ilmastotyön seuranta ohjeistamalla ja esimerkiksi työtä helpottavilla seurantataulukkoilla. Lisäksi toteutettiin kuntien ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointi selvitys taloudellisesta ja ilmastollisesta näkökulmasta.

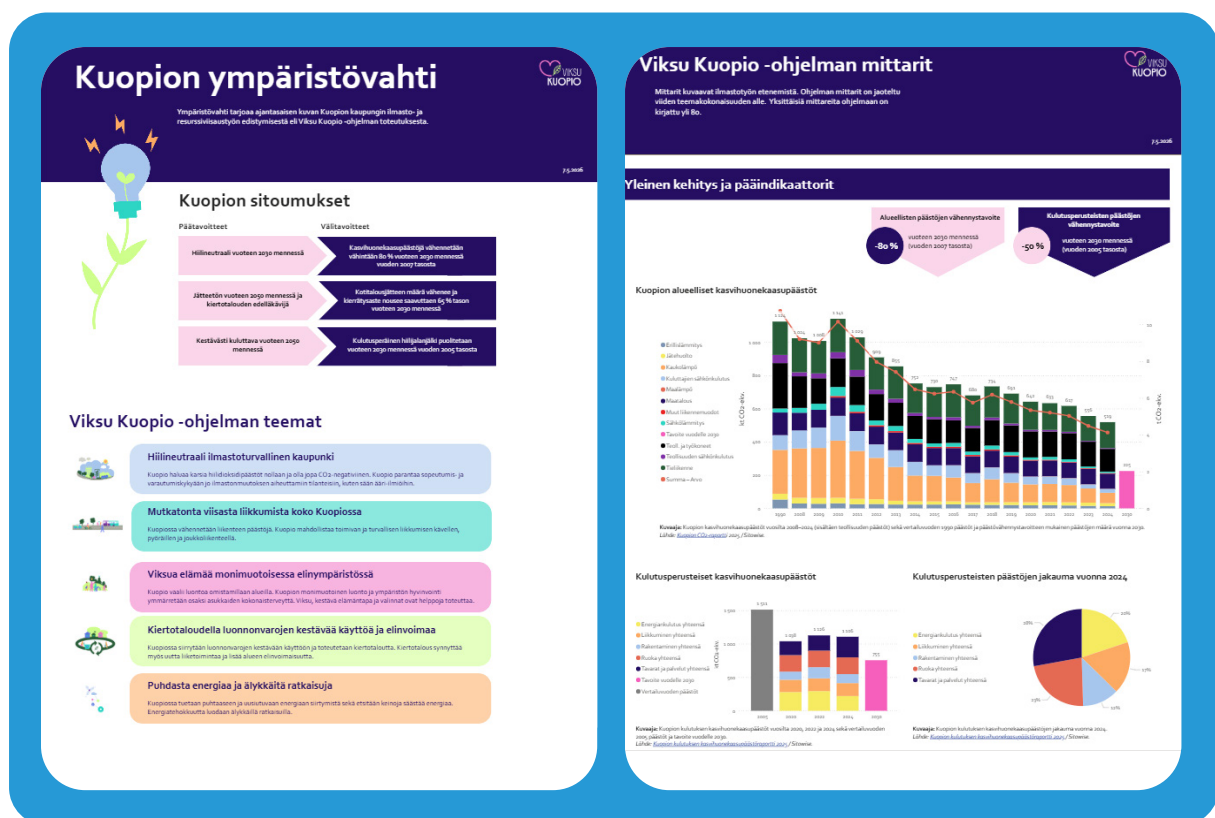
3.6.1 Ympäristövahti/Ilmastovahti

SISU-hanke edisti kuntien ilmastotyön seuranta ja ilmastoviestintää hankkimalla yhteishankintana Ympäristövahti/Ilmastovahti-järjestelmän kuuteen hankekuntaan (Iisalmi, Joroinen, Kuopio, Rautalampi, Siilinjärvi ja Suonenjoki). Ympäristövahdin tavoitteena oli luoda kuntien ilmasto- ja resurssiviisausohjelmien ja -suunnitelmien tavoitteiden ja toimenpiteiden seurantaan ratkaisu, johon kuntien ja sidosryhmien edustajat pääsevät täyttämään tietoja toimenpiteiden ja tavoitteiden etenemisestä. Tieto koostuu numeerisista ja toiminnallisista mitta-
reista, sekä kuvailevasta tekstistä. Ympäristövahti sisältää esimerkiksi kaavion alueellisista kasvihuonekaasupäästöistä, päästövähennystavoitteet, kulutusperäisen hiilijalanjälkilaskelman ja olennaiset tiedot kunnan ilmastosuunnitelmasta tai -ohjelmasta. Ympäristövahdin myötä ilmasto- ja resurssiviisaustyön tietoa on mahdollista saada entistä paremmin saataville julkiseen

verkkoon, sillä kuntalaisten, sidosryhmien ja eri toimijoiden on tärkeää saada tietoa siitä, millaisia tavoitteita ja toimenpiteitä kunnissa tehdään ilmastotyössä. Jokaisen kunnan ympäristövahti/ilmastovahti toimii kunnan omassa Microsoft-ympäristössä, jossa sovelletaan Sharepoint ja Power Bi -alustoja. Hankinnan toimittajana oli Sitowise Oy.

Hankinnan jälkeen ympäristövahtien työstäminen ja käyttöönotto jatkuivat kunnissa itsenäisesti. Kevään 2026 aikana ympäristövahteihin saatiin tukea Siilinjärven ICT-asiantuntijalta, jonka jälkeen vahdit saatiin käyttökelpoiseen kuntoon jokaiseen kuuteen kuntaan. Lisäksi kuntien ympäristövahtien vastuuhenkilöille tarjottiin tukea ja koulutusta käyttöönoton sujuvoittamiseksi kunnissa, sillä kuntien vastuuhenkilöt päivittävät jatkossa ympäristövahteihin vuosittain ilmastotyön tietoja toimenpiteistä ja niiden toteutumisesta kunnissa. Ympäristövahtien sisäinen ja ulkoinen viestintä toteutettiin, kun ne olivat julkaisukelpoisia.

Kuva 11. Ympäristövahtidissa pääsee seuraamaan kuntien ilmastotyön edistymistä, mittareiden kehitystä ja toteutettuja toimenpiteitä.

3.6.2 Kuntien ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarvioinnit

Kuntien ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointi keskittyi toimenpiteiden päästövähennys- ja kustannushyötyarviointiin ja kattoi toimenpiteet, jotka olivat yhteisiä kaikille hankkeessa mukana oleville 15 kunnalle. Tavoitteena oli tarjota kunnille tietoa siitä, mitkä toimenpiteet ovat kustannustehokkaimpia ja millä toimilla on suurin vaikutus päästöjen vähenemiseen sekä miten niitä voidaan soveltaa erilaisiin kuntakonteksteihin ja paikallisiin olosuhteisiin, jotta resurssien kohdentamista voidaan suunnitella vaikuttavimpiin ilmastotoimiin sekä antaa suuntaa kuntien ilmastotyön kehittämiseen. Kuntien ilmastotoimenpiteillä voidaan vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja edistää alueiden elinvoimaisuutta, hyvinvointia ja taloudellista kestävyttä. Vaikuttavuusarviot toimivat yhtenä työkaluna kuntien ilmastotyön toteuttamisessa ja sujuvoittamisessa. Työmenetelminä käytettiin määrällistä ja laadullista tarkastelua valituista toimenpiteistä, joita oli eri teemoista, kuten energia, liikenne, ruoka ja maankäyttö. Arviointi sisälsi ilmastovaikutusten arvioinnin, taloudellisten vaikutusten arvioinnin, kuntasimerkkejä ja laskurin. Kuntien erilaiset lähtökohdat, resurssit ja paikalliset erityispiirteet vaikuttivat merkittävästi toimenpiteiden toteutukseen ja saavutettaviin tuloksiin.

Lisäksi kehitettiin laskuri Pohjois-Savon ilmastotoimenpiteiden ilmastovaikutusten ja taloudellisten vaikutusten arviointiin. Laskurissa on mukana arvioinnista valitut 15 toimenpidettä ja se on tarkoitettu kuntien sisäiseen käyttöön ilmastotyön suunnittelun tueksi ja laskelmien tarkentamiseen paikallisiin olosuhteisiin sopiviksi sekä päätöksenteon tueksi. Laskurin avulla tarkastellaan toimenpiteen vaikutuksia päästöihin ja kustannuksiin sekä eri skenaarioita, mikäli lähtöoletukset tai tavoitteet muuttuvat. Se huomioi investointien elinkaaripäästöt, jotta voidaan arvioida toimenpiteiden kokonaisvaikutukset ja niiden takaisinmaksuaika päästöjen osalta. Tulosten tulkinnassa tulee aina huomioida rajaukset, epävarmuudet ja paikalliset olosuhteet.

Vaikuttavuusarviot jakautuivat kahteen osuuteen, joista yhteiseen osuuteen kuuluivat kaikki hankekunnat ja toiseen osuuteen kuuluivat Kuopio ja Siilinjärvi. Kuntien ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointi toteutettiin yhteishankintana vuonna 2025, jonka toimittajana oli Ramboll Finland Oy. Lisäksi lisälmeen laadittiin vaikuttavuusarviointi erillisenä hankintana, arvioinnin toteutti Sitowise Oy.

Kuntien yhteiset ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointit

1. Siirtyminen uusiutuvaan ja päästöttömään energiaan kunnan kiinteistöjen sähkönkulutuksessa
2. Aurinkoenergian potentiaali
3. Öljylämmityksestä luopuminen kunnan kiinteistöissä
4. Kevyen liikenteen edistäminen
5. Siirtyminen vähäpäästöisiin tai päästöttömiin käyttövoimiin urakoissa käytettävissä työkoneissa
6. Siirtyminen vähäpäästöisiin tai päästöttömiin käyttövoimiin liikenteessä (koulukyydit, kunnossapito, kehitysyhtiöiden autot)
7. Maamassojen hyödyntäminen paikan päällä
8. Purkumassojen hyödyntäminen
9. Kasvisruokapäivien lisääminen kouluihin
10. Ruokahävikin vähentäminen kouluissa
11. Purkumaiden metsitys
12. Niittyjen lisääminen
13. Ilmastokoordinaattorin palkkaaminen

Kuopion ja Siilinjärven ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointit

1. Joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen kulkutapaosuuksien kasvattaminen
2. Kävelyn ja pyöräilyn kulkutapaosuuksien kasvattaminen
3. Työmatkaliikenteen kimpakyytien edistäminen
4. Autopaikkanormien päivittäminen
5. Latauspisteverkoston laajentaminen
6. Julkisen liikenteen runkolinjan vaikutukset
7. Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen
8. Korjaus vai uudisrakennus (Rakennuskannan korjaamisen ja uudisrakentamisen vertailu esimerkin kautta)
9. Kestävä metsänhoito
10. Puuston sekä maaperän säilyttäminen

lisälmen ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointit

1. Vajaakäyttöiselle alueelle rakentaminen verrattuna neitseelliselle alueelle rakentamiseen
2. Korjausrakentaminen verrattuna uudisrakentamiseen
3. Katurakentaminen ja tekniset verkostot (vesihuolto)

Johtopäätösinä vaikuttavimpien toimenpiteiden tunnistamisessa olennaista on arvioida kunnan suurimpia päästölähteitä ja valita niistä ne, joihin kunta voi vaikuttaa joko suorasti tai epäsuorasti sekä huomioida eri kuntien erityispiirteet ja olosuhteet. Resurssien yhdistäminen yhteishankintojen, energiayhteistöiden ja alueellisten liikennesuunnitelmien kautta mahdollistaa tehokkaamman resurssien käytön ja skaalautuvat ratkaisut erikokoisille kunnille. Kilpailutusprosessien ja hankintojen tulee tukea ympäristöystävällisiä ratkaisuja siten, että yritysten erilaiset resurssit huomioidaan. Lisäksi digitaalisten työkalujen, kuten laskureiden ja päästöanalyysien, hyödyntäminen parantaa päätöksenteon laatua. Tarkka seurantajärjestelmä mahdollistaa vaikuttavuuden mittaamisen ja auttaa kuntia priorisoimaan toimenpiteitä muuttuvissa olosuhteissa. Kaiken kaikkiaan tasapainoiset ratkaisut yhdistävät ympäristötavoitteet, taloudelliset hyödyt ja hyvinvoinnin, mikä luo pohjaa laajalle ja kestäväälle ilmastotyölle.

Vaikutavuusarviointien tuloksia käytiin hankkeen aikana läpi mm. kuntien ilmastotyöryhmissä ja kuntien työntekijöiden kesken. Arviointit toimivat keskustelun ja yhteisen oppimisen välineenä ja tukivat toimenpiteiden priorisointia kunnissa. Vaikutavuusarvioinneista saatuja havaintoja hyödynnettiin osin myös kuntien ilmastosuunnitelmien valmistelussa ja viimeistelyssä, jolloin ne auttoivat suunnittelemaan ilmastotyötä vaikuttavimpiin ja kustannustehokkaimpiin toimiin. Lisäksi projekti- ja viestintävastaava esitteli vaikutavuusarviointien tuloksia Pohjois-Savon Ilmasto- ja kiertotalous- ja biotalousryhmässä sekä Pohjois-Savon ELY-keskuksen ilmastoamukahveilla keväällä 2025 ja SISU-hankkeen järjestämässä Kuntapäätäjien ilmastoinfossa lokakuussa 2025.

HIPOVA-hanke laati Pohjois-Savon ilmastotiekartan toimenpiteille vaikutavuusarviointeja samaan aikaan, joten hankkeiden välillä tehtiin yhteistyötä ja tiedonvaihtoa, mikä auttoi toimenpiteiden limittymisessä arviointityössä. Yhteistyössä laadittiin myös viiden artikkelin sarja selvitysten tuloksista. Artikkeleiden teemat olivat vahva ilmastokulttuuri, kiertotalous, hiilinielut ja –varastot, puhdasta energiaa reilusti ja liikenne. Artikkelit julkaistiin kummankin hankkeen verkkosivuilla ja HIPOVA-hankkeen uutiskirjeissä. Lisäksi selvityksistä tiedotettiin Pohjois-Savon päättäjiä hankkeiden yhteisen tiedoksiannon avulla.

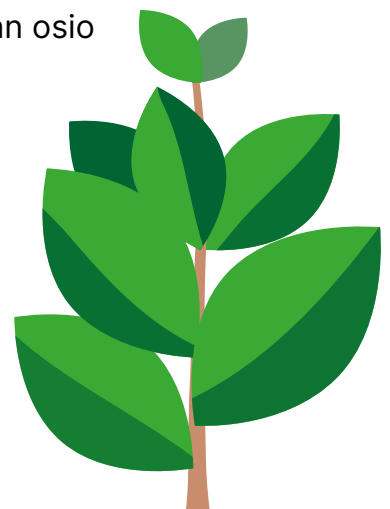
4 Ilmastoviestintä ja osallisuus

Hankkeen viestinnän tavoitteena oli käynnistää kuntien suunnitelmallinen ilmastoviestintä ja viestiä kuntien omista ilmastoteoista sekä osallistaa asukkaat yhteiseen ilmastotyöhön. Ilmastotietoisuutta lisättiin kuntien työntekijöiden keskuudessa mm. koulutusten, työpajojen, viestinnän ja yhteistyön avulla. Hankkeiviestintää toteutettiin niin paikallisesti, seudullisesti kuin valtakunnallisesti. Kunnilla oli usein toiveena saada valmista hankkeen tuottamaa ilmastoaiheista viestintämateriaalia, jota kunnat julkaisivat aktiivisesti omilla verkkosivuillaan ja sosiaalisessa mediassa. Seudullisten ilmastokoordinaattoreiden tuki mahdollisti myös kuntakohtaisen viestinnän.

// Erittäin tärkeää, että ilmastoasiat nostetaan tavanomaiseksi ja joka toimintaan kuuluvaksi sekä kunnassa että yrityksissä.

SISU-hankkeessa kehitettiin ilmastoviestintää kuntien kanssa tukemalla kuntien omaa, arkeen kytkeytyvää ilmastoviestintää. Kunnille koottiin ilmastoviestinnän vuosikelloon viestintäideoita, joissa eri kuukausille nostettiin teemoja ja näkökulmia, joista kunnat voivat viestiä ilmastoon ja kestävään arkeen liittyen omissa kanavissaan. Ilmastoviestinnän vuosikello oli erityisen hyödyllinen pienille kunnille, joissa viestintäresurssit ovat rajalliset ja ilmastoaiheinen viestintä haluttiin kytkeä osaksi muuta kunnan perusviestintää. Viestintäideoiden ja -vuosikellon tavoitteena oli helpottaa ilmastoviestinnän suunnittelua ja tarjota kunnille valmiita ajatuksia siitä, mistä ja milloin voi viestiä, esimerkiksi vuodenaikojen, tapahtumien tai ajankohtaisten teemojen mukaan. Ilmastoviestinnässä painotettiin paikallisuutta, konkreettisia tekoja ja kannustavaa otetta, mikä tukee kuntalaisten osallisuutta ja ymmärrystä ilmastotyöstä osana kunnan arkea.

Osana ilmastoviestintää kuntia autettiin luomaan verkkosivuilleen ilmastotyöstä kertovat sivut, jos sellaisia ei kunnassa jo ollut olemassa. Kunnissa jo olemassa olevia ilmasto- tai ympäristöteemaisia verkkosivuja autettiin päivittämään. Esimerkiksi lisäalassa tehtiin lisäksi kaupunkiorganisaation intraan osio ilmastoviestinnästä, josta löytyy muun muassa ohjeistusta työntekijöille, kuinka tunnistaa ilmastoteko ja kuinka siitä viestiä.

Keski-Savossa viestintää toteutettiin runsaasti Keski-Savon Jätehuolto Ltky:n kanssa, joka oli myös yksi osatoteutuksen rahoittajista. Yhteistyössä järjestettiin tilaisuuksia kuten biojäte- ja kierrätysneuvontaa, tapahtumiin osallistuttiin yhdessä ja Jätehuollolle tarjottiin näkyvyyttä SISU-hankkeen somekanavissa. Keski-Savon Jätehuolto osallistui myös Varkauden ilmasto-ohjelman päivittämiseen osana ilmastotyöryhmää.

Sonkajärven ilmastosuunnitelmasta ja ilmastoteoista viestimiseen teetettiin kuvituskuvia. Kuvituksessa pyrittiin tuomaan esiin kunnan erityispiirteet ja ilmastosuunnitelman painopistealueet. Kuviksi teetettiin koko ilmastosuunnitelmaa kuvaava pääkuva sekä jokaista painopistettä kuvaava kuva ja läpileikkaavien teemojen kuvat. Kuvien toteutuksesta vastasi Mainostoimisto Viima.

Kuva 12. Sonkajärven ilmastosuunnitelman kuvituskuva.

Hankeviestintää tehtiin kuntien verkkosivuilla, kuntien sisäisissä kanavissa ja sosiaalisen median kanavissa sekä hankkeen omissa viestintäkanavissa (Instagram @Ilmastosisu, Facebook SISU-hanke ja verkkosivut www.pohjoissavonsisu.fi). Hankkeen verkkosivut toimivat tietopankkina hankkeen toteuttamiselle. Verkkosivuilla julkaistiin kuukausittain hanketiimin kirjoittamia blogitekstejä sekä muutama vieraskynä blogiteksti. Verkkosivujen sisältö koostui hankkeen keskeisistä tiedoista, materiaalipankista, tapahtumakalenterista ja ajankohtaisista hankkeen nostoista. Materiaalipankista löytyy mm. kuntien ilmastosuunnitelmat ja -ohjelmat, hankkeen koulutusten materiaaleja ja viestintämateriaalia. Hankkeen somekanavia päivitettiin viikoittain vaihtuvan somevuorolaisen johdolla. Hankkeelle suunniteltiin myös oma SISU-roll-up, -tarrat ja -postikortit, jotka olivat aina esillä tilaisuuksissa. Lisäksi tiedotettiin hankkeen keskeisistä tilaisuuksista, tuloksista ja selvityksistä mediatiedotteiden avulla. Hankkeen ilmastotyötä tuotiin esille mm. Fisun-verkoston verkkosivuilla sekä Hiilineutraali Pohjois-Savon uutiskirjeissä. Hanke saavutti medianäkyvyyttä mm. Savon Sanomissa, paikallislehdissä ja radiossa.

Viestinnän avulla edistettiin hankkeen tavoitteiden saavuttamista, jaettiin tietoa ilmastomuutoksesta, viestittiin ilmastoteoista, tavoitettiin eri kohderyhmiä sekä luotiin näkyvyyttä hankkeelle että luotiin yhteyksiä sidosryhmiin. Viestinnässä huomioitiin hankkeen eri kohderyhmät, kuten kunnat, kuntalaiset, yhteisöt, yritykset, kuntien päättäjät ja muut toimijat. Viestintää toteutettiin rakennerahastohankkeiden viestintäohjetta noudattaen. Sen lisäksi viestinnän tueksi laadittiin hankkeen viestintäsuunnitelma, kuukausittainen viestintäkalenteri ja vuosikello.

4.1 Kampanjat ja tapahtumat

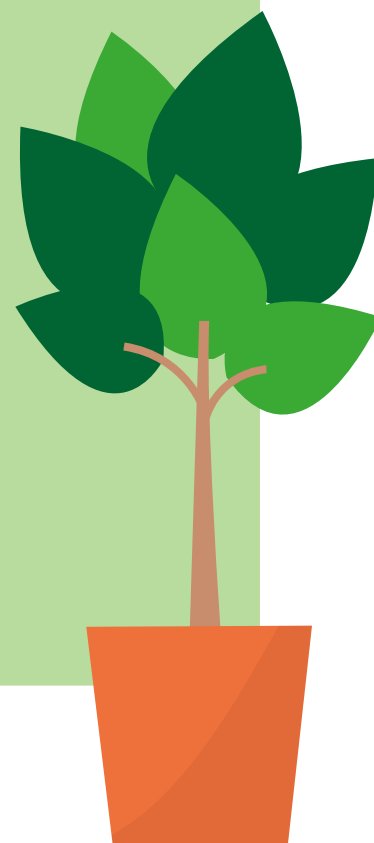
Hankkeessa toteutettiin suunnitelmallista ilmastoviestintää, järjestettiin tapahtumia ja kampanjoita, kuten valtakunnallisista teemapäivistä ja -viikoista viestiminen sekä kokeiltiin erilaisia mahdollisuuksia parantaa asukkaiden osallistumista ilmastotyöhön esimerkiksi Ilmastosisua arkeen! -kampanjan avulla. Kampanjoita ja tapahtumia varten suunniteltiin erilaisia viestintämateriaaleja, kuten kampanjajulisteita, ilmastotekokortteja ja sosiaalisen median julkaisuja.

Kuva 13. Valtakunnallisista teemapäivistä ja -viikoista viestittiin niin kuntien kuin hankkeen sosiaalisen median kanavissa.

Osallistuminen valtakunnallisiin teemapäiviin ja -viikkoihin

- Pihabongaus (2025–2026)
- Maailman luontopäivä (2025)
- Kansainvälinen kierrätyspäivä (2024)
- Maailman metsäpäivä (2024)
- Maailman vesipäivä (2024)
- Earth Hour –tapahtuma (2024–2026)
- Pyöräilyviikko (2025–2026)
- Miljoona roskapussia –kampanja (2024)
- Roskien keräys ja siivouspäivät kunnissa (2024–2026)
- Ylikulutuspäivä (2024–2026)
- Luonnon monimuotoisuuden päivä (2025)
- Maailman ympäristöpäivä (2025)
- Pönttöbongaus (2024)
- Luonnonkukkien päivä (2024–2025)
- Suomen luonnon päivä (2023–2025)
- Euroopan Liikkujan viikko (2023 ja 2025)
- Hävikki- ja kirkkoviikko (2023–2025)
- Energiansäästöviikko (2023–2025)
- Euroopan jätteen vähentämisen viikko (2024)
- Älä osta mitään -päivä (2023–2024)
- Kinkkutempu (2023)

Kuva 14. Hanke suunnitteli ja tuotti sosiaalisen median sisältöä kuntien viestinnän tueksi.

4.1.1 Earth Hour -tapahtuma

Hanke on osallistunut kolmena peräkkäisenä vuonna (2024–2026) maailmanlaajuiseen WWF:n järjestämään Earth Hour -tapahtumaan, jossa näytetään valomerkkiä ilmaston ja luonnon puolesta maaliskuisena lauantaina klo 20.30–21.30. Hanke on kannustanut kuntia, sidosryhmiä ja oppilaitoksia osallistumaan tapahtumaan mukaan.

Kuva 15. SISU-hanketiimiläiset viettivät vuoden 2026 Earth Houria monella tapaa.

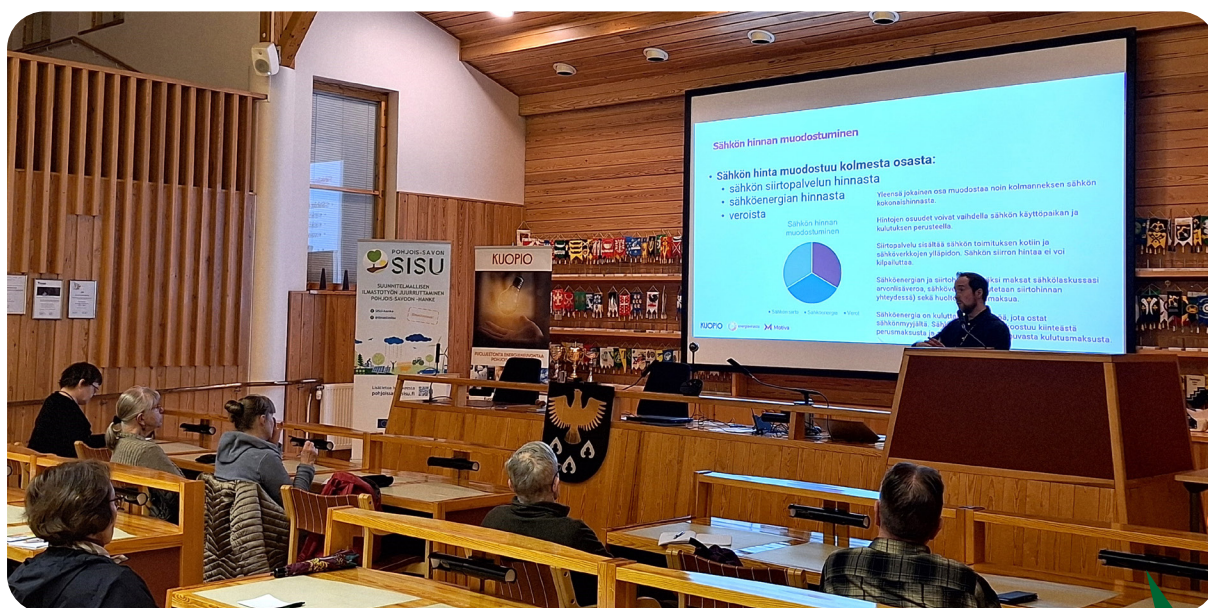
Osallistujina Pohjois-Savosta ovat olleet ainakin seuraavat kunnat Iisalmi, Kiuruvesi, Kuopio, Lapinlahti, Rautalampi, Siilinjärvi, Suonenjoki, Tervo, Varkaus ja Vesanto sekä organisaatiot SavoGrow, Puijo Peak, Suonenjoen Vesi, Tarinateatteri Sisävalo ja Tervon kirjasto. Lisäksi seuraavat oppilaitokset Lehtoniemen koulu, Lempyyn koulu, Suonenjoen kasvun ja oppimisen toimiala ja Tervon yhtenäiskoulu. Yleisin tapa osallistua on ollut sammuttaa valot tunnin ajaksi toimitilojen julkisivuvalaistuksista ja pihavalaistuksia sekä kannustaa asukkaita ilmastotekoihin. Tervon kirjastossa on pidetty ilmasto- ja ympäristötemainen kirjanäyttely. Toimistotiloissa on sammutettu kahvihuoneen valot ja ylimääräiset näytöt sekä panostettu kierrätykseen. Oppilaitoksissa on vietetty koulupäivää ilman sisävalaistusta tai tietokoneita, hyödyntämällä Earth Hour –oppituntimateriaalia, laustahävikin seurannalla sekä Earth Hour -aiheisella aamunavauksella.

Earth Hour kannustaa kaikkia tekemään positiivisia ympäristötekoja ja käyttämään vähintään tunnin ympäristön hyväksi sekä herättää pohtimaan omien toimien vaikutusta ympäristöön. Tämän lisäksi tapahtuma viestii päättäjille huolen ilmastomuutoksen kiihtymisestä ja luonnon monimuotoisuuden köyhtymisestä sekä toimii symbolisena eleenä ympäristölle. Noin 1,5 miljoonaa suomalaista ja satoja organisaatioita osallistuu tapahtumaan vuosittain. Tapahtumaan voi osallistua monin eri tavoin, kuten kehittämällä toiminnan ympäristövastuullisuutta, viestimällä toiminnan ympäristöarvoista tai osallistumalla johonkin tapahtumaan tai tempaukseen.

4.1.2 Energiansäästöviikko ja Energiailta -tapahtumat

Hanke osallistui vuosittain Energiansäästöviikon viestintään ja sen materiaalin toimittamiseen kuntiin. Näiden lisäksi Pohjois-Savon energianeuvonta -hanke ja SISU-hanke järjestivät yhdessä Pohjois-Savon kunnille suunnatun Energiailta-päivä-webinaarin syksyllä 2024. Energiailtapäivässä Motivan asiantuntija Harri Heinaro kertoi kuntakiinteistöjen energiatehokkuuden parantamisesta, ajankohtaiset tiedot kunnille saatavista olevista tuista energiatehokkuuden parantamiseen, kunta-alan energiatehokkuussopimuksista sekä energiakatselmuksista. Kuopion kaupungin Tilapalvelut kertoivat heidän kokemuksistaan energiatehokkuuden parantamisesta.

Energiasäästöviikon lisäksi kunnissa järjestettiin useita energiailtoja mm. Lapinlahdella, Kiuruvedellä ja Varkaudessa yhdessä Pohjois-Savon energianeuvonta-hankkeen ja paikallisten omakotiyhdistysten kanssa. Energiailtojen asiantuntijapuheenvuorot tarjosivat käytännön läheistä tietoa kuntalaisille ja niiden teemoina oli useita aiheita esimerkiksi energiansäästö, energiatuet, energiakatselmuksset, kulusjousto, energiamarkkinoiden muutokset, erilaiset lämmitysratkaisut ja uusiutuvan energian käyttömahdollisuus kotitalouksissa. Tilaisuuksissa keskustelu oli aktiivista ja vilkasta, mikä kuvaa energiateeman kiinnostavuutta kuntalaisissa ja kunnissa. Tilaisuuksiin osallistui useimmiten kymmeniä kuntalaisia, kuntien edustajia ja muita alueellisia toimijoita. Tilaisuudet osoittivat, että konkreettinen ja arkeen kytkeytyvä tieto energiaratkaisuista tavoittaa hyvin erilaisia kohderyhmiä ja tukee ilmastotyön näkyvyyttä paikallisella tasolla. Lisäksi ilmasto- ja energiatekojen edistäminen edellyttää tutkittua tietoa niiden vaikutuksista päästöihin, ympäristöön ja kustannuksiin.

Kuva 16. Pohjois-Savon energianeuvonta -hankkeen Mika Kemppainen kertoi Kiuruvedellä energiaremonteista ja antoi vinkkejä energiansäästöön. Kuva: Kirsi Savolainen

Yksi keino on kertoa ilmastoteoista kokemustiedon avulla. Ilmastokoordinaattori kävi kertomassa Lapinlahden energiaillassa syksyllä 2024 omasta lämmitysratkaisusta, jossa hän oli vaihtanut talon öljylämmityksen maalämpöön. Kokemukspuheenvuorossa nousi esiin pohdintoja eri lämmitysvaihtoehdoista, investoinneista, takaisinmaksuajasta, itse vaihtoprosessista ja lämmitysratkaisun vaikutuksesta päästöihin. Lisäksi energiaillassa kuultiin asiantuntijapuheenvuoroja mm. sähkösopimuksista, lämpöpumpuista, energiaremonteista, energiatuista ja yläpohjan eristyksestä.

4.1.3 Ilmastosisua arkeen! -kampanja

Hanke toteutti Ilmastosisua arkeen! -kampanjan 27.5.-29.11.2024 aikana, jonka tarkoituksena oli saada kaikki tekemään ilmastotekoja ja pienentämään omaa hiilijalanjälkeä. Kampanjaan osallistuttiin tekemällä Sitran Elämäntapatesti ja sen jälkeen valittiin itselle mieleiset ilmastoteot, joita olisi valmis kokeilemaan kampanjan aikana. Tämän jälkeen kestävä elämäntavan tulokset ja fiilikset kerrottiin kampanjan seurantalomakkeella, jonka jälkeen osallistuttiin arvontaan. Kampanja osallisti sekä kuntalaiset että kunnat osallistumaan mukaan kampanjaan kuuluneen somehaasteen avulla.

Kuva 17. Ilmastosisua arkeen! -kampanjassa tehtiin arjen ilmastotekoja.

Ilmastosisua arkeen! -kampanjaan osallistui hieno määrä omia elämäntapojaan pohtineita osallistujia, jotka kokeilivat muutoksia arjessaan. Kampanja tavoitti yli 51 000 pohjoissavolaista asukasta ja lähes 400 pohjoissavolaista selvitti hiilijalanjälkensä kampanjan aikana. Elämäntapatestin tehneiden pohjoissavolaisten keskimääräinen hiilijalanjälki on 6 423 kg CO₂-ekv vuodessa, kun Sitran mukaan kaikkien suomalaisten keskiarvo on 8 900 kiloa. Testi mittaa ihmisen omien vastausten perusteella karkean ilmastopäästön määrän, joka syntyy asumisesta, liikkumisesta, ruuasta ja tavaroista sekä palveluista.

Elämäntapatestin ja valittujen elämäntapamuutosten mukaan vastaajien keskimääräinen hiilijalanjäljen vähentämispotentiaali oli 814 kg CO₂-ekv. vuodessa, mikä tarkoittaa yhteensä yli 81 000 kg CO₂-ekv. vuodessa. Elämäntapamuutosten ja ilmastotekojen toteuttamiseen vaikuttavat monet asiat, kuten teon mielekkyys omaan elämäntilanteeseen, saatavuus omalla asuinalueella ja teon edullisuus sekä muutokseen kuluva aika. Toisaalta tietyt ilmastoteot säästävät rahaa ja edistävät hyvinvointia, esimerkiksi polkupyörän käyttö auton sijaan. Elämäntapatestin suunnitelman tehneitä oli liki 100. Suunnitelmassa suosituimmat valitut elämäntapamuutokset olivat ”ei mainoksia, kiitos” -tarran käyttö ja kasvisruokapäivän pitäminen. Muita suosittuja muutoksia olivat tavaroiden ja vaatteiden korjaaminen, sijoittaminen kestäviä palveluita ja tuotteita tuottaviin yrityksiin, oman kauppakassin käyttäminen ja asuinhuonelämpötilan lasku sekä jättejakeiden lajittelu erikseen.

Kuva 18. Ilmastotekokortit laadittiin ilmastotekojen tekemisen tueksi ja niitä jaettiin tilaisuuksissa ja kouluille.

Jokaisella valinnalla on siis merkitystä ja jokainen voi näyttää esimerkkiä ja inspiroida kaikkia lähtemään kohti kestävämpää arkea. SISU-hanke haastoi kampanjan jälkeen edelleen kaikkia jakamaan kokemuksia, oivalluksia ja ajatuksia tehdyistä ilmastotoeista omassa arjessa. Ilmastotoeista pyydettiin kertomaan käyttäen #ilmastosisuaarkeen-tunnusta. Vielä kerran, kiitokset kaikille osallistujille osallistumisesta Ilmastosisua arkeen! -kampanjaan.

Kampanjan aikana toteutettiin sosiaalisen median markkinointia yhteistyössä Oddy Digital Oy:n kanssa. Kampanjaa varten suunniteltiin viestintämateriaalit: sosiaalisen median kuvat ja video, neljä erilaista ilmastotekokorttia, kampanjaesite ja juliste. Näiden lisäksi hankkeen blogiin kirjoitettiin neljä blogitekstiä teemoista liikkuminen, kuluttaminen, asuminen ja ruoka.

4.1.4 Kiertotaloustarinat -somesarja

SISU-hankkeen ideoima Kiertotaloustarinat –somesarja toteutettiin marraskuussa 2025. Somesarja toimi ikään kuin vastakampanjana samalla viikolla vietetyille BlackWeek -viikolle ja Black Friday -päivälle. Somesarjan ideana oli muistuttaa kuluttajia tekemään kestäviä valintoja ja kokeilla korjaamista ja tuunaamista ennen uuden tuotteen ostamista sekä pidentämään tuotteiden elinkaarta. Hyvänä muistutuksena on myös se, että kaikkea ei tarvitse omistaa vaan tavaroita voi myös lainata.

Kuva 19. Rautalampilaisen Ulla Hämääläisen yritys Suutari & Vaatturi Wanha Nainen tarjoaa vaatteiden ja kenkien korjausta, uudistamista ja valmistusta. Kuva: Sanni Kalilainen

Viikon aikana nostettiin hankkeen sosiaalisen median kanavissa esiin pohjois-savolaisia kiertotaloustoimijoita ja -palveluita esim. Varkauden Ekotori, Kuopion Ompeluseurojen Korjauspaja-konsepti, Rautalammin Suutari & Vaatturi Wanha Nainen, Iisalmen Toimi-säätiö, Pielaveden Hanetek ja Taidelainaamo palvelut. Myös SavoGrown osatoteutus nosti SISU-hankkeen toimesta omissa somekanavissaan paikallisia kiertotaloustoimijoita kaikista kuudesta omistajakunnasta.

4.2 Kestävyysviestinnän huippuvuosi 2025

Pohjois-Savoon on rakentunut hieno verkosto, jolla tehdään jo paljon yhteistä ilmasto- ja kestävyystyötä. Viestinnällä lisätään vaikuttavuutta ja sitä ei synny ilman vuorovaikutusta ja yhteistä ponnistelua. Niinpä päätettiin järjestää Pohjois-Savon kestävyysviestinnän huippuvuosi 2025, jonka aloitti Kestävyysviestinnän ajatuspajojen sarja keväällä 2025. Ajatuspajoissa nähtiin toimijoita ja asiantuntijoita eri taustoista ja organisaatioista. Ajatuspajojen teemat olivat tiede, journalismi ja kansalaisvaikuttaminen. Ajatuspajoissa kuultiin asiantuntijoiden, kuten ilmastotutkija ja tietokirjailija Mira Hulkkosen, Uusi juttu –median päätoimittajan Olli Seurin ja Protect Our Winters Finland viestintäasiantuntija Saara Böökin oivaltavia esityksiä näistä teemoista sekä käytiin keskusteluja maakunnallisista kestävyysviestinnän pääviesteistä. Lisäksi pohdittiin ryhmätyöskentelyn avulla omia vahvuuksia ja menestyksekkään viestinnän avaintekijöitä.

Kuva 20. Tehdään muutosta yhdessä kestävyysviestinnän avulla. Kuva: Jari Sihvonen

Kestävyyssiivistinnän huippuvuosi huipentui Pohjois-Savon kestävyyssiivistinnän oppaan julkaisuun Itä-Suomen ilmastokonferenssissa 4.2.2026. Kestävyyssiivistinnän opas vastaa jatkuvasti muuttuvaan ympäristöön ja kannustaa kestävyyssiivistinnän murroksesta viestimiseen. Viestinnän avulla vahvistetaan yhteistä ymmärrystä ja tuetaan systeemistä muutosta kohti ilmastokestävää, oikeudenmukaista ja elinvoimaista Pohjois-Savoa. Opas sisältää kaksi kestävyyssiivistinnän työkalua: kestävyyssiivistinnän kirpun ja -nelikentän, joiden lisäksi viestinnän termejä on avattu. Opas sisältää myös Pohjois-Savon laajuisen kestävyyssiivistinnän strategian, vision ja ydinviestit sekä antaa uusia näkökulmia viestintään ja herätteleviä ajatuksia sen kehittämiseen.

Kestävyyssiivistinnän opas on tarkoitettu ihan jokaiselle viestijälle tueksi erilaisiin viestinnän tilanteisiin. Oppaasta on hyötyä mm. ilmasto- ja kehittämishankkeille, kuntaviestijöille, organisaatioviestijöille sekä muille viestijöille. Sitä voi hyödyntää esimerkiksi kampanjoissa, koulutuksissa, suunnittelussa tai strategiatyössä.

Kuva 21. Kestävyyssiivistinnän opas sisältää viestintää aktivoivia työkaluja, kuten kestävyyssiivistinnän nelikentän.

Kestävyyส์viestinnän avulla kerrotaan, mikä on kestävää ja mikä pitäisi muuttua? Viestinnässä korostuu tällöin yhteiskunnan, talouden ja ympäristön pitkän aikavälin kestävyyсьkysymykset ja niihin liittyvä muutos, mikä viittaa ajattelun, rakenteiden ja käyttäytymisen muutokseen kohti uutta toimijuutta. Kestävyyсьviestinnän keinoin viestitään esimerkiksi planetaarisista rajoista, ilmastonmuutokseen sopeutumisesta, luontokadon pysäyttämistä, oikeudenmukaisuudesta ja sosiaalisesta kestävyydestä sekä arjen kestävästä valinnoista. Niin systeeminen ajattelu kuin luonnon, talouden ja hyvinvoinnin moninaiset yhteydet tulevat entistä näkyvämmiksi viestinnässä, mikä auttaa ymmärtämään kestävyсьkysymyksiä ja muutosten hyväksymistä sekä niiden tuomia mahdollisuuksia.

Kuva 22. Kestävyyсьviestinnän kirpun avulla kestävyсьviestintä ponnistaa lentoon.
Kuva: Markus Aspegren.

Kestävyyсьviestinnän huippuvuosi 2025 ja ajatuspajat suunniteltiin ja järjestettiin yhteistyössä Pohjois-Savon ELY-keskuksen HIPOVA-hankkeen, Pohjois-Savon liiton ja Savonian ammattikorkeakoulun Ilmastokriisi-hankkeen kanssa. Kestävyyсьviestinnän työryhmään kuului SISU-hankeesta projekti- ja viestintävastava. Kestävyyсьviestinnän opasta on esitelty Itä-Suomen ilmastokonferenssissa 4.2.2026, Fisu-verkoston tiedonvaihtokahveilla 27.3.2026 ja Pohjois-Savon ilmastohanketreffeillä 30.3.2026 sekä viestitty siitä kunnille.

Lisäksi projekti- ja viestintävastava toteutti Ilmastoviestinnän kehittäminen Pohjois-Savossa -kyselyn kuntien viestijöille. Kysely kartoitti Pohjois-Savon kuntien viestijöiden lähtökohtia ja tarpeita ilmastoasioiden viestinnässä. Kyselyn

perusteella selvitettiin, miten hankkeen avulla voidaan kehittää ja tukea ilmastoviestintää kunnissa hankkeen aikana ja sen jälkeen. Kyselyyn tuli kymmenen vastausta, jonka jälkeen laadittiin kestävyysviestinnän linkkilista ja 10 vinkkiä viestinnän kehittämiseen, jotka julkaistiin SISU-hankkeen verkkosivuilla.

Kuva 23. Viestintää on tärkeää suunnitella etukäteen, jotta viestintä saavuttaa ajoissa kohdeyleisön.

4.3 Ruokahävikiverkosto ja Hävikkiviikko

Ilmastoviisaiden ruokailuvalintojen kehittämisen ja ruokahävikin vähentämisen edistämiseksi kuntien ruokapalveluissa hankkeessa perustettiin koko hankealueen kattava Hävikkiverkosto. Hävikkiverkoston tavoitteena on koota pohjois-savolaisia toimijoita yhteen ruokateeman ja ruokahävikin äärelle, jakaa tietoa, kokemuksia ja keinoja ruokahävikin vähentämiseen sekä ilmastoviisaan ruokailun edistämiseen. Verkosto on kokoontunut säännöllisesti hankkeen aikana, noin kahdeksan kertaa vuodessa. Kokouksissa on tarkasteltu ruokateemaa eri näkökulmista asiantuntijapuheenvuorojen avulla. Puheenvuoroja pidettiin muun muassa ruoan hiilijalanjäljestä, hävikkiruoka-sovelluksista, viestinnästä ja lasten osallistamisesta. Verkoston 43 jäsentä koostuvat mm. kuntien ruokapalvelutoimijoista, Servica Oy:n ja jätehuoltoyhtiöiden henkilöstöstä sekä Savonian ruokateemaisten hankkeiden ja SISU-hankkeen henkilöistä. Hävikkiviikon viestintää toteutettiin ja suunniteltiin yhteistyössä Hävikkiverkoston kanssa ja se sisälsi esimerkiksi kouluille suunnattua viestintämateriaalia ja sosiaalisen median materiaalia. Verkoston pienryhmässä laadittiin Ruokahävikin mittaamisen ja viestinnän -ohje kuntien ruokapalveluyksiköille.

Kuva 24. Hävikkiweekin 2023 tavoitteena oli herättää keskustelua ruokahävikistä ja lisätä ruoan arvostusta.

Syksyllä 2023 Hävikkiweekilla järjestettiin keskustelutilaisuus, jonne kutsuttiin ruokapalvelutoimijoita ja koulujen henkilökuntaa keskustelemaan ruokahävikistä ja sen synnyn ehkäisystä kouluissa, koulun ja ruokapalveluiden yhteistyöstä sekä hävikkiruoan hyödyntämismahdollisuuksista. Ja seuraavana syksynä 2024 järjestettiin Supervoimaa koululounaasta! -keskustelutilaisuus etäyhteydellä, jossa keskusteltiin miksi oppilaat eivät syö kouluruokaa ja mitä asialle voisi tehdä, miten syödään omaa kehoa kuunnellen sekä miten lapset ja nuoret saataisiin syömään kasvisruokaa. Keskustelijoina oli ruokapalvelutoimijoita, opettajia sekä oppilaita Pohjois-Savon alueelta. Tilaisuus suunnattiin oppilaille, opettajille, ruokapalvelutoimijoille sekä huoltajille. Vuoden 2025 Hävikkiweekin keskustelutilaisuudeksi suunniteltiin ruoantuottajien ja koululaisten vuoropuhelua, jossa alakoulun oppilaat olisivat päässeet esittämään kysymyksiä tuottajille ruoantuotannosta ja siihen liittyvistä kestävyysvalinnoista. Tilaisuus ei kuitenkaan toteutunut, sillä siihen ei saatu tarpeeksi keskustelijoita.

Kuva 25. Hävikki­viikon 2024 juliste toi väriä pohjoissavolaisten koulujen ruokaloihin.

Hävikki­viikon viestintä on suunnattu joka vuosi koululaisille ja viestintä­materiaalit on laadittu kohderyhmälle sopivaksi. Viestintä­materiaalit on luonut Kedolla Visuals. Hävikki­viikon aikana on järjestetty myös tempauksia, kuten Hävikki­viikon kutsu luovuuteen. Tempauksen ideana oli pohtia ruuan merkitystä ja jakaa oma ruokatarina kirjoituksen, videon, valokuvan tai piirroksen muodossa. Myös opettajille on laitettu vinkkejä Hävikki­viikon oppituntien pitoon ja vanhemmille tietoa ruokahävikistä Wilma-järjestelmän kautta.

Kuva 26. Noora Ketolaisen suunnittelema vuoden 2025 hävikkiviikon juliste kilpailee Kuvitus-triennale-kilpailussa 13.6.-13.9.2026 Mikkelissä, jossa valitaan viimeisen kolmen vuoden parhaita kuvituksia Suomessa ja teoksista kootaan näyttely Mikkelin taidemuseoon.

// Hanke on kehittänyt Hävikkiverkoston toimintaa koordinoimalla sitä ansiokkaasti. Yhteistyö on kehittynyt eri toimijoiden kesken ja verkoston toimintaan on tullut enemmän rakennetta ja sisältöä.

SISU-hanke jatkoi Ilmastoviisasta ruokaa lapsille ja nuorille –hankkeen aloittama ruokahävikin vähentämisen työtä sekä hyödynsi hankkeen toteuttamaa Papurata-konseptiä varhaiskasvatukseen ainakin Siilinjärvellä. Hävikkiverkoston toiminta jatkuu hankkeen jälkeen vuosittain vaihtuvalla vetovastuulla. Vuonna 2026 verkoston koordinoivastuu on Servica Oy:llä. Verkoston pääpainona on järjestää Hävikkiviikkoa ja sen viestintää Pohjois-Savon laajuisesti.

4.4 Lasten ja nuorten osallistaminen

Lapsia ja nuoria osallistettiin ilmastotyöhön ja vaikuttavuusmahdollisuuksien tunnettuutta parannettiin olemalla mukana mm. seuraavissa tilaisuuksissa Ylä-Savon Nuorisofoorumi, Siilinjärven Lapsiparlamentti ja Ilmastokestävä Iisalmi nuorille vaalipaneeli, Iisalmen lyseon teemapäivä sekä järjestäen SavoGrown alueen kuntakokeiluja. Lisäksi Pohjois-Savon alueellisen ympäristökasvatusverkoston (Muikku-verkko) kanssa tehtiin yhteistyötä mm. osallistuen verkoston tapaamisiin ja kertoen hyvistä käytännöistä puolin ja toisin.

// Ilmastotietoa on viety myös nuorille ja hankekoordinaattorit ovat yhteistyössä eri toimijoiden kanssa järjestäneet konkreettisia ilmastohyötyjä tuottavia tapahtumia.

SISU-hanke kartoitti myös Pohjois-Savon opettajien lähtökohtia ja tarpeita ilmastoasioiden käsittelyssä ja kehittämisessä kouluissa. Opettajille suunnatun kyselyn avulla selvitettiin, miten hankkeen avulla voidaan tukea kouluja ja oppilaitoksia ilmastoasioiden käsittelyssä. Kyselyyn tuli 81 vastausta, joiden perusteella jaettiin D-Mat Ilmastopalapelejä alueittain muutamille kouluille (yläkoulut ja lukiot sekä kansalaisopistot) osatoteuttajien kesken. Ilmastopalapeli auttaa hahmottamaan omaa hiilijalanjälkeä ja tunnistamaan omat vaikuttavimmat ilmastoteot.

Lapinlahdella toteutettiin Nuorten ilmastokestävä Lapinlahti –somesarja, jossa Lapinlahden nuorisovaltuustolaiset tarkastelivat, mitä ilmastosuunnitelmassa määritellyt tavoitteet merkitsevät arkipäivässä. Tuloksena tuli yksi tietoiskumainen somejulkaisu jokaista ilmastosuunnitelman painopistettä kohden.

Kuva 27. Lapinlahden nuorisovaltuuston tietoisku Nuorten ilmastokestävä Lapinlahti –somesarjaan.

4.4.1 Siilinjärven Lapsiparlamentti

SISU-hanke oli mukana järjestämässä Siilinjärven Lapsiparlamenttia maaliskuussa 2025, jossa alakoulujen oppilasedustajat kokoontuivat päästen vaikuttamaan ja ideoimaan koulussa ja kotona tehtäviä ilmastotekoja. Hanke piti esityksen ilmastomuutoksesta ja luonnon monimuotoisuudesta. Projektivi- ja viestintävastaava toteutti opetusmateriaalit ja tietovisan tilaisuutta varten yhteistyössä Kuopion seudun ilmastokoordinaattorin kanssa. Lopuksi lapsiparlamentti ideoi neljä konkreettista tekoa, jotka koulut voisivat toteuttaa omalla tavallaan ilmastomuutoksen ja luontokadon ehkäisemiseksi. Ehdotetuista teoista äänestettiin voittajaksi Sisupäivä eli kodin ja koulun yhteinen päivä, jossa tehdään erilaisia ilmastotekoja esim. rakennetaan linnunpönttöjä ja hyönteishotelleja, kisataan lajittelukisassa ja ilmastomuutos -tietovisassa, suunnistetaan lähiluonnossa, nautiskellaan eväspisteellä ja ennen kaikkea pidetään hauskaa. Sisupäivät toteutettiin Siilinjärven kouluissa lukuvuotena 2024–2025. Opettajien välisissä keskusteluissa nousi esiin mm. koulujen ilmastoteot, kestävä kehityksen -kerhot, luontohavainnointi, siivouspäivät ja tavaravaihtopäivät, valojen sammuttaminen sekä hävikkiruuan vähentäminen. Tilaisuudessa olivat mukana oppilasedustajien lisäksi mm. Siilinjärven valtuuston, kunnanhallituksen ja sivistyslautakunnan puheenjohtajat, kunnanjohtaja ja sivistysjohtaja sekä opettajat.

4.4.2 Ylä-Savon Nuorisofoorumi

Ylä-Savon Veturin Elä nuku! -hankkeen koordinoiman Nuorisofoorumin teemanä oli maaliskuussa 2024 Ilmasto ja ympäristö, joten SISU-hankkeen Ylä-Savon alueella toimivat ilmastokoordinaattorit pääsivät mukaan foorumin järjestelyihin. Muina toteuttajina foorumissa olivat Ylä-Savon Jätehuolto ja Iisalmen Luonnonselvitys yhdistys. Ilmastokoordinaattorit vetivät nuorille ilmastoutopiatyöpajaa, jossa nuoret pääsivät pohtimaan nykytilaa kautta, millainen olisi parempi tulevaisuus.

Nykytila-osiossa nuorilla nousi esiin hyvinä puolina ystävät, perhe, eläimet sekä koulumenestys, harrastukset, tasa-arvo ja puhdas luonto. Huolina taas nousi sodat, fossiilisten polttoaineiden käyttö, ilmastomuutoksen korjaaminen, norpan selviäminen sekä yleinen pahoinvointi elämässä.

Tulevaisuutta olikin sitten hieman hankalampi pohtia, etenkin mitä kauemmaksi sitä ajatteli. Tarkoituksena oli luoda kuvaa utopistisesta, erilaisesta, positiivisesta tulevaisuudesta ja siitä miten toivottuun tulevaisuuteen voitaisiin päästä. Päällimmäisenä nuorten tulevaisuutta kuvasi uusi opiskelupaikka, unelmatulevaisuudessa olisi myös paljon rahaa, omakotitalo, mopo- tai autokortti, lämpimät, pitkät kesät, onnellisuus, kaikilla hyvä olla sekä puhdas luonto ja ilmasto.

Kuva 28. Ilmastoutopiatyöpajassa olleilla nuorilla ei juurikaan ollut huolta ilmastonmuutoksen vaikutuksista tulevaisuuteen. Huolia sai muutenkin miettimällä mieltä ja niin nykytila kuin tulevaisuuskin nähtiin utopian mukaisesti pääosin positiivisina. Kuva: Kirsi Savolainen

Muiksi oheistoiminnaksi SISU-hanke järjesti siementen istutusta ja nuorille suunnatun ilmastokyselyn, johon vastanneista kolme voitti Iisalmen kaupungin tuotepaketit. Mukana oli myös nuorten kanssa toimivia aikuisia, ja heille Ylä-Savon Veturi oli järjestänyt oman työpajansa kestävästä nuorisotyöstä.

4.4.3 Ilmastovaalipaneelit

Ilmastokestävä Iisalmi nuorille – kuntavaalipaneeli järjestettiin Iisalmissa maaliskuussa 2025. Paikalla saatiin panelisteja seitsemästä puolueesta ja yleisöön joukko nuoria iisalmelaisia. Vaalipaneeli striimattiin ja sen pystyi katsomaan myös jälkikäteen Iisalmen kaupungin YouTube-kanavalta. Videolla oli katsomiskertoja yli 200.

Kysymykset vaalipaneeliin tulivat suoraan Sakky:n, YSAO:n ja Iisalmen lyseon opiskelijoilta. Kysymykset koskivat niin ilmastoystävällistä sähköntuotantoa, kestävää maataloutta, joukkoliikennettä kuin luontokatoakin. Nuoret tahtoivat myös tietää panelisteilta, kuinka sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus toteutuisi, jotta ilmastotoimet kustannuksineen eivät vain kuormittaisi nuorten tulevaisuutta.

SISU-hankkeen kanssa paneelin järjestivät Iisalmen lyseo, Ylä-Savon ammattiotopisto, Savon ammattiotopisto ja Iisalmen nuorisoneuvosto. Tapahtuman juontajina toimivat järjestäjätahojen nuoret.

*Kuva 29. Iisalmen vaalipaneelia juonsivat Topias Ahomaa ja Emilia Rajakangas.
Kuva: Kirsi Savolainen*

Myös Varkaudessa järjestettiin ilmastovaalipaneeli keväällä 2025 kuntavaali-ehdokkailla yhdessä Warkautelaiset ry:n ja Nuorten Talon kanssa. Tilaisuuteen saatiin panelisti jokaiselta vaalipuolueelta ja ilmastokoordinaattori auttoi laatimaan kysymykset sekä toimi paneelin puheenjohtajana. Ilmastovaalipaneelissa pohdittiin kaupungin ilmastotyötä ja luontovaikutuksia. Tilaisuuteen osallistui noin 15 henkilöä. Puolitoistatuntiseksi suunniteltu tilaisuus venyi lopulta lähes kaksituntiseksi, kun yleisöstä nousi useita keskustelua herättäviä kysymyksiä.

4.5 Muissa tapahtumissa mukanaolo

SISU-hankkeen ilmastokoordinaattorit ovat olleet mukana myös monenlaisissa toritapahtumissa ja messuilla. Tapahtumissa on kohdattu ihmisiä ja muun muassa jaettu tietoa kuntien ilmastotyöstä, kerrottu vinkkejä arjen ilmastotekoihin sekä järjestetty kyselyitä ja arvontoja.

*Kuva 30. Kiuruvedellä Pohjoismaisilla karavaani-päivillä kesällä 2024 heiteltiin torilla tonkkumia, samalla juteltiin ilmastoasioista ja jätehuollosta yhdessä Ylä-Savon Jätehuollon kanssa.
Kuva: Kirsi Savolainen*

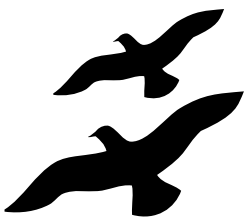

Kuva 31. SISU Suonenjoen Mansikkakarnevaaleilla kesällä 2023 yhdessä Biokipinä-hankkeen kanssa. Kuva: Elli Hämynen

Kolmen vuoden hankeaikana on osallistuttu ainakin seuraaviin tapahtumiin ja osaan useampana vuonna: Sonkajärven Eukonkannot, Bylissalmi seminaarit, Rautalammin pestuumarkkinat, Tervopäivät, Varkauden kesäkatuillat, Keitele-päivä, Pielaveden muikkuvestivaalit, Savon Sampo-messut, Suonenjoen Mansikkakarnevaalit, Varkauden Ekotorin ympäristöpäivä, Kirkkis Soi, Ylä-Savon Expo-messut sekä Iisalmen Louhenkatupäivä.

// Sisu-hanke osallistui teemapäiviimme ja saimme infoa heiltä, sekä näkyvyyttä hankkeen kautta.

Tapahtumiin on menty mukaan joko kunnan pisteelle, pystytetty oma teltta tai tehty yhteistyötä jonkun muun toimijan kanssa. Parasta tapahtumiin osallistumisissa onkin ollut yhteistyö sekä tietenkin kuntalaisten tapaaminen ja heidän kanssaan keskustelu.

Kuva 32. Ylä-Savon Expo-messuilla yhdessä Iisalmen kaupungin tonttipalveluiden ja Iisalmen puutarhakylän kanssa. Kuva: Karoliina Kärnä

4.6 Kuntakokeilut

SISU-hankkeen SavoGrown osatoteutuksessa yhtenä keskeisenä kokonaisuutena olivat konkreettiset ilmastotoimenpiteet kunnissa eli niin kutsutut kuntakokeilut. Myös lapsia ja nuoria osallistettiin ilmastotyöhön konkreettisten ja arkeen kytkeytyvien tekojen kautta. Ne muodostivat käytännön tason työkalun, jonka avulla kunnissa voitiin testata, miten ilmastosuunnitelmien linjaukset siirtyvät arjen tekemiseksi ja millaisia ilmastoratkaisuja voidaan toteuttaa pienin mutta vaikuttavin askelin. Kokeilut valittiin yhdessä kuntien ilmastotyöryhmien kanssa, ja niiden tarkoituksena oli sekä tukea kunnan omia ilmastotavoitteita että luoda näkyviä esimerkkejä siitä, miten ilmastotoimet voidaan juurruttaa osaksi kunnan normaalia toimintaa. Kuntakokeiluista tuli nopeasti koko osatoteutuksen tunnistettava osa – konkreettinen, osallistava ja helposti lähestyttävä tapa tehdä ilmastotyöstä totta.

Kuva 33. Suonenjoella lukiolaisryhmä yhdessä kaupungin teknisen toimen kanssa osallistui Ystävyydenpuiston istutuksiin. Kuva: Sanni Kalilainen.

Kokeilut vaihtelivat kunnittain, mutta niitä yhdisti käytännönläheisyys ja halu rakentaa pysyvää muutosta. Suonenjoella kehitettiin Ystävyydenpuiston ilmastoteemaista ympäristöä yhdessä yhtenäiskoulun ja kaupungin teknisen toimen kanssa. Esimerkiksi yläkoululaiset osallistuivat Ystävyydenpuiston kehittämiseen monialaisen oppimiskokonaisuuden yhteydessä muun muassa kylvämällä perennojen siemeniä tulevia istutuksia varten. Puiston kehittäminen jatkuu hankkeen jälkeenkin. Vesannolla hanke hankki yhdistysten talolle uudet lukitukset ja toimitti tilaan lajittelu- ja siivousvälineistön, joiden käyttöä opastettiin tapahtuman yhteydessä. Tervossa ilmastotyötä vietiin konkreettiselle tasolle pyöränhuoltopisteen hankinnalla, joka kannustaa kestäviin liikkumismuotoihin. Rautalammillä kylvettiin talkoilla maisemapelto, ja lisäksi sekä Rautalammin että Tervon varhaiskasvatusyksiköt ottivat käyttöön kompostointi- ja pienviljelykokeiluja, jotka toivat kiertotalouden periaatteet osaksi pienten lasten arkea ja opettivat ilmastovastuuta käytännön tekemisen kautta.

Pielavedellä ja Keiteleellä kokeilut näkyivät muun muassa puulajipuiston kehittämisenä ja nuorten osallisuutta vahvistavina istutustempauksina. Pielaveden puulajipuistoon istutettiin noin 60 eri maanosien ja Suomen talven kestäviä erikoispuutaimia sekä suomalaisia lehtipuulajeja keväällä 2025. Puulajipuisto sijaitsee Pielaveden yhtenäiskoulun vieressä ja istutukseen osallistettiin mukaan koulun 6.–8.-luokan oppilaita. Ilmastotavoitteena kuntakokeilussa oli metsittää kunnan tyhjiä tontteja ja saada rikas puulajialue Pielaveden koulujen luonnon- ja ympäristöasioiden oppimisympäristöksi. Pohjois-Savon kunnissa joutomaiden metsittämisen hiilivaraston potentiaali on noin 134 t CO₂ hehtaarilta kuntien ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarvioinnin mukaan. Puulajipuiston kehittämiseen osallistui Metsänhoitoyhdistys Savotta ja Pielaveden kunta kouluineen.

Kuva 34. Taimet odottamassa istutusta Pielaveden puulajipuistoon. Kuva: Anssi Kemppinen.

Osallistavien toimenpiteiden tavoitteena oli lisätä ymmärrystä ilmasto- ja luontokysymyksistä sekä vahvistaa kokemusta omista mahdollisuuksista vaikuttaa paikalliseen ympäristöön. Kuntakokeilujen suurin arvo oli niiden kyky tehdä ilmastotyöstä konkreettista, näkyvää ja kuntalaisia osallistavaa. Ne loivat myönteistä keskustelua kunnissa, tarjosivat helposti ymmärrettäviä esimerkkejä ilmastotoimista ja toivat eri toimialat, yhdistykset, oppilaitokset ja asukkaat yhteisen tekemisen äärelle. Kokeilut myös osoittivat, että pienilläkin teoilla voidaan rakentaa pohjaa suuremmille muutoksille. Monissa kunnissa ne synnyttivät halun jatkaa työtä myös hankkeen jälkeen, ja useat kokeiluista integroituvat osaksi kunnan pysyvää toimintaa. Kuntakokeilut eivät olleet yksittäisiä toimenpiteitä, vaan tapa vahvistaa ilmastotyön identiteettiä, pitkäjänteisyyttä ja yhteisöllisyyttä, ja ennen kaikkea keino muuttaa ilmastotavoitteet todellisiksi teoiksi paikallisella tasolla sekä osaksi yhteisön arkea eri ikävaiheissa.

4.7 Ilmastokumppanuus- ja yritysyhteistyömallien selvitys

Hankkeessa toteutettiin Ilmastokumppanuus- ja yritysyhteistyömallien selvitys, jossa esitellään 19 toteutettua kumppanuusmallia. Esimerkiksi Kuopion kaupungin Viksu Kuopio –tunnus, Joensuun ilmastokumppanuusmalli, Lappeenrannan Greenreality –kumppanit, HINKUTEKO-palkinto, Kirkkonummen ympäristöpalkinto, Seutukaupunkien yritysverkostot ja Sitran Kiertotalouden liiketoimintamalli. Kumppanuustunnuksen ideana on antaa tunnustusta ympäristövastuullisille ilmastoteoille. Kumppanuustunnusmalli rakentuu yleensä seuraavasti: ensimmäiseksi ideoidaan kumppanuustunnukselle nimi ja sitten määritetään sen kriteerit ja tavoitteet. Sen jälkeen laaditaan liittymislomake ja kartoitetaan nykytilanne. Tämän jälkeen tarkastellaan ilmastotekoja ja valitaan sopivat ilmastotavoitteet toiminnan tueksi. Kumppanuustunnuksen avulla tuetaan viestintää ja luodaan

näkyvyyttä yritysten ympäristövastuullisuuden kehittämiseksi. Kumppanuustunnuksen saajille järjestetään myös yhteisiä verkostotapaamisia, joissa jaetaan uusia oppeja ja käytänteitä puolin ja toisin. Selvitystä hyödynnetään jatkossa ainakin lisäalassa ja Siilinjärvellä, joissa aiotaan luoda kuntien ja yritysten välisiä ilmastokumppanuuksia sekä perustaa yritysyhteistyön ilmastotyöryhmiä seuraavien vuosien aikana.

Kuva 35. Kumppanuustunnuksmallin toimintatapa selvennettiin visuaalisena kaaviona.

5 Tilaisuudet ja koulutukset

SISU-hanke järjesti useita tilaisuuksista ja koulutuksista yhteistyökumppaneiden ja eri sidosryhmien kanssa vuosina hankkeen aikana. Tilaisuudet ja koulutukset suunnattiin eri kohderyhmille, kuten kunnille, kuntalaisille, päättäjille, yhteisöille ja muille sidosryhmille. Ne käsittelivät erilaisia ilmastoteemoja esimerkiksi ruokaa, energiaa, vähähiilistä rakentamista, ympäristövastuullisia hankintoja ja kuntapäätäjien ilmastoinfoja.

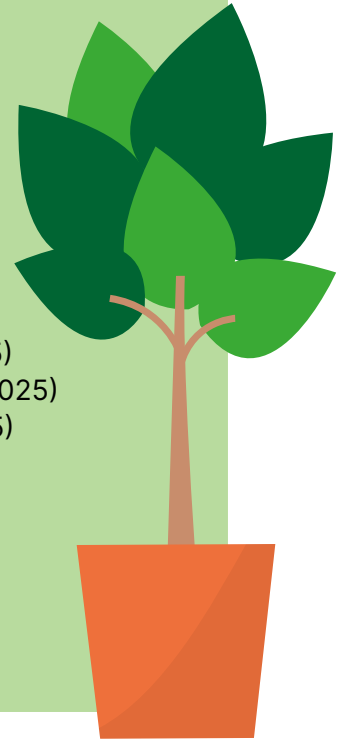
Kuva 36. Hankkeen järjestämät tilaisuudet ja koulutukset edistivät ilmastovaikutusten ymmärtämistä ja tunnistamista.

Tilaisuudet ja koulutukset

- Syömään! Ruoka on valmista -keskustelutilaisuus (14.9.2023)
- Pohjois-Savon ilmastofoorumi (16.11.2023)
- Ilmastoinfo päättäjille (13.3.2024)
- Vähähiilisuuden ja kiertotalouden huomiointi rakentamisen, purkamisen ja kunnossapidon hankinnoissa (29.4.2024)
- Vähähiilisuuden ja vastuullisuuden huomiointi kuljetuspalvelu- ja ajoneuvohankinnoissa (7.5.2024)
- Ympäristövastuullisuuden huomiointi elintarvike- ja ruokapalveluhankinnoissa (13.5.2024)
- Vähähiilisuuden ja kiertotalouden huomiointi infra- ja viherrakentamisen sekä työkaluiden hankinnoissa (15.5.2024)
- Ilmastobudjetointikoulutus (4.6.2024)
- Vähähiilisyys ja kiertotalouden rakentamisessa (3.9.2024)
- Pohjois-Savon Ilmastohanketreffit Varkaudessa (12.9.2024)
- Supervoimaa koululounaasta! -keskustelutilaisuus (23.9.2024)
- Energiailltapäivä kunnille (8.10.2024)

Kuntien sopeutuminen ilmastonmuutokseen –ilmastoinfo päättäjille (25.2.2025)
Vähähiilinen infra- ja viherrakentaminen koulutus (1.4.2025)
Kuntien valmiussuunnitelmat ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen –webinaari (7.4.2025)
Kestävyy sviestinnän 1. ajatuspaja – Tiede (30.1.2025)
Kuntien kiertotalousseminaari (13.3.2025)
Kestävyy sviestinnän 2. ajatuspaja - Journalismi (18.3.2025)
Kestävyy sviestinnän 3. ajatuspaja - Arvot ja Yhteisöllisyys (29.4.2025)
Kohti ilmastobudjetointia koulutus (19.8.2025)
Pohjois-Karjalan kuntien vierailu Kuopiossa (1.10.2025)
Pohjois-Savon ilmastofoorumi (23.10.2025)
Kuntapäätäjien ilmastoinfo (28.10.2025)
Pohjois-Savon maakunnallinen ilmastokiertue Kiuruvedellä (30.10.2025)
Purkaminen ja rakennusmateriaalien uudelleenkäyttö –koulutus (11.11.2025)
Pohjois-Savon maakunnallinen ilmastokiertue Lapinlahdella (13.11.2025)
Pohjois-Savon maakunnallinen ilmastokiertue Pielavedellä (27.11.2025)
SavoGrown kuntien ilmastoiltapäivä (15.1.2026)
Itä-Suomen ilmastokonferenssi (4.2.2026)
Ympäristödialogi Rautalammilla (10.3.2026)
Pohjois-Savon ilmastohanketreffit (30.3.2026)
Iisalmen toteutuksen lopputilaisuus (23.4.2026)

5.1 Pohjois-Savon ilmastofoorumi 2023 ja 2025

Hanke oli mukana järjestämässä vuoden 2023 Pohjois-Savon ilmastofoorumia yhteistyössä Pohjois-Savon ELY-keskuksen Hiilineutraali Pohjois-Savo, HIPO -hankkeen ja Savonian Ilmastokriisi-hankkeen kanssa. Ilmastofoorumissa käsiteltiin ilmastonmuutokseen sopeutumista eri näkökulmista. Puheenvuoroissa, keskusteluissa ja työpajoissa pohdittiin ilmastonmuutosta sekä kuntien näkökulmasta että kansainvälisten ajureiden pohjalta. Tilaisuuteen osallistui noin 150 henkilöä. Puheenvuoroissa oli monipuolinen kattaus asiantuntijoita. Ilmastoso-
pimuslähettiläs Pekka Reinikainen herätteli kuulijoita ilmastonmuutoksen vaikutuksiin ja riskeihin sekä siihen, että toimintaan tarvitaan meitä kaikkia. ELY-keskuksen ilmastoasiantuntija Maaria Parry esitteli kansallista ilmastonmuutokseen sopeutumisohjelmaa, joka on tärkeä huomioida kuntien ilmastotyössä. Jaakko Lappalainen, Katja Paananen, Virpi Kollanus ja Samuli Junntila toivat esiin konkreettisia toimia ja esimerkkejä vesien monimuotoisuuden parantamisesta, teollisuuden ilmastoriskeihin reagoimisesta, helteen terveyshaitoista sekä metsätuhoista. Paneelikeskustelussa Tiina Arvola, Heikki Sirviö, Pekka Reinikainen ja Maaria Parry korostivat kulutustapamuutosten tärkeyttä ja totesivat, että kiertotalous tarjoaa paljon mahdollisuuksia kestävään ja ilmastonmuutosta hillitsevään tulevaisuuteen.

SISU-hankkeen vetämässä työpajassa etsittiin konkretiaa kuntien sopeutus- ja varautumistyöhön sekä nostettiin esille erilaisia ilmatoriskitekijöitä ja pohdittiin sopeutumisen ja varautumisen teemoja pienryhmätyöskentelyn avulla. Työpajan taustamateriaalina hyödynnettiin HIPO-hankkeen ilmatoriskikortteja ilmastonmuutoksen vaikutuksista ympäristöön. Tapahtumassa keskusteltiin paljon yhteisistä ilmastotavoitteista ja törmäytettiin eri alojen asiantuntijoita yhteiseen keskusteluun. Keskeisenä ajatuksena nousi esiin se, että mahdollisuuksia hillitä ilmastonmuutosta ja sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin löytyy, mutta toimet vaativat laaja-alaista yhteistyötä, resursseja, nopeaa toimintaa ja halua vaikuttaa.

Kuva 37. Pohjois-Savon ilmastofoorumi keräsi salin täyteen innokkaita kuuntelijoita vuonna 2023. Kuva: Markus Aspegren

Hanke järjesti myös vuoden 2025 Pohjois-Savon ilmastofoorumia yhteistyössä Pohjois-Savon ELY-keskuksen Hiilineutraali Pohjois-Savo – vastuullisesti ja vaikuttavasti (HIPOVA) -hankkeen, Savonian Ilmastokriisi-hankkeen ja Pohjois-Savon liiton kanssa. Tilaisuuden aiheena oli Viheliäiset ongelmat, vihreät ratkaisut. Pohjois-Savon kestävyysviestinnän teemavuosi 2025 huipentui ilmastofoorumissa, joka herätteli viheliäisten haasteiden ja kestävyysmurroksen äärelle sekä kohotti maljat alueen pohjoissavolaisille ilmastoteoille. Tapahtumassa verkostoiduttiin ja opittiin uusia näkökulmia mm. sosiaalisen kestävyuden ja tulevaisuuden näkökulmasta. Ilmastofoorumi innosti tarttumaan rohkeasti uusiin ajatuksiin ja loi tilaa moninaiselle vuoropuhelulle. Tilaisuuteen osallistui noin 130 henkilöä.

Ilmastofoorumissa kuultiin upeita puheenvuoroja, joita ennen kuultiin Kuopion Kaupunginteatterin musiikkiesitys. Maakuntajohtaja Tytti Määttä kuvasi seururakkautta ja pohti, kuinka tehdään kestäviä päätöksiä niin, että huomioidaan tasapainoisesti talous, ihmiset ja elinvoima. Itä-Suomen yliopiston ympäristökonfliktien hallinnan professori Lasse Peltonen kuvasi konfliktinratkaisun ongelmallisuutta ja tuulivoiman sosiaalista hyväksyttävyyttä. OX2:n projektipäällikkö Ville Häkkinen puhui tuulivoimahankkeiden viestinnästä ja aktiivisesta vuorovaikutuksesta sidosryhmien kanssa. Savon Sanomien vastaava päätoimittaja Matti Pietiläinen esitti näkökulman paikallismedian roolista. Luontokuvaaja ja toimittaja Kimmo Ohtonen painotti keynote-puheenvuorossaan luontosuhdetta ja planetaarista hyvinvointia. WWF:n ohjelmajohtaja Sampsa Vilhusen keynote-puheenvuorossa korostui konkreettinen toiminta ja luonnon monimuotoisuus sekä patojen purkamisen vaikutukset vaelluskaloihin. Puheenvuorot päätti Kohtaamisia-keskustelu Sampsa Vilhusen, Finnairin yhteiskuntasuhdejohtaja Sami Lahdensuon, syöpätautien erikoislääkäri ja musiikintekijä Anna-Riikka Vehviläisen ja Martti Ahtisaaren koulun apulaisjohtaja Tuula Koivukankaan johdolla. Keskustelussa nousi esiin kestävyyshaasteiden kompleksisuus ja niiden aikaa ja asiantuntijuutta vaativat ratkaisut sekä sidosryhmien osallistaminen yhteiseen keskusteluun.

Ilmastofoorumin sisältöä yhdisti yksi tekijä: avoimen viestinnän merkitys. Jotta vaikeita kestäviä ratkaisuja saadaan vietyä maaliin, on vietävä keskustelu sinne, keitä se koskee. Sen tulee pohjautua tutkittuun tietoon ja etenemisestä tulee viestiä avoimesti. Paikallisia tulee kuunnella aidosti ja pitkäjänteisesti, jonka kautta saadaan luotua luottamuksen pohja hanketoimijoiden sekä päättäjien ja asukkaiden välille.

Tilaisuudessa Pohjois-Savon ELY-keskus ja sen koordinoima Hiilineutraali Pohjois-Savo – vastuullisesti ja vaikuttavasti (HIPOVA) -hanke luovuttivat Pohjois-Savon ilmastoteko -palkinnot sekä erityiskiitokset. SISU-hanketiimi sai Erityiskiitokset ansiokkaasta ilmastotyöstä Pohjois-Savon alueella.

- Pääpalkinnon, vuoden neutraalein, voitti Pakkasmarja Oy.
- Vuoden ympäristökansalainen oli Tiina Ynnilä, Itä-Suomen yliopisto.
- Vuoden ilmastovaikuttaja oli Mikko Järvinen, Luonnonvarakeskus.
- Vuoden vastuullisuusteko oli Servica Oy:n ruokapalveluiden mielikuvan kehittämisen projekti.
- Vuoden ilmastoinnovaatio oli Ingka Centres Kuopio Oy:n, Elävän Säätiön ja Jätekkukko Oy:n kierrätyskauppakeskus.
- Erityiskiitokset saivat Miika Kajanus Savonia ammattikorkeakoulusta ja SISU:n hanketiimi.

5.2 Itä-Suomen ilmastokonferenssit

Kuva 38. SISU-hankkeen hanketiimi osallistui Itä-Suomen ilmastokonferenssiin Joensuussa 2024. Kuva: Jyri Wuorisalo.

SISU-hankkeen hanketiimi osallistui vuosittain järjestettyyn Itä-Suomen ilmastokonferenssiin Joensuussa 2024, Imatralla 2025 ja Kuopiossa 2026. Konferenssi kokoaa yhteen ilmastoasioista kiinnostuneet ja niiden parissa työskentelevät henkilöt Itä-Suomen alueella. Konferenssin keskiössä ovat puheenvuorot erilaisista ilmastoteemoista erilaisilla painotuksilla eri vuosina sekä aikaa verkostoitumiselle ja keskustelulle.

Vuosittainen Itä-Suomen ilmastokonferenssi järjestettiin Kuopiossa helmikuussa 2026, johon osallistui noin 180 ilmastoasioista kiinnostunutta henkilöä. Neljännen kerran järjestettävän konferenssin teemana oli ilmastokestävät alueet ja kunnat. Tilaisuudessa esiteltiin esimerkkejä vaikuttavasta ilmastotyöstä ja työkaluista ilmastomuutokseen sopeutumiseksi. Lisäksi tapahtumassa keskusteltiin oikeudenmukaisesta siirtymästä kohti ilmastokestäviä alueita ja kuntia sekä kuultiin nuorten näkemyksiä ilmastotyön vaikuttavuudesta. Tilaisuuden puheenvuoroissa kuultiin monia erilaisia ääniä mm. Kuopion kaupunginjohtaja, Kangasniemen kunnanjohtaja, Etelä-Karjalan Pelastustoimi, nuorten osallistamisen keinoja oppilaitoksissa sekä nuorten tulevaisuuteen kurkottava ilmasto-keskustelu. Tilaisuuden järjestivät yhteistyössä Itä-Suomen elinvoimakeskukset, maakuntaliitot ja Savonia-ammattikorkeakoulu sekä SISU-hanke.

SISU-hanke kertoi omassa puheenvuorossaan koko tiimin voimin hankkeen keskeisistä tuloksista, kuten ilmastokoordinaattoriverkosto -pilotista, kuntien käytännön työkaluista, ilmasto-ohjelmien toteuttamisesta, sopeutumisen toimista, ilmastojohtamisesta, ilmastotoimien vaikuttavuusarvioinneista ja osallisuuden vahvistamisesta kuntakokeilujen avulla sekä kuntien antamista palautteista.

Kuva 39. SISU-hankkeen tuloksia esiteltiin koko tiimin voimin Itä-Suomen ilmastonkonferenssissa keväällä 2026.
Kuva: Minna Kokkonen

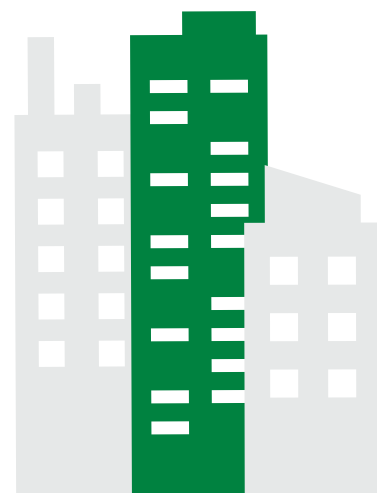
Kuva 40. Hanke verkostoitui posterinäyttelyssä ollen tilaisuudessa yhtenä näytteilleasettajista. Kuva: Stella Siitonen

5.3 Päätäjien ilmastoinfot 2024–2025

SISU-hanke järjesti ensimmäisen Ilmastoinfon päätäjille maaliskuussa 2024, jonka teemana oli ilmastomuutoksen hillintä ja sopeutuminen. Tilaisuuden tavoitteena oli vahvistaa tietoisuutta ilmastomuutoksen hillintä- ja sopeutumistyöstä sekä konkretisoida kuntapäätäjien roolia ilmastotyössä. Lisäksi tilaisuus edisti kuntien välistä yhteistyötä, verkostoitumista ja hyvien käytänteiden jakamista Pohjois-Savon laajuisesti. Tilaisuus suunnattiin erityisesti kuntien päättäjille ja luottamushenkilöille. Puheenvuoroissa kuultiin EU:n ilmastosopimuslähettiläs Pekka Reinikaista, joka kertoi ilmastomuutoksen vaikutusten epävakaisista tulevaisuuden näkymistä sekä esitteli ilmastoburgeri-mallia, jossa ilmastotoimet, sopeutuminen ja selviytyminen ilmastoriskeistä lomittuvat toisiinsa. Kuntaliiton puheenvuorossa Marjaana Seppinen kertoi kuntien merkityksestä ilmastotyössä, sillä kunnilla on iso rooli erityisesti energiantuotannossa ja kulutuksessa,

maankäytössä sekä liikkumisessa. Ilmastotyön vieminen osaksi kuntastrategiaa ja johdon sitouttaminen ovatkin ilmastotyön edistämisen kannalta tärkeitä kuntaa ohjaavia toimia. Suomen ympäristökeskuksen erikoistutkija Santtu Karhinen esitteli kolme päästölaskentaa eli tuotanto/alueperusteista, käyttöperusteista ja kulutusperusteista laskentaa. Rautalammin kunnanjohtaja Anu Sepponen kertoi kunnan konkreettisesta ilmastotyöstä, jossa ilmastotyötä tehdään kunnan omista lähtökohdista. Lopuksi keskusteltiin pienryhmissä konkreettisia ratkaisuja ilmastomuutokseen hillintään ja sopeutumiseen sekä syvennyttiin kuntien päättäjien rooliin ilmastotyössä ja pohdittiin keskeisiä keinoja ilmastotyön tueksi. Kuntien sopeutuminen ilmastomuutokseen –ilmastoinfo päättäjille järjestettiin helmikuussa 2025, joka suunnattiin kuntapäättäjille ja luottamushenkilöille. Tilaisuus toteutettiin yhteistyössä HIPOVA-hankkeen kanssa. Tilaisuuden aiheena oli ilmastomuutokseen sopeutuminen. EU:n ilmastolähettiläs Jyri Wuorisalo kertoi ilmatoriskeitä ja niiden hallinnasta kansallisesti sekä EU:ssa. Pohjois-Savon ELY-keskus esitteli Pohjois-Savon ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelmaa ja kuntiin laadittuja riskikortteja. Puheenvuoroissa kuultiin mm. Ilmatieteenlaitoksen näkemyksiä sääntuutoksista sekä ELY-keskusten valtakunnallisen ilmastoyksikön näkemyksiä sopeutumisen vaikutuksista talouteen, hyvinvointiin ja luontoon. Lopuksi kuultiin konkreettisia esimerkkejä ilmastomuutokseen sopeutumisesta Ylivieskassa SOPIVA-hankkeen esityksen myötä.

SISU-hanke ja HIPOVA –hanke järjestivät Kuntapäättäjien ilmastoinfon lokakuussa 2025, jossa keskusteltiin ilmastotyön suunnasta ja vaikuttavuudesta. Tilaisuuden avasi SISU-hankkeen ilmastokoordinaattorin katsaus ilmastobudjetoinnin mahdollisuuksiin kunnissa. Sen jälkeen kuultiin Kuntaliiton puheenvuoro siitä, miten ilmastostrategiat ja -ohjelmat rakentuvat eri alueilla. SISU-hanke ja HIPOVA-hanke kertoivat, millaisia vaikuttavuusarviointeja on tehty Pohjois-Savossa. Pohjois-Savon ELY-keskus kertoi maankäyttösektorin hiilitaseen selvityksestä, jossa tuli esiin konkreettisia lukuja ja näkökulmia alueellisesta ilmastovaikutuksesta. Tietoiskuissa esiteltiin SISU-hankkeen laatimaa Kuntapäättäjien ilmastotietopakettia sekä HIPOVA-hankkeen koulujen käyttöön kehitettyä Horisontin maalaajat -konseptia. Tilaisuudessa käytiin vilkasta keskustelua kuntien roolista ilmastotyössä, erityisesti päätöksenteon tueksi tarvittavasta tiedosta ja asukkaiden osallistumismahdollisuuksista. Esille nousivat mm. ilmastobudjetoinnin hyödyt, uusiutuvan energian hankkeiden vaikutukset paikallisyhteisöihin sekä tarve selkeyttää lainsäädäntöä ja vahvistaa kuntien mahdollisuuksia toimia aktiivisesti vihreässä siirtymässä. Keskustelussa tunnistettiin, että ilmastopäätösten tulee perustua tutkittuun tietoon ja huomioida paikalliset erityispiirteet ja asukkaiden näkemykset.

// Minusta kuntapäätäjille pidetyt ilmastoinfot tai ilmastoiltakoulut on olleet erityisen hyviä.

Hanke laati Kuntapäätäjien ilmastotietopakettit neljään toista kuntaan ja sen tavoitteena oli lisätä tietoisuutta ja ymmärrystä ilmastonmuutoksen hillinnästä sopeutumisesta ja vaikuttavista ilmastoratkaisuista sekä tukea päätöksentekoa. Tietopaketti koostuu yleisestä ilmastotiedosta sekä kuntakohtaisesta ilmastotiedosta. Se julkaistiin Ilmastoinfo Pohjois-Savon päätäjille -tilaisuudessa lokakuussa 2025, jonka jälkeen jaettiin kuntakohtaiset tietopaketit jokaiseen kuntaan digitaalisena versiona.

Kuva 41. Kuntapäätäjien ilmastotietopaketti tarjosi tuoretta tietoa ilmastonmuutoksen hillinnästä ja ilmastonmuutokseen sopeutumisesta.

5.4 Maakunnallinen ilmastokiertue – Pohjois-Savon Roadshow 2025

Pohjois-Savossa oli käynnissä useita maakunnallisia ilmasto- ja uusiutuvan energian hankkeita, jotka jalkautuivat yhdessä kuntiin keskustelemaan ja jakamaan tietoa alueellisesta ilmastotyöstä kaikille kuntalaisille suunnatuissa iltapahtumissa.

Tilaisuuksissa oli tietoiskuja, kulttuurielämyksiä, pelejä, askartelua, tuulivoimavideoita ja arvontaa. Syksyn 2025 aikana järjestettiin neljä tilaisuutta Kiuruvedellä, Lapinlahdella, Pielavedellä ja Rautavaaralla. Tilaisuudet järjestivät yhteistyössä SISU, HIPOVA, Pohjois-Savon Energia Master Plan, KiertoKasvu ja Ilmastokriisi-hankkeet. Lisäksi mukana oli paikallisia yhdistyksiä ja toimijoita.

ROAD SHOW POHJOIS-SAVO

248 800 tapaa tehdä ILMASTOTEKO

Maakunnallinen ilmastokiertue Pohjois-Savossa!

Voiko kuka tahansa vaikuttaa ilmastoon ja miten ilmastotyö näkyy kuntalaisen arjessa? Tule kuulemaan mitä kunnassasi ja maakunnassasi tapahtuu ilmastotyön saralla ja oppimaan lisää uusiutuvasta energiasta ja kestävästä elämäntavoista. Tapahtuma on kaikille kuntalaisille vauvasta vaariin.

TAPAHTUMA-KUNNAT:

ARVONTAA	30.10. Kiuruvesi
PELEJÄ	13.11. Lapinlahti
ASKARTELUA	27.11. Pielavesi
ELÄMYKSIÄ	11.12. Rautavaara

Mukana menossa ilmasto-konkkaronkka!

Tapahtuma-aika kussakin kunnassa on klo 17.15-19.30.

Tilaisuuksissa on kahvitarjoilu ja paikkakunnittain vaihtelevaa ohjelmaa musiikista sketseihin!

Kuva 42. Maakunnallinen ilmastokierto tarjosi kunnille tietoa alueellisesta ilmastotyöstä ja energiateemasta.

6 Verkostot ja yhteistyöt

Pohjois-Savossa ja sen kunnissa on jo vuosia tehty yhteistyötä ilmastotyössä niin maakunnallisesti, seudullisesti kuin kuntien tasolla. Maakunnallista yhteistyötä tehdään muun muassa eri hankkeiden kautta sekä Itä-Suomen elinvoimakeskuksen asiantuntijoiden kanssa. Seudullista yhteistyötä edistävät muun muassa liikennejärjestelmätyöryhmät sekä ympäristönsuojelun alueelliset yhteistyöryhmät. Osa kunnista kuuluu erilaisiin verkostoihin, kuten Kuntaliiton ilmastokunnat, Julkisen alan energiatehokkuussopimukset ja Fisun-verkosto. Kunnissa on myös aktiivisesti perustettu omia työryhmiä ilmastotyön ympärille.

6.1 Kuntien ilmastotyöryhmät ja seudulliset ilmastoverkostot

Ilmastosuunnitelmien ja -ohjelmien laadinnan tukena on hyvä olla niin kunta-kohtaisia kuin seudullisia ilmastotyöryhmiä. Osassa kuntia seurantarajat oli

nimetty jo ensimmäisten ilmastosuunnitelmien hyväksynnän jälkeen. Esimerkiksi Kuopion seudulla molemmissa kunnissa oli jo valmiiksi toimivat ilmastotyöryhmät, vaikka Siilinjärvellä työryhmää ei ollut virallistettu. SISU hankkeen aikana kaikkiin Navitaksen ja SavoGrown kuntiin perustettiin omat ilmastotyöryhmät. Ilmastotyö- ja seurantaryhmät on koottu kuntien lähtökohdat ja toimintakulttuurit huomioiden, minkä vuoksi niiden kokoonpanot vaihtelevat kunnittain. Joissakin kunnissa ilmastotyöryhmä muodostuu kunnan johtoryhmästä, kun taas osassa mukana on myös luottamushenkilöitä tai yritysten ja muiden sidosryhmien edustajia. Yhteistä kaikille ryhmille on se, että ne kokoavat ilmastotyöhön liittyvät vastuut, osaamisen ja päätöksenteon yhteen. Ilmastotyö- ja seurantaryhmät sekä osassa kuntia olevat SISU-hanketta ohjaavat ryhmät ovat olleet keskeisinä toimijoina ilmastotyön suunnittelussa, toimeenpanossa ja seurannassa, ja ne mahdollistavat kunnille edellytykset jatkaa ilmastotyötä myös hankkeen päättymisen jälkeen.

// Saatiin tietoa roppakaupalla. Ilmastokoordinaattorin into ja kannustavuus tarttui ainakin kunnan työryhmään!

SISU-hankkeen toimenä Ylä-Savoon nimettiin laaja seudullisen ilmasto-ohjelman seurantaryhmä, jonka toimintaa koordinoitiin hankkeessa. Seudullinen ryhmä toi yhteen kuntien ilmastotyön tavoitteet. Seudullista yhteistyötä hankkeessa tehtiin myös jo olemassa olevien ryhmien, kuten ympäristönsuojelun seudullisten ryhmien, liikennejärjestelmätyöryhmien, Ylä-Savon kuntien teknisten johtajien yhteistyöryhmän sekä Keski-Savon elinvoimatyöryhmän kanssa.

SavoGrown kuntien alueella koottiin yhteinen ilmastoverkosto kuntien välisen yhteistyön vahvistamiseksi tammikuussa 2026. Verkosto koostuu kuntien ilmastotyöryhmien edustajista, ja sen tavoitteena on tukea kokemusten vaihtoa, yhteistä oppimista ja ilmastotyön kehittämistä seudullisesti. Ilmastoverkoston on tarkoitus kokoontua jatkossa säännöllisesti ja toimia pysyvänä yhteistyöfoorumina SavoGrown kuntien ilmastotyölle.

6.2 Muut verkostot ja ilmastotyöstä kertominen

Hankkeen toteuttamaa kuntien ilmastotyötä on esitelty useissa tilaisuuksissa, tapahtumissa ja kokouksissa, kuten Pohjois-Savon ilmastofoorumeissa, Itä-Suomen ilmastokonferenssissa, Pohjois-Savon ilmasto-, biotalous- ja kierto-talousryhmässä sekä seudullisissa liikennejärjestelmätyöryhmissä ja Ylä-Savon ympäristöryhmässä. Lisäksi hanketiimi osallistui Kuntaliiton järjestämiin Kunti-

en ilmastokoordinaattorit ja asiantuntijat –tapaamisiin sekä Kuntaliiton ja FCG:n järjestämiin Kuntien ilmastokonferensseihin vuosina 2023 ja 2025.

SISU-hankkeen ilmastokoordinaattorit ovat olleet mukana erilaisissa ohjausryhmissä, kuten Pohjois-Savon maakunnan maankäyttösektorin hiilitaseselvityksen ohjausryhmä, Pohjois-Savon ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman neuvonantajaryhmä (POISIS) ja Vastuullista metsäsuunnittelua kuntametsäomistajille -ohjausryhmä. Tämän lisäksi Kuopion ilmastokoordinaattori osallistui Savonian ammattikorkeakoulun Ilmastokoordinaattorikoulutuksen rakenteen ja sisältöjen suunnitteluun ja hankkeen projekti- ja viestintävastaava osallistui Helsingin yliopiston Ilmakehätieteiden keskuksen Ilmakehätieteiden maisteriohjelman uuden opintosuunnan ”Climate and sustainability” kehittämiseen syksyllä 2026 alkavalle opetussuunnitelmakaudelle.

Kuva 43. SISU-tiimi edusti pohjoissavolaista ilmastotyötä iloisena Kuntien ilmastokonferenssissa Turussa 2025. Kuva: Pilvi-Elina Kupias.

6.2.1 Finnish Sustainable Communities, FisU-verkosto

Fisu-verkosto on 14 edelläkävijäkuntien verkosto, joka edistää hiilineutraaliisuutta, jätteettömyyttä ja resurssiviisautta vuoteen 2050 mennessä. Hankkeen

aikana Kuopion seudun ilmastokoordinaattori ja projekti- ja viestintävastaava osallistuivat vuosittain valtakunnallisiin Fisu-verkostopäiviin. Tämä mahdollisti verkostoissa kehitettyjen hyvien käytäntöjen ja toimintamallien tuomisen pohjoissavolaisiin kuntiin sekä hankkeen ilmastotyöstä viestimisen valtakunnallisesti. SISU-hankkeen aikana Siilinjärvi liittyi myös Fisu-verkostoon, mikä edistää Siilinjärven ilmastotoimia.

6.3 Hankeyhteistyöt

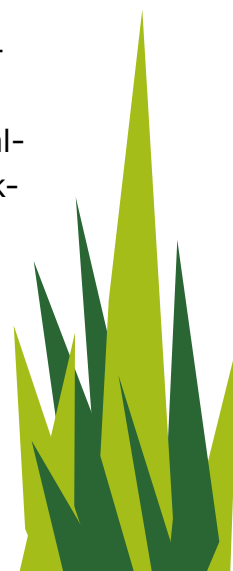
SISU-hanke teki hankeyhteistyötä useiden hankkeiden kanssa, joista keskeisimmät on esitelty alla. Hankeyhteistyön ideana oli useimmiten tiedon ja hyvien käytänteiden jakaminen sekä tilaisuuksien järjestäminen yhdessä ja vaikuttavammin. Yhteistyön avulla hanketyöntekijät kokoontuivat yhteen yhteisten ilmasto- ja ympäristöteemojen äärelle, mikä vahvisti myös suunnitelmallista ilmastoviestintää.

6.3.1 GreenSavo - Ilmasto- ja ympäristötekoja yhdessä -hanke

GreenSavo-hankkeen tavoitteena on hillitä ilmastonmuutosta ja vahvistaa luonnon monimuotoisuutta Pohjois-Savossa aktivoimalla maaseudun asukkaita ja yhteisöjä konkreettisiin ilmasto- ja ympäristötekoihin. SISU hankkeessa SavoGrown alueella tehtiin viimeisinä kuukausina tiivistä yhteistyötä Green-Savo-hankkeen kanssa, jotta ilmastotyö kunnissa saatiin mahdollisimman hyvin kytettyä arjen toimintaan ja muihin ympäristö- ja kestävyyttä edistäviin kehittämistöimiin. Yhteistyö näkyi erityisesti tiedonvaihtona, yhteisinä keskusteluina ja kuntien tukemisena ilmastotyön käytännön toteutuksessa. GreenSavo-hanke tukee ilmastotyön jatkumista ja vahvistaa hankkeessa rakennettujen rakenteiden, kuten ilmastotyöryhmien ja seudullisen verkoston, juurtumista osaksi kuntien normaalia toimintaa myös SISU hankkeen päättymisen jälkeen.

6.3.2 Hiilineutraali Pohjois-Savo, HIPO ja Hiilineutraali Pohjois-Savo vastuullisesti ja vaikuttavasti, HIPOVA -hankkeet

Pohjois-Savon Elinvoimakokeskuksen Hiilineutraali Pohjois-Savo (HIPO) ja Hiilineutraali Pohjois-Savo vastuullisesti ja vaikuttavasti (HIPOVA) -hankkeet toimivat maakunnallisen ilmastotyön koordinoitihankkeina. Ne tukevat maakunnallisen ilmastotiekartan toteuttamista, ilmastonmuutokseen sopeutumista ja alueellisten ilmasto- ja kiertotaloustavoitteiden saavuttamista sekä maakunnallista verkostotyötä. Hankkeiden kanssa on tehty tiivistä yhteistyötä koko hankkeen ajan, kuten pitämällä ilmastotyön tiedonvaihto- ja suunnittelukokouksia säännöllisesti. Yhteistyössä on järjestetty useita tapahtumia, kuten Pohjois-Savon ilmastofoorumia ja Pohjois-Savon ilmastohanketreffejä sekä useita muita tilaisuuksia. Yhteistyön tuloksena esimerkiksi Varkaudessa järjestet-

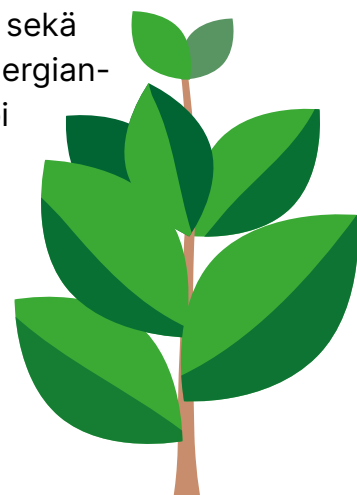
tiin ensimmäistä kertaa Pohjois-Savon ilmastohanketreffit syksyllä 2024, jonne kokoontui ilmasto-, energia- ja kiertotalousaiheisia hankkeita kertomaan oman hankkeensa ajankohtaisia kuulumisia. Hankkeet ovat tukeneet toisiaan esimerkiksi ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointien selvitysten laadinnassa, viestintämateriaalien tekemisessä, koulutusten järjestämisessä sekä sopeutumis suunnitelmien laadinnassa ja Kestävyy sviestinnän huippuvuoden järjestämisessä. HIPOVA-hankkeen projektipäällikkö toimi myös SISU-hankkeen ohjausryhmän jäsenenä. Kokonaisuudessaan hankkeiden laaja yhteistyö lisäsi ilmastotyön näkyvyyttä, vaikuttavuutta ja osallisuutta Pohjois-Savon laajuisesti.

6.3.3 Ilmastokestävä Pohjois-Karjala 2030 -hanke

Pohjois-Karjalan maakuntaliiton Ilmastokestävä Pohjois-Karjala 2030 (IKPK2030) -hankkeen tavoitteena on kehittää kuntien ilmasto-, energia- ja kiertotalousosaamista ja vakiinnuttaa nämä osaksi kuntien päivittäistä työtä sekä tukea maakunnan Hinku-tavoitteen, eli 80 % päästövähennystavoitteen saavuttamista edistämällä ilmastotyötä kunnissa ja yrityksissä. Hankkeen kanssa on pidetty yhteistyöpalavereita, jaettu tietoa ja pohdittu ylimatekunnallista ilmastoyhteistyötä. SISU- ja IKPK2030-hankkeet järjestivät yhdessä syksyllä 2025 kuntavierailutilaisuuden Kuopiossa, jonne saapui Joensuun hankeväen lisäksi Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon kuntien edustajia. Tilaisuudessa esiteltiin Kuopion seudun esimerkkejä keskeisistä ilmastotoimista mm. luonnonmonimuotoisuuden, vähähiilisen rakentamisen ja ilmastobudjetoinnin näkökulmista sekä Siilinjärven ilmastotyöstä. Lisäksi yhteistyössä järjestettiin syksyllä 2025 Purkaminen ja rakennusmateriaalien uudelleenkäyttö -koulutus, jossa asiantuntijat alustivat rakentamisen vähähiilisiä ratkaisuja, MARA-sopimusta sekä korjausrakentamista. Lisäksi hankkeet viettivät yhteiset yhteissuunnittelupäivät Joensuussa syksyllä 2025, johon kuului ilmastotyön kokemusten vaihtoa ja vierailuja paikallisiin yrityksiin, kuten Savon Voima Oyj, Taidekeskus Ahjo ja Lighthouse Joensuu.

6.3.4 Pohjois-Savon energianeuvonta -hanke

Kuopion kaupungin koordinoima Pohjois-Savon energianeuvonta -hanke antoi alueellista energianeuvontaa maksutta kotitalouksille, taloyhtiöille ja kunnille sekä pk-yrityksille energia-asioissa. Hankkeen kanssa tehtiin yhteistyötä järjestämällä useita yhteisiä Energiailtoja Pohjois-Savon kunnissa sekä järjestettiin yhteinen Energiailtopäivä -webinaari vuoden 2024 Energiansäästöviikolla, jossa käytiin asiantuntijapuheenvuorojen avulla läpi energiatehokkaita ratkaisuja. Yhteistä viestintää tehtiin myös Energiansäästöviikolla sekä jaettiin viestintämateriaaleja eri kuntien tapahtumissa.

6.3.5 Pohjois-Savon Energia Masterplan -hanke

Pohjois-Savon Energia Masterplan -hankkeessa selvitetään maakunnan uusiutuvan energian tuotantopotentiali ja tuotantokeskittymien sijoittumista Pohjois-Savon ja Pieksämäen alueilla, minkä tuloksena syntyy Pohjois-Savon energia-tiekartta. SISU hankkeen aikana tehtiin yhteistyötä erityisesti uusiutuvaan energiaan ja paikalliseen energiakeskusteluun liittyvissä teemoissa. Yhteistyö tarjosi kunnille mahdollisuuden tarkastella energia ja ilmastokysymyksiä laajemmin osana alueellista kehitystä sekä tukea avointa vuoropuhelua kuntalaisten, viranhaltijoiden ja muiden toimijoiden kesken. Energiaan liittyvät keskustelut ja tilaisuudet täydensivät kuntien ilmastotyötä ja vahvistivat ymmärrystä uusiutuvan energian mahdollisuuksista osana paikallisia ratkaisuja ja kunnan tulevaisuuden suunnittelua.

6.3.6 Savonia-ammattikorkeakoulun hankkeet

SISU-hanke teki yhteistyötä myös Savonia-ammattikorkeakoulun hankkeiden kanssa. Ilmastokriisi – alueellinen sopeutuminen ilmastonmuutokseen –hanke tähtäsi ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofi-valmiuden ja -palautuvuuden edistämiseen. Säähäiriö2026 – ratkaisuja sään ääri-ilmiöiden aiheuttamiin häiriötilanteisiin väestönsuojelussa -hanke keskittyy häiriö ja kriisitilanteisiin varautumiseen. Foodloops -hankkeen tavoitteena oli edistää suljetun kierron systeemin rakentamista ruokahuollon ympärille yhteistyössä eri toimijoiden kanssa sekä vähentää ruokahävikkiä ja edistää biojätteen hyödyntämistä. Ilmastokriisi-hankkeen kanssa yhteistyössä järjestettiin koulutuksia ja tilaisuuksia, kuten Pohjois-Savon ilmastohanketrefejä, Pohjois-Savon ilmastofoorumia ja Kestävyy sviestinnän ajatuspajoja. Ilmastokriisi-hankkeen projektipäällikkö piti puheenvuoron päättäjille SISU-hankkeen järjestämässä Kuntien sopeutuminen ilmastonmuutokseen –ilmastoinfossa keväällä 2025. FoodLoops -hankkeen hanketyöntekijät osallistuivat aktiivisesti SISU-hankkeen koordinoiman Hävikkiverkoston tapaamisiin ja Hävikkiviikon suunnitteluun.

6.3.7 Vastuullista metsäsuunnittelua kuntametsänomistajille -hanke

Vastuullista metsäsuunnittelua kuntametsänomistajille -hankkeen tavoitteena oli löytää keinot suunnitella metsien hoitoa ja käyttöä niin, että se vahvistaa hiilinielua, pienentää ilmastopäästöjä, vähentää haitallisia vesistövaikutuksia, vahvistaa luonnon monimuotoisuutta sekä parantaa huoltovarmuutta. Yhteistyö hankkeen kanssa keskittyi pääasiassa ohjausryhmätyöskentelyyn sekä viestinnälliseen yhteistyöhön. Lisäksi hankkeentuloksena syntyvää Siilinjärven metsäsuunnitelman sisältöä synkronoitiin yhteen Siilinjärven ilmasto- ja resurssiviisausohjelman kanssa niin, että ohjelma ja suunnitelma täydentävät toisiaan.

7 Tulokset ja onnistumiset

SISU-hankkeessa luotiin hyvä perusta ilmastotyön aloittaneille kunnille ja vauhdikas kehityskaari ilmastotyön jo aikaisemmin aloittaneille kunnille. Ilmastotyö ja yhteistyö laajeni Pohjois-Savossa ja vaikuttava 15 kunnan laajuinen ilmastotyö herätti huomiota myös valtakunnallisesti. Ilmastotyötä tehtiin yhteistyössä kuntien ominaispiirteet huomioiden. Yhtenä päämääränä luotiin edellytykset ilmastotyön jatkuvuudelle ja seurannalle esimerkiksi kuntiin luotujen työkalujen ja toimintatapojen avulla, kuten ilmastotyöryhmät, ilmastovahti, ilmastobudjetointi ja ilmastokoordinaattorimalli sekä kuntien ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointi. Nämä toimet kehittivät myös kuntien ilmastotyön johtamista. Hankkeen tulokset ja kuntien ilmastotyön työkalut osoittavat, että konkreettisilla teoilla on merkitystä.

SISU-hankkeen tuloksena ilmastojohtaminen kehittyi kunnissa useiden toimien myötä, mikä edistää kuntien ilmastopäästöjen vähenemistä ja sitä, että kunnilla on käsitys tavoitteellisten ilmastotoimien vaikuttavuudesta sekä niiden vaikutuksista hankintoihin. Kuntaorganisaatioissa toimijoiden tietoisuus oman työn ilmastovaikutuksista ja omista vaikuttamismahdollisuuksista kasvoi esimerkiksi ilmastokoordinaattoreiden tarjoaman tuen ja järjestettyjen koulutusten avulla. Hankkeessa yhdessä luodut toimintamallit, verkostot ja lisääntynyt seudullinen kuntayhteistyö vauhdittivat ilmastotavoitteiden saavuttamista sekä ilmastoviisaan elämän edellytyksiä. Ilmastomuutokseen sopeutuminen ja varautuminen tuo taloudellisia säästöjä kunnille sekä vahvistaa seutujen resilienssiä ja huoltovarmuutta.

// Ilmastotyö ei tule koskaan valmiiksi, vaan sitä on jatkettava määrätietoisesti vuosittain eteenpäin.

Hankkeessa pilotoitiin alueellista Ilmastokoordinaattoriverkostoa, jonka päämääränä oli kehittää kuntien ilmastotyötä ja tukea sen seurannassa. Uusien näkökulmien

SISU-lukuina

17

ilmasto-
ohjelmaa tai
-suunnitelmaa

4

ilmasto-
budjettia

6

ympäristövahtia/
ilmastovahtia

30

sopeutumisen
toimea

9

kuntakokeilua

15

ilmastotyö-
ryhmää

vieminen kuntiin ja käytännön työkalujen luominen oli tärkeää, mitä kehitettiin yhteistyössä eri toimijoiden välillä. Seudulliset ilmastokoordinaattorit toivat kuntien ilmastotyöhön lisää aktiivisuutta, suunnitelmallisuutta ja tarvittavaa resurssia esimerkiksi ilmastosuunnitelmien tekemiseen kunnissa. Ilmastokoordinaattoriverkoston aktiivinen yhteistyö tuki tiedon ja kokemusten jakamista kuntarajat ylittävästi. Hanke vahvisti kuntien osaamista ilmastotyöstä ja antoi tarvittavan asiantuntijatuen ja resurssin kunnille ilmastotyön kehittämiseksi. Ilmastoviestintää toteutettiin myös näkyvästi ja vaikuttavasti. Lisäksi hankekokonaisuuden onnistumisina pidettiin erityisesti SISU-hanketiimille myönnettyä Erityiskiitos-palkintoa Pohjois-Savon ilmastotekojen palkintojenjaossa vuonna 2025. Hanketyön keskeisinä oppeina pidettiin ajan ja tiedon hermolla olemista sekä jatkuvaa oppimista. Yhteistyön voima, toisten kuunteleminen ja monitaituruus hanketyöntekijöiden kesken loivat onnistuneen kokonaisuuden ilmastoyhteistyölle.

**// Suurkiitos hankkeessa mukana olleille.
Olette tehneet erinomaista työtä.**

Kuopion seudun keskeisimpiä onnistumisia oli muun muassa ilmastobudjetoinnin kehittäminen ja käyttöönotto osana molempien kuntien talousarviota. Ilmastomuutokseen sopeutuminen sisällytettiin myös osaksi molempien kuntien valmiussuunnitelmia. Hankkeen aikana laadittu ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen tarkistuslista asemakaavoitukseen ja sen vieminen osaksi Kuopion asemakaavoitusprosessia oli myös iso onnistuminen hankkeelle. Ilmastotyön seurannan tueksi molempien kuntien käyttöön rakennettiin Ympäristövahti-järjestelmät. Ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarvioinneissa selvitettiin vaikuttavimpia keinoja päästöjen vähentämiseen. Kuopion seudulla laskettiin lisäksi toimialakohtaisia hiilijalanjälkiä toimialojen ilmastajohtamisen tueksi. Kuopion kunnossa pidon ja Siilinjärven ruokapalvelujen aterioiden hiilijalanjälkilaskennat integroitiin onnistuneesti osaksi toimialojen ilmastajohtamista. Lisäksi hankkeessa toteutettiin Ilmastokumppanuusmallien ja yritys yhteistyömallien selvitys,

101
yhteistyökumppania

43
jäsentä hankkeen perustamassa Hävikki-verkostossa

26
ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointia

15
kunnassa kehitettiin sopeutumis-, varautumis- ja valmiussuunnitelmia

15
kunnassa kehitettiin ilmastonäkökohtia hankintoihin

32
uutta työkalua, innovaatiota tai verkostoa

jossa esitellään 19 toteutettua kumppanuusmallia. Selvitystä tullaan hyödyntämään Siilinjärven ilmastokumppanuusmallin kehittämisessä. Siilinjärven ilmasto-ohjelman päivittäminen ja ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelman sisällyttäminen siihen oli myös yksi hankkeen onnistumisista. Samoin Siilinjärven liittyminen Fisu-verkostoon ja Julkisen alan energiatehokkuussopimukseen hankkeen aikana.

lisalmen toteutuksen onnistumisina pidettiin mm. ensimmäisen ilmastosuunnitelman laatimista Sonkajärvelle sekä ilmastosuunnitelmien päivityksiä lisalmeen, Kiuruvedelle ja Lapinlahdelle. Lisäksi päivitettiin Ylä-Savon seudullinen ilmasto-ohjelma ja koordinoitiin seudullisen ilmasto-ohjelman seurantaryhmän toimintaa. Ilmastomuutokseen sopeutuminen ja varautuminen sisällytettiin suunnitelmiin ja ohjelmaan mukaan. lisalnessa tehtiin myös ensimmäinen ilmastosuunnitelman toteumaraportti, johon koottiin edellisellä valtuustokaudella tehdyt ilmastotoimet. Ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointiin tehtiin lisähankinta lisalmen kaupungille. Ilmastojohtamista kehitettiin ilmastovahdin myötä sekä tuomalla päätösten vaikutusten arviointiin ilmasto- ja ympäristönäkökohdat lisalnessa. Kuntien strategiatyöhön osallistuttiin luomalla ehdotus ilmastoasioiden näkymiseksi strategiassa Kiuruvedelle ja Sonkajärvelle. Hävikkiverkoston kanssa yhteistyössä toteutettiin ruokahävikin mittaus- ja viestintäohje kaikkien pohjoissavolaisten kuntien ruokapalvelutoimijoiden käyttöön. Energia-asioita edistettiin mm. Sonkajärven liittymisellä Julkisen alan energiatehokkuussopimukseen, lisalmi ja Lapinlahti jatkoivat aiemmasta Kunta-alan energiatehokkuussopimuksesta uudelle kaudelle Julkisen alan energiatehokkuussopimukseen. Toimialakohtaisten sopeutumisen riskikorttien laadinta aloitettiin. Kuntien ilmastoviestintää edistettiin useilla toimilla, kuten ilmastoviestinnän vuosikellolla ja järjestämällä useita tapahtumia.

// Ympäristötyötä parhaimmillaan ja näkyvyyttä tarvitaan tälle asialle myös!

19

ilmastoviestinnän kehittämisen toimea

46

valtakunnallista teemapäivää tai -viikkoa

45 000

tavoitettiin ilmastosisua arkeen! -kampanjassa

1

kestävyysviestinnän huippuvuosi 2025

400

somejulkaisua

53

blogitekstiä

Onnistumiset Navitaksen toteutuksessa painottuivat kuntien ilmasto-ohjelmien sekä Keski-Savon seudullisen ilmasto-ohjelman päivitykseen. Joroisiin, Leppävirralle ja Varkauteen koottiin ilmastotyöryhmät kuntien ilmastotyön tueksi. Erityisesti Joroisissa kehitettiin ilmastotyötä Ilmastovahdin ja ilmastobudjetoinnin avulla. Joroinen liittyy kevään aikana myös Julkisten alojen energiatehokkuussopimukseen. Ruokapalveluiden hiilijalanjälkilaskenta toteutettiin Joroisille ja Leppävirralle. Lisäksi Varkauden kaupungille laadittiin tapahtumajärjestämisen ympäristöohje. Toteutuksen kunnissa ilmastotyö vahvistui ja sai entistä selkeämmän yhteisen suunnan. Hankkeen aikana lisättiin tietoisuutta ilmastotyöstä sekä tarjottiin kunnille työkaluja, asiantuntijatukea ja viestinnällistä tukea, joita voidaan hyödyntää myös tulevaisuudessa. Keski-Savossa ilmastotyö jatkuu nyt aiempaa vahvemmallalla pohjalla, ja hankkeessa rakennettu yhteistyö tukee kuntia myös tulevien ilmastohaasteiden ratkaisemisessa.

SavoGrown alueen osalta keskeisenä onnistumisena nähtiin ilmastotyön juurtuminen kuntien arkeen ja rakenteisiin. Kaikille alueen kunnille laadittiin omat ilmastosuunnitelmat ja perustettiin ilmastotyöryhmät, jotka tukevat työn pitkäjänteistä jatkamista. Kunnissa vahvistui yhteinen ymmärrys ilmastotyön tavoitteista ja käytännön toteuttamisesta, ja ilmastotyötä edistettiin kuntien erilaiset lähtökohdat huomioiden. Lisäksi hankkeen aikana käynnistettiin alueellinen yhteistyö ilmastotyön tueksi, ja kuntakokeiluilla yhdessä sidosryhmien kanssa saatiin ilmastotyöhön konkreettisia, paikallisia ratkaisuja. SavoGrown alueen työ osoitti, että ilmastotyötä voidaan edistää vaikuttavasti myös pienemmissä kunnissa, kun tuki, yhteistyö ja käytännönläheiset työkalut ovat kohdallaan. SavoGrown osatoteutuksessa korostui kuntalähtöinen ja käytännönläheinen työote, jossa ilmastotyötä vietiin eteenpäin tiiviissä vuorovaikutuksessa kuntaorganisaatioiden, sidosryhmien ja kuntalaisten kanssa. Ilmastokoordinaattorin rooli matalasi erityisesti pienissä kunnissa kynnystä tarttua ilmastotyöhön ja tuki siirtymistä suunnittelusta konkreettisiin tekoihin.

33

mediatiedotetta

17ilmastopalapeliä
vietiin
kouluille**29**yhteistä tilaisuutta,
joihin osallistui
1220 henkilöä**50**kuntakohtaista
tilaisuutta**7**nuorille suunnattua
tilaisuutta**3**kuntapäätäjien
ilmastoinfoa ja
14 ilmasto-
tietopakettia

7.1 Kuntien näkökulmat ilmastotyöstä

Hanke keräsi palautetta kunnilta ja yhteistyökumppaneilta alkuvuodesta 2026 ja vastauksia saatiin yhteensä 52 kpl. Vastaukset olivat hyvin kannustavia ja kiittäviä hanketta kohtaan. Palautteista on muutamat nostot alla.

“Korvaamatonta apua. Kunnan omilla resursseilla tehtyjen toimien tekeminen olisi kestänyt huomattavasti kauemmin.”

“Erityisen tärkeäksi koen ilmasto-ohjelman päivittämisen ja siihen sisältyvät selkeät tavoitteet ja toimenpiteet.”

“SISU-hanke on ollut erittäin tärkeä ilmastotiedon viemisessä kuntien luottamushenkilöille ja johtaville viranhaltijoille.”

“Loistavan kannustava ote.”

“Hankkeessa on saatu laadittua ilmastotyötä tukevia käytännön työkaluja ja viety eteenpäin laajoja kunnan ilmastoviisasta toimintaa edistäviä kokonaisuuksia.”

“Pitäneet esillä tärkeitä ilmastoteemoja ja tuoneet kaupunkistrategiaan ilmastoasioita.”

“Olemme saaneet mm. arvokasta tietoa yhteiskunnan eri osa-alueiden/toimintojen vaikutuksista päästöihin sekä niistä mahdollisuuksista, joilla päästöjä voidaan vähentää ja tavoitella hiilineutraalisuutta lähitulevaisuudessa.”

“Yhteistyössä KISMET-hankkeen kanssa saimme luotua Toimintasuunnitelmaan toimenpiteitä ja työkaluja ruokahävikin tietoisuuden lisäämiseksi asiakkaille sekä konkreettisen toimintasuunnitelman ruokahävikityöhön.”

“Jätehuoltoviranomaisen näkökulmasta hankkeen avulla on viety kiertotaloutta edistäviä toimenpiteitä konkreettiselle tasolle kuntiin.”

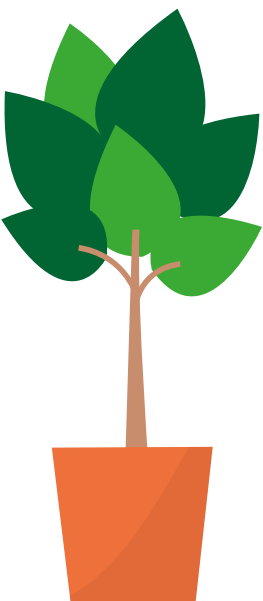
“Iso juttu on se, että ilmastotyö on tehty näkyväksi ja se, että ei hohhailla, vaan tehdään tekoja.”

“Otamme mallia meitä rivakammin etenevistä kunnista.”

“Vauhdilla ja suurin harppauksin.”

“Hankkeessa aloitettuja toimenpiteitä jatketaan ja odottelemme jatkohankkeen käynnistymistä.”

“Kiitos timanttisesta työstä!”

8 Liitteet

8.1 Kuntien ilmasto-ohjelmat ja suunnitelmat

Iisalmi

Joroinen

Keitele

Kiuruvesi

Kuopio

Lapinlahti

Leppävirta

Pielavesi

Rautalampi

Siilinjärvi

Sonkajärvi

Suonenjoki

Tervo

Varkaus

Vesanto

8.2 Seudulliset ilmasto-ohjelmat

Keski-Savo

Ylä-Savo

8.3 Kiitos yhteistyöstä

Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu Lastu

Biokipinä – Tietoa biotaloudesta -hanke

Elä nuku! -hanke

Fisu-verkosto

FoodLoops-hanke

GreenSavo - Ilmasto- ja ympäristötekoja yhdessä -hanke

Hiilineutraali Pohjois-Savo, HIPO -hanke

Hiilineutraali Pohjois-Savo vastuullisesti ja vaikuttavasti, HIPOVA -hanke

liden ry

Iisalmen kaupunki

Iisalmen lyseo

Iisalmen Teollisuuskylä Oy

Iisalmen Vesi -liikelaitos

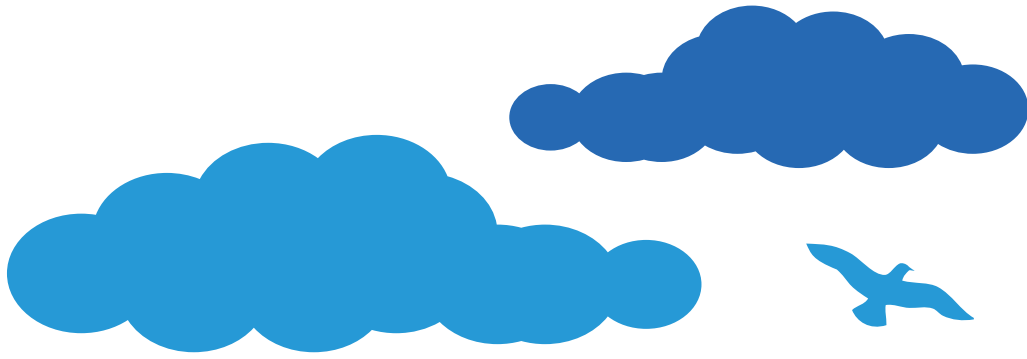
Ilmastokriisi – alueellinen sopeutuminen ilmastonmuutokseen -hanke

Ilmastokestävä Pohjois-Karjala 2030 -hanke

Ilmastoviisasta ruokaa lapsille ja nuorille -hanke
Itä-Suomen elinvoimakeskus
Itä-Suomen yliopisto
Jätekukko Oy
Joroisten kunta
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (KISMET-hanke)
Kaskikuusen Omakotiyhdistys
Kedolla Visuals
Kehitysyhtiö SavoGrow Oy
Keiteleen kunta
Keski-Savon Jätehuolto Llky
Keski-Savon liikennejärjestelmäryhmä
Keski-Savon Ympäristötoimi
Kiertotaloudella uutta kasvua Pohjois-Savoon, KiertoKasvu -hanke
Kiinteistö Oy Honkaura
Kiinteistö Oy Kiuruveden Kiurunkulma
Kiinteistö Oy Pielaveden Vuokratalot Oy
Keskeisen kaupunkialueen ilmastokestävä kehittäminen 2040, KILKE2040 -hanke
Kiuruveden kunta
Kiuruveden Omakotiyhdistys Kiurukas ry
Kuopion kaupunki
Kuopion Energia Oy
Kuopion Opiskelija-asunnot Oy
Kuopion seudun viisaan liikkumisen hanke
Kuopion Vesi
Kylpylähotelli Rauhalampi
Lapinlahden Kaskihovi Oy
Lapinlahden kunta
Leppävirran kunta
Luonnonvarakeskus
Maaseutuammattiin ry
Metsähallitus
Metsänhoitoyhdistys Savotta
Motiva Services Oy
MTK Pohjois-Savo
MTK Iisalmi
Navitas Kehitys Oy
Niiralan Kulma Oy
Olvi Oyj
Pakkasmarja Oy

Petterinkulma Oy
Pieksämäen kaupunki
Pielaveden kunta
Pohjois-Savon ELY-keskus
Pohjois-Savon Energia Masterplan -hanke
Pohjois-Savon energianeuvonta -hanke
Pohjois-Savon liitto
Pohjois-Savon alueellisen ympäristökasvatusverkoston (Muikku-verkko)
Rautalammin kunta
Sansia Oy
Savilahti-projekti, Kuopion kaupunki
Savon koulutuskuntayhtymä
Savon Voima Oyj
Savonia-ammattikorkeakoulu
Savo-Pielisen jätelautakunta
Servica Oy
Siilinjärven kunta
Sitra
Sonkajärven kunta
Sonkakoti Oy
Suomen ympäristökeskus
Suonenjoen kaupunki
Säähäiriö2026 – ratkaisuja sään ääri-ilmiöiden aiheuttamiin häiriötilanteisiin väestönsuojelussa -hanke
Tervon kunta
TOIMI-työvalmennussäätiö sr
Valonia
Varkauden kaupunki
Varkauden Nuorten Talo
Varkauden seudun Omakotiyhdistys ry
Vesannon kunta
Vesannon Vuokratalot Oy
Vieremän kunta
Viestintä Oy Prodictum
Viiliäisen Mainos Oy
Viitostien Ykköstilat Oy
Warkautelaiset ry
Wartalo Kodit Oy
Yara Suomi Oy
Ylä-Savon jätehuolto Oy

Ylä-Savon jätehuoltolautakunta
Ylä-Savon koulutuskuntayhtymä
Ylä-Savon liikennejärjestelmätyöryhmä
Ylä-Savon Teollisuus ry
Ylä-Savon Vesi Oy
Ylä-Savon Veturi ry
Ylä-Savon ympäristönsuojelupalvelut

Euroopan unionin
osarahoittama

Pohjois-Savon liitto

KUOPIO

IISALMI

NAVITAS
YRITYSPALVELUT
Navitas Kehitys Oy

SAVOGROW
KEHITYSYHTIÖ

POHJOIS-SAVON

SISU

